Prakticko-teologické reflexe tématu USPOŘÁDÁNÍ

Pro potřeby Diecézní synody Diecéze plzeňské zpracoval v červenci 2025 synodní tým

(4) USPOŘÁDÁNÍ SLUŽEB K MISII 2
Základní prameny k tématu uspořádání služeb k misii 3
(D) ROZVOJ POVOLÁNÍ A SLUŽEB 4
Základní prameny k tématu rozvoj povolání a služeb 5
(E) SPOLUZODPOVĚDNOST V CÍRKVI 7
Základní prameny k tématu spoluzodpovědnost v církvi 8
(3) MÍSTO CHARITY V DIECÉZI 10
Základní prameny k tématu místo Charity v diecézi 11
TEOLOGICKÉ REFLEXE 12
Petr Hruška: Farnost jako prostor realizace synodality v místní církvi 12
Restrukturalizace farností a s ní související procesy v diecézích ve světě 24
Josef Hurt: Reflexe ovoce restrukturalizace farností ve Francii 25
Albert Rouet: Naděje v akci – Místní společenství v Poitiers 34
Alphonse Borras: Recenze knihy Les communautés locales od Alberta Roueta 39
Benoît Pigé: Uvažování o správě farností 41
Gisbert Greshake: „Nepadne-li pšeničné zrno do země…“ 46
Michal Opatrný: Dvě poznámky k úvahám o restrukturalizaci 52
Albert Rouet: Nové farnosti – nová role kněží 53
Michal Kaplánek: Nové služby v církvi a diecézní synoda 57
Etický kodex diecéze – základní východiska a inspirace pro jeho tvorbu 61
Josef Mikulášek: Misijně orientovaná spoluzodpovědnost Božího lidu 63
Petr Hruška: Teologická reflexe a praxe služby pastoračních rad farností 65
Michal Opatrný: Charita je součástí širšího diakonického poslání církve 66
Karel Šimr: Křesťanský profil Charity a diakonické poslání církve 69
Křesťanská etika a identita služby diecézní charity 71
ZÁVĚREČNÁ TEOLOGICKÁ SYNTÉZA 77
I. Shrnutí základních pramenů 77
II. Shrnutí teologických reflexí 78
III. Syntéza zdrojových textů a teologických reflexí 80
IV. Doporučení pro plzeňskou diecézi 81
V. Závěrečné shrnutí 82

*Tento pracovní dokument ve své **první části** prezentuje témata, úkoly, pomocné otázky, doporučené prameny a prakticko-teologická prohloubení pěti „oblastí k řešení“, které se úzce vztahují ke druhému synodnímu tématu USPOŘÁDÁNÍ (4, D, E, 3), jak byly zachyceny v materiálu Oblasti k řešení (ZDE).*

*Ve své **druhé části** (Teologické reflexe) pak tento dokument přináší šestnáct samostatných prakticko-teologických reflexí od našich synodních odborných teologických poradců, ze kterých se prvních osm zabývá restrukturalizací farností, další dvě službami v církvi, následující dvě spoluzodpovědností v církvi a poslední tři místem Charity v diecézi a její křesťanskou identitou.*

***Třetí část** pak nabízí závěrečnou teologickou syntézu shrnující podněty z předchozích dvou částí.*

(4) USPOŘÁDÁNÍ SLUŽEB K MISII

Úkol: Navrhnout konkrétní způsoby uspořádání služby a života kněží, jáhnů a pastoračních pracovníků v nejrůznějších službách ve farnostech, komunitách i v dalších oblastech (nemocnice, věznice, školy…).

Pomocné otázky: K jakému uspořádání pastorace v příštích 10 letech v diecézi směřovat, aby to podporovalo misijní poslání diecéze a odpovídalo personálním možnostem při předpokládaném nižším počtu kněží (o cca 15 %)? Jak umožnit kněžím, kteří o to mají zájem, bydlet společně a pracovat v týmech? Slučovat farnosti? Za jakým účelem? Za jakých podmínek? Mají lidé „jezdit na mši" do centra, nebo se „scházet kolem Božího slova" v místě bydliště? Ustavit v diecézi něco jako „misijní oblasti" spravované jiným způsobem, než farnosti? Které nové služby je vhodné v diecézi ustanovit? Např. katechisty zodpovědné za vedení místních komunit? Nebo správce majetku farností? Co vše by tito noví spolupracovníci měli mít na starosti a jaké by měli mít pravomoci? Měli by být placení či sloužit jako dobrovolníci? Jak a kým zajistit kategoriální pastoraci (např. nemocnice, věznice, školy apod.)?

Doporučené prameny: Pro přípravu ke společnému rozlišování doporučujeme pročíst si úvody k části **B.2** textu **Inspirace pro tvorbu sdílené vize diecéze** a z dokumentu *Mistře, kde bydlíš* pak především č. 29, 60, 62, 103, 105, 106 (případně 32-33, 38-43, 47, 50, 52, 56, 57). Důležitým pramenem pro práci této skupiny může pak také být Příloha 2: Uspořádání a život dokumentu *Mistře, kde bydlíš*, včetně jejího Dodatku 1. Pastorace nemocných a vězněných (str. 38 – 40).

Prakticko-teologické prohloubení: V této oblasti se budeme setkávat s několika prolínajícími se okruhy.

a) Otázka identity, profilu a zaměření tradičních či již zavedených pastoračních služeb (biskup, kněží, jáhni, pastorační asistenti, katecheté, kaplani specialisté)

b) Otázka vhodnosti zavedení nových, biskupem ustanovených pastoračních služeb a jejich identity, profilu a zaměření (lektoři, akolyté, katechisté)

c) Otázka spolupráce těchto služeb navzájem a jejich spolupráce s dalšími (pověřenými či spontánními) službami vykonávanými ze síly křtu a biřmování a s komunitami pověřenými pastorační správou?

d) Otázka členění příjemců těchto služeb (podle území, podle jiných kritérií – svobodný výběr, specifické potřeby, specifická spiritualita apod.)

e) Otázka cest, kterými směřovat k tomu, o čem mluví synoda o synodalitě, že celá církev je „plně sloužící", tedy že každý křesťan je zároveň „učedníkem" i „misionářem"

Pozn.: S tímto tématem úzce souvisí také otázka, jakými prostředky lze napomoci tomu, aby tyto služby byly rozvíjeny tak, aby dlouhodobě nesly dobré ovoce, nebyly zneužívány k osobními zájmům a byly pro jejich nositele zvládnutelné, které se však věnuje oblast D „Zdravý rozvoj povolání a služeb".

Každá z těchto otázek může být tématem pro skupinové rozlišování, kudy se v ní vydat. Např. mají být kněží i nadále zodpovědni za celou oblast pastorace (jako vlastní pastýři farností), nebo se o tuto zodpovědnost mají dělit s dalšími (jednotlivci, týmy, komunitami) a oni sami mají být spíše „pastýři pastýřů"? Mají být zodpovědností za případné „misijní oblasti" pověřeni spíše jednotlivci, nebo skupiny? Má být kněz dojíždějící někam slavit eucharistii a zpovídat zodpovědný tomu či těm, kteří za danou lokalitu či komunitu věřících mají biskupem svěřenou pastorační zodpovědnost, nebo poslední pastýřskou zodpovědnost nese on pouze na základě svého kněžského svěcení? Mají být větší pastorační celky členěny do menších „farností" (jaké znaky pak musí nést takováto komunita, aby byla „farností"), nebo spíše mají být velké farnosti členěné do menších místních „komunit"? Jak vyjít vstříc potřebě shromažďovat se nezávisle na místě bydliště plynoucí z velké mobility mnohých, ale zároveň respektovat potřeby těch, kteří jsou na svém bydlišti vázáni, a nezahodit šance, které jsou se zakořeněním života z víry do konkrétního místa spojené? Jak vyjít vstříc potřebě pastoračního či osobního doprovázení a spolupráce se širokou škálou sympatizantů, a zároveň neztratit citlivost pro potřeby „jádra věrných", které však často není vnímavé pro širší poslání církve? Jakou roli v celém tomto procesu budou hrát řeholní či nové komunity? Jakým způsobem tento proces doprovázet, aby byl cestou proměny mentality, ne pouhou organizační změnou?

Pozn.: Při úvahách o odpovídajícím uspořádání služeb v diecézi se počítá s tím, že součástí řešení může být „zavedení nových služeb", mezi něž patří katechisté a katechistky, kteří by bylo odpovědní za vedení

místních komunit, případně správci majetku zodpovědní za majetek farnosti. K tomu patří také odpovědnost diecéze za zajištění kategoriální pastorace (nemocnice, věznice, školy apod.) a za podporu pastoračních pracovníků (vzdělávání, doprovázení, poradenství, supervize apod.). To vše s sebou ovšem nese nutné zvýšení finančních osobních nákladů. Proto toto téma úzce souvisí s oblastí k řešení č. 5 „Odpovídající mzdy a zdroje", kterou bude třeba promýšlet souběžně, ale budeme ji teologicky reflektovat v rámci tématu USPOŘÁDÁNÍ.

ZÁKLADNÍ PRAMENY K TÉMATU USPOŘÁDÁNÍ SLUŽEB K MISII

Evangelium: Máme před očima Ježíše, který si „utvořil dvanáctku" svých nejbližších učedníků, „aby byli s ním" a „aby je posílal" kázat, uzdravovat a vyhánět zlé duchy (srov. *Mk 3,13-19*). Vyučoval také širší skupinu učedníků a učednic a i je posílal „po dvou" mít účast na jeho službě (srov. *Lk 10,1*). A měl na druhou stranu také své tři nejbližší (Petra, Jakuba, Jana), z nichž jednoho ustanovil „skálou" církve (srov. *Mt 16,13-20*). Při rozmnožení chlebů strukturuje celý zástup do skupin po stu a po padesáti, aby jim učedníci mohli dát najíst (srov. *Mk 6,34-44*).

Papež: Papež František o pastoračních strukturách mluví velmi jasně v *Evangelii gaudium*: „Sním o misijním rozhodnutí, které bude schopné všechno proměnit, aby se zvyklosti, styly, harmonogramy, slovník i všechny církevní struktury staly přiměřenou cestou k evangelizaci současného světa spíše než k sebeprezentaci. Obnova struktur, kterou vyžaduje na konverzi založená pastorace, může být chápána pouze v tomto smyslu: Počínat si tak, aby struktury byly více misijní, aby řádná pastorace ve všech svých instancích byla více expanzivní a otevřená" (*EG* 27). Konkrétně *o farnosti* tam říká: „Farnost není zastaralá struktura. Právě proto, že má velkou pružnost, může nabývat velmi rozmanitých forem, které vyžadují otevřenost a misijní tvořivost pastýře i společenství. Není zajisté jedinou evangelizující institucí, nicméně bude-li schopna neustálé reformy a přizpůsobování, bude i nadále ‚církví, která žije uprostřed příbytků svých synů a dcer' (*ChL* 26). Předpokladem je, aby byla skutečně v kontaktu s rodinami a životem lidu a nestala se těžkopádnou strukturou oddělenou od lidí, nebo skupinou vyvolených, kteří se starají sami o sebe" (*EG 28*). Farnost však podle papeže není jedinou pastorační strukturou v diecézi. „Ostatní církevní *instituce*, základní společenství a malá *společenství*, hnutí a další formy *sdružování*, jsou bohatstvím církve, které Duch vzbuzuje pro evangelizaci všech prostředí a oblastí. Častokrát přinášejí nový evangelizační zápal a schopnost dialogu se světem, čímž obnovují církev. Velice však prospívá, neztrácejí-li kontakt s tím bohatstvím, které představují farnosti, a ochotně se integrují do organické pastorace místní církve" (*EG 29*).

Synoda o synodalitě: *Závěrečný dokument synody o synodalitě (SoS)* k tématu reformy pastoračních struktur přináší důležité reflexe především ve své IV. části zaměřené na „proměnu vazeb", která musí vyrůstat z „proměny srdce" (I. kap.) a „proměny vztahů" (II. kap.) a „podporovat setkávání mezi všemi muži a ženami" (srov. *SoS 110*). Jestliže „církev nelze chápat bez zakořenění na konkrétním území, v prostoru a čase" (*SoS 110*), tato „zkušenost zakořeněnosti se musí vyrovnat s hlubokými sociokulturními změnami, které mění vnímání míst" a „pojem místa již nelze chápat čistě geograficky a prostorově," ale v dnešní době musí zohlednit také „příslušnost k síti vztahů a ke kultuře, jejíž územní kořeny jsou dynamičtější a pružnější než kdykoli předtím" (*SoS 111*). Proto „tradiční územní struktury mění svůj význam, čímž se hranice farností a diecézí stávají méně jasnými" (*SoS 111*). „Církev je povolána žít v těchto kontextech, obnovovat komunitní život, dávat tvář anonymním skutečnostem a spřádat bratrské a sesterské vztahy. Za tímto účelem je kromě maximálního využití struktur, které jsou stále vhodné, zapotřebí misijní tvořivosti, která zkoumá nové formy pastorace a určuje konkrétní cesty péče" (*SoS 111*). V dalších článcích dokument reflektuje „zvýšenou mobilitu lidí" a situaci „uprchlíků a migrantů" (srov. *SoS 112*) a jasně vyzývá, tomu, „aby církev přehodnotila význam svého ‚místního' rozměru a zpochybnila své organizační formy, aby mohla lépe sloužit svému poslání" (*SoS 114*).

Specificky se pak dokument věnuje *tématu farnosti*: „Jedním z hlavních míst setkávání v místní církvi, které nám předala historie, je farnost. Farní společenství, které se setkává při slavení eucharistie, je privilegovaným místem vztahů, přijetí, rozlišování a poslání. Změny v pojetí a způsobu prožívání vztahu k území vyžadují přehodnocení jeho uspořádání. Zvláštní charakteristikou farnosti je to, že je *společenstvím, jehož členství není výběrové*. Sdružuje lidi různých generací, profesí, geografického původu, sociálních vrstev a životních podmínek. Aby farnost mohla reagovat na nové požadavky poslání, je povolána otevřít se novým formám pastorační služby, které berou v úvahu mobilitu lidí a ‚existenciální území', v němž se

rozvíjí jejich život… Farnost není zaměřena na sebe, ale na poslání a je povolána podporovat angažovanost mnoha lidí, kteří různými způsoby žijí a vydávají svědectví o své víře ve svém povolání a v sociální, kulturní a politické činnosti“ (*SoS 117*).

Privilegovaným místem pro zakoušení církve jsou pak *rodiny* („domácí církve“), které „polidšťují lidi prostřednictvím vztahu ‚my‘ a zároveň podporují legitimní odlišnost každého člověka“ (SoS 35) a jsou „subjektem, a ne pouze příjemcem rodinné pastorace“ a je třeba, „aby se setkávaly a propojovaly, a to i s pomocí církevních institucí, které se věnují výchově dětí a mládeže“ (*SoS 64*). Kromě toho synoda zdůrazňuje také důležitost malých či základních *společenství a komunit*: „V mnoha regionech světa jsou malá křesťanská společenství nebo základní církevní komunity místy, na nichž mohou vzkvétat intenzivní vztahy blízkosti a vzájemnosti, které nabízejí možnost konkrétně žít synodalitu“ (*SoS 117*). „Uznáváme schopnost institutů zasvěceného života, společností apoštolského života, stejně jako sdružení, hnutí a nových společenství zapustit kořeny na daném území a zároveň propojit různá místa a oblasti, a to i na národní či mezinárodní úrovni. Často je to právě jejich činnost, která spolu s činností mnoha jednotlivců a neformálních skupin přináší evangelium na nejrůznější místa… S vděčností se díváme také na kláštery, místa usebrání a rozlišování, přinášející proroctví o ‚onom‘ světě, které se týká celé církve a vede její cestu“ (*SoS 118*; srov. *SoS 34*).

Diecézní synoda: Podle *Závěrečného dokumentu I. etapy diecézní synody Mistře, kde bydlíš (MkB)* pouze čtvrtina farností naší diecéze je misijně orientovaných (srov. *MkB 8*). Po prezentování počtů katolických věřících na území diecéze, účastníků bohoslužeb, různých způsobů správy farností, velikosti farností dle počtu účastníků bohoslužeb, časté nedostupnosti služeb, velkých dojezdových vzdáleností (srov. *MkB 20, 32, 38, 39, 45*) je pak v dokumentu řečeno že *„současná struktura farností“ neodpovídá „reálnému životu a potřebám“*, což „omezuje schopnost farností naplňovat jejich misijní poslání“ (*MkB 45*; srov. 47). Proto: „Při současném trendu úbytku farníků a kněží a zachování stejného teritoria je *současné diecézní uspořádání neudržitelné*“ (*MkB 60*). K organizačnímu uspořádání diecéze *Závěrečný dokument MkB* proto vznáší zásadní otázku: „Tváří v tvář některým velkým územím s velmi malým počtem věřících se objevuje otázka, zda takovéto oblasti je možné a vhodné stále ještě považovat za farnosti, nebo zda pro ně spíše nehledat nějaké jiné strukturální uspořádání více odpovídající realitě tohoto ‚misijního území‘“ (*MkB 60*; srov. *MkB 41 a 103*). Po konstatování „napětí mezi důležitostí ‚lokálního‘ (zakořenění) a ‚globálního‘ (poslání)“, a to v souvislosti s různými životními prostory („světy“) farníků a jejich mobilitou (srov. *MkB 105*), si dokument klade další zásadní otázku: „Jak na jedné straně vyjít vstříc potřebě podpořit lokální kontinuitu a zakořeněnost, a na druhé straně zároveň citlivě doprovázet dnešní lidi v jejich nezakořeněnosti a extrémní mobilitě?“ (*MkB 105*).

Zvláštní roli v naplňování poslání církve vnímá diecézní synoda ve „svědectví manželů, *rodin* a svědectví křesťanů v jejich zaměstnáních a dalších společenských aktivitách“ (*MkB 10 a 11*) a v životě a službě *komunit a malých společenství*: „Jako místa misijního života jsou nejčastěji uváděny specifické komunity (ať už komunity řeholní, či církevní komunity jiného typu)“ (*MkB 27*; srov. *MkB 56*). Další „místa misijního života“ lze pak v diecézi vidět také v různých typech malých společenství fungujících často uvnitř farností, ale i mimo farní strukturu v rámci různých spiritualit (srov. *MkB 26, 27, 14*). Misijní potenciál mají očividně ale také další nejrůznější uskupení, sdružení, spolky apod., často fungující nezávisle na oficiálních diecézních či farních strukturách (srov. *MkB 56, 62*), o kterých je řečeno, že „podporují nejen duchovní život, ale i komunitní soudržnost, a často slouží i jako podpora vlastní diecézní územní či kategoriální pastorace“ a že jsou „pro některé farníky určitým druhem ‚útočiště‘ v situacích, kdy tito lidé nenajdou dostatek prostoru či přijetí ve své vlastní farnosti“ (*MkB 56*). Nadějí může být, že lze „tomuto vývoji rozumět jako ‚cyklu‘. Něco z farního života zanikne, aby se mohlo zrodit něco jiného a více adaptovaného na nové životní okolnosti“ (*MkB 64*).

(D) ROZVOJ POVOLÁNÍ A SLUŽEB

Úkol: Navrhnout způsoby podpory duchovních či pastoračních povolání a systému pastorační podpory pracovníků včetně rozvinutí nástrojů podporujících etickou dimenzi pastorační služby.

Pomocné otázky: Jak v diecézi podporovat zdravý rozvoj nových povolání ke kněžství, jáhenství, řeholnímu životu a dalším specifickým formám života a služby v církvi? Jakým způsobem v diecézi rozvíjet systém trvalého vzdělávání a podpory pastoračních pracovníků a pracovnic a rozvoj služebného rozměru života

farností jako celku (např. skrze duchovní doprovázení, pastorační poradenství, pastorační supervizi, doprovázení členů pastoračních rad, vytváření farních či misijních týmů, službu centra pastorační podpory a teologické reflexe apod.)? Jak v diecézi nadále zajišťovat otevřené a bezpečné prostředí, které nebude umožňovat či krýt nespravedlnost a zneužívání moci (v oblasti sexuální, genderové, duchovní, mocenské, ekonomické, zaměstnanecké – bossing, mobbing, ignorování zásad sociálního učení církve při odměňování, trvalé vyžadování práce přesčas bez odměny apod.)? Jak dále rozvinout systém prevence a ochrany před zneužíváním moci, svědomí a sexuálního zneužívání (např. etický kodex, funkční kontaktní místo, nezávislá komise pro sexuální zneužívání, pozice ombudsmana – při diecézi či ČBK)?

Doporučené prameny: Pro přípravu ke společnému rozlišování doporučujeme pročíst si úvody k části **B.1** textu **Inspirace pro tvorbu sdílené vize diecéze** a z dokumentu *Mistře, kde bydlíš* pak především č. 63 (případně 31, 34, 35, 37, 53, 54, 55). Důležitým pramenem pro práci této skupiny může pak být Příloha 2: Uspořádání a život (str. 19 – 20) dokumentu *Mistře, kde bydlíš*.

Prakticko-teologické prohloubení: V této oblasti k řešení nejde o nové organizační uspořádání nejrůznějších pastoračních služeb (tomu se věnuje výše prezentovaná oblast č. 4 „Upořádání služeb k misii“), ale o to, aby v diecézi byly vytvořeny psychologické, duchovní, organizační a materiální podmínky k dlouhodobému plodnému a bezpečnému výkonu těchto služeb s co největší eliminací rizika jejich zneužití či nezvládnutí.

V této oblasti tedy půjde především o dva úkoly:

a) Rozlišování povolání, vzdělávání ke službě, podpora ve službě, doprovázení a trvalé vzdělávání a podpora spolupráce těch, kteří jsou do pastoračních služeb zapojeni (viz také oblast E);

b) Prevence před zneužitím duchovního povolání a pastoračních či vedoucích služeb, způsob řešení případů takovýchto zneužití a doprovázení těch, kteří byli takovýmto zneužitím zasaženi.

Při promýšlení prvního úkolu je důležité vnímat církevní povolání a služby nejen z perspektivy osobního příběhu víry těch, kteří tato povolání žijí či tyto služby vykonávají, ale také z hlediska vzájemného provázání těchto povolání a služeb v jednom sloužícím křesťanském společenství (farnosti, komunitě, diecézi).

Při promýšlení druhého úkolu je možné se ptát, jakými konkrétními způsoby můžeme v diecézi směřovat k naplnění např. takto zformulované vize: „Já jsem přišel, aby měli život a měli ho v hojnosti.“ (Jan 10, 10) Katoličtí křesťané tvořící společenství na území plzeňské diecéze chtějí být těmi, kdo se podílejí na tomto Ježíšově poslání, a proto podporují úsilí o rozvoj a dobro každého člověka v souladu s jeho důstojností jako lidské osoby. Chceme, aby v našich společenstvích byla respektována a chráněna důstojnost každého člověka ve všech dimenzích, a zvláště chceme chránit slabé a zranitelné. Mezi nimi si zvláštní pozornost a ochranu zasluhují děti. Chceme pomáhat všem dětem zajistit bezpečné a šťastné dětství, jednat s nimi s úctou a mít na v centru pozornosti jejich dobro, jak to dělal náš Pán Ježíš Kristus (srov. Mt 18, 1-14).

Téma této oblasti je možné rozčlenit na některé podotázky, jako např.:

- Podpora nových povolání ke kněžství, jáhenství, řeholnímu životu a pastoračním službám
- Trvalé vzdělávání, podpora a doprovázení všech, kteří se podílejí na pastoraci a misii v diecézi
- Komunitní a synodální rozměr duchovních povolání a pastoračních a dalších služeb v diecézi
- Systém prevence a zpětné vazby v oblasti nespravedlnosti a jakéhokoli druhu zneužívání v diecézi
- Postupy řešení případů zneužívání (oběti, pachatelé, komunity, zodpovědní, komunikace)
- Etický kodex jako koordinující nástroj zaměřený na zvýšení bezpečí, podporu sebereflexe, kritéria pro rozhodování, proměnu organizační kultury a zvýšení důvěryhodnosti diecéze (možný obsah: etické principy; vztahy a komunikace; právní rámec; spravedlnost a bezpečí; řízení a rozhodování; pastorační služby; životní prostředí; finance a majetek – také oblast F. „Péče o společnost a Zemi“)

ZÁKLADNÍ PRAMENY K TÉMATU ROZVOJ POVOLÁNÍ A SLUŽEB

Evangelium: Máme před očima Ježíše, který své učedníky osobně doprovází a podporuje a doufá, že čas a energie vložené do tohoto jejich doprovázení se vrátí: „Komu bylo mnoho dáno, od toho se bude mnoho

požadovat“ (*Lk 12,48*; srov. také podobenství o hřivnách v *Mt 25,14–30*). Při rozmnožení chlebů svěřuje službu rozdělování chlebů svým učedníkům, aby učedníci mohli sloužit zástupům a on sloužit učedníkům (srov. *Mk 6,34-44*).

Papež: Papež František např. v *Evangelii gaudium* říká: „Každý křesťan je misionářem, nakolik se setkal s Boží láskou v Ježíši Kristu. Už neříkejme, že jsme ‚učedníci' a ‚misionáři', nýbrž vždycky ‚učedníci misionáři'“ (*EG 120*). „Duch svatý obohacuje celou evangelizující církev také různými charismaty. Jsou to dary k obnově a k budování církve… Jde o dary ducha začleněné do těla církve a zaměřené ke středu, kterým je Kristus, odkud dostávají evangelizační zaměření“ (*EG 130*). A v *Christus vivit*: „Církev musí podporovat každého, kdo přispívá k jejímu poslání, a zajistit jejich formaci i duchovní růst“ (*ChV* 239).

Synoda o synodalitě: *Závěrečný dokument synody o synodalitě (SoS)* potvrzuje, že „misie se týká všech pokřtěných“ a že je třeba některá charismata potvrdit a „přijmout v podobě konkrétních služeb“, přičemž „ne všichni pokřtění musí být (formálně ustanovenými či pověřenými) služebníky a ne všechny služby musí být formálně ustanoveny“ (*SoS 66*). Jsou zde rozlišovány *„spontánní služby“*, které „nepotřebují žádné pověření“ a „ukazují, že všichni věřící se různými způsoby podílejí na misii prostřednictvím svých darů a charismat“, *služby na základě časově omezeného „pověření“* (např. vedení společenství, vedení společné modlitby, organizování charity apod.) a *„ustanovené služby“*, které uděluje biskup jednou za život (lektoři, akolyté, katechisté), případně *„mimořádné služby“* (např. podávání svatého přijímání, předsedání nedělním bohoslužbám v nepřítomnosti kněze, udílení křtu, asistence při uzavírání manželství) (srov. *SoS 75 a 76*). Věřícím „je třeba nabídnout více příležitostí k zapojení, a to i při zkoumání dalších forem služby“, a je třeba rozvíjet „služby, které odpovídají pastoračním potřebám naší doby, v duchu spolupráce a diferencované spoluodpovědnosti“ (*SoS 77*).

O specifické službě *ordinovaných služebníků* dokument zdůrazňuje*, že* jejich posláním je „chránit apoštolát hlásání a podporovat církevní společenství na všech úrovních“ (SoS 33). Specifických o službách biskupa, kněží jáhnů pak synoda pojednává podrobněji v SoS 69 – 73, které stojí za prostudování. Obecně je zde důraz na „spoluzodpovědnost“ a „spolupráci s ostatními členy Božího lidu“, „jasněji formulované rozdělení úkolů a odpovědností, odvážnější rozlišování toho, co správně náleží ordinované službě a co může a musí být delegováno na jiné“, prohloubení synodálního stylu v „rozhodovacích procesech“, což může pomoci „překonat klerikalismus chápaný jako využívání moci ve vlastní prospěch a narušování církevní autority, která je službou Božímu lidu“ a projevující se „zejména ve zneužívání v oblasti sexuální, ekonomické, svědomí a autority ze strany církevních služebníků“ (SoS 74, srov. 98).

Synoda o synodalitě proto velmi silně tematizuje *nutnost ochrany důstojnosti a respektování práv* zaměstnanců (srov. SoS 77), klíčovou roli *etiky pastorační služby* (srov. SoS 96), nezbytnost „postoje transparentnosti“ a „praktik transparentnosti, odpovědnosti a hodnocení“, především „v oblasti ochrany nezletilých a zranitelných osob“, kde je zapotřebí trvalého vzdělávání a rozvoje „kultury prevence a ochrany“ (srov. *SoS 97 a 150*). Podrobné podněty k zavádění systémů transparentnosti, obousměrné vykazatelnosti a participativního hodnocení služeb v církvi pak přinášejí články SoS 98 až 102 (které opět stojí za prostudování). Tam, kde církev v oblasti ochrany důstojnosti a respektování práv selhala, „musí se zvláštní pozorností a citlivostí *naslouchat hlasům obětí a pozůstalých* po obětech sexuálního, duchovního, ekonomického, institucionálního, mocenského zneužívání a zneužívání svědomí ze strany duchovních nebo osob s církevním pověřením“ (*SoS 55*).

Klíčovým tématem *podpory, doprovázení a vzdělávání* pastoračních služebníků a služebnic se *Závěrečný dokument SoS* zabývá v V. kapitole. Misijní formace má být „integrální, kontinuální a společná“, jejím cílem není pouze získávání znalostí, ale „podpora dovedností otevřenosti a setkávání, sdílení a spolupráce, společné reflexe a rozlišování, teologického čtení konkrétních zkušeností“ (*SoS 143*). Již dříve je ovšem v dokumentu řeč o nezbytnosti „nabízet příležitosti ke vzdělávání, které šíří a pěstují kulturu církevního rozlišování pro misii… Stejně důležité je vzdělávání doprovázejících nebo facilitátorů…“ (*SoS 86*).

Diecézní synoda: *V Závěrečném dokumentu I. etapy diecézní synody Mistře, kde bydlíš (MkB)* čteme, že současný způsob uspořádání pastoračních služeb v diecézi je zabezpečován stále se menšící skupinou

pastoračních pracovníků, přičemž „v desetileté perspektivě lze očekávat pokles … počtu kněží mladších 75 let působících ve farnostech ve statutárních funkcích z dnešních 49 o cca 10 až 15 kněží“ (*MkB 33*). „Relativní počet návštěvníků bohoslužeb přepočtených na 1 kněze v posledních 10 letech“ ovšem na druhou stranu „klesl ze 110 návštěvníků na 1 kněze k současným 76“ (*MkB 33*). I ve spolupráci s ostatními spolupracovníky a spolupracovnicemi v pastoraci (srov. *MkB 35*) a v podpoře pastorace (srov. *MkB 53*), současný způsob personálního zajištění pastorace v diecézi vyvolává některé závažné otázky související s kvalitou *vedení a řízení farností* (srov. *MkB 34, 40, 43*): nedostatek času na individuální péči, zatíženost kněží administrativními a technickými úkoly, krize identity, úzké zaměření na liturgii, služba kněží „někdy vnímaná jako spíše autoritativní než partnerská“. Zatímco počet lidí, které mají kněží v diecézi „na starosti“ (chodících do kostela), v průměru klesá, zátěž ze zodpovědností, k jejichž nesení nebyli kněží formováni (za větší území, potenciální spolupracovníky či materiální správu farností) v průměru stoupá. Tato „přetíženost“ se ale týká i ostatního „pastoračního personálu“ (srov. *MkB 45*), přičemž „nízký počet věřících v některých oblastech vede k nadměrné zátěži na jednotlivce a k nutnosti kumulace rolí, což může oslabit život a službu farnosti“ (*MkB 47*). „Vedle formálně ustanovených služeb, ke kterým jsou vybraní katoličtí křesťané pověřeni biskupem, působí mnoho křesťanů evangelizačně *vlastním svědectvím*, a to zpravidla v prostředí, v němž žijí, čímž se podílejí na misijním poslání církve“ (*MkB 35*, s odkazem na *SoS 4*). Výše uvedené citáty by ovšem neměly vést k domněnce, že adresáty pastorační služby (včetně pastorační služby kněze) jsou pouze osoby, které navštěvují nedělní bohoslužby (srov. např. *MkB 1, 6, 9, 26, 102*).

Závěrečný dokument MkB vnímá v souvislosti zajištění kvality a bezpečnosti pastoračních služeb zásadní roli *vzdělávání a podpory* (srov. *MkB 53*), které ovšem v diecézi mají své limity, jako „tlak na povinnost vzdělávat se, malá návaznost na potřeby, nedostatek času, chybějící koncepce vzdělávání, pouze sporadická zkušenost s pastorační supervizí, velmi často nefungující pastorační rady farností a jejich chybějící podpora. Chybí pravidelná péče a forma podpory mladých lidí pro vznik nových kněžských a řeholních povolání. Dále se dostatečně nevyužívá potenciál věřících s teologickým vzděláním. Nejsou nijak systematicky rozvíjené služby duchovního doprovázení či pastoračního poradenství pro pastorační pracovníky“ (*MkB 55*).

„Podpora ze strany *centrálních orgánů* je v diecézi vnímána poměrně rozporuplně“ (*MkB 54*). „Opakovaně jsme naráželi jak na vyjádření vděčnosti, že jsou farní či jiné pastorační služby v ‚terénu‘ vhodně podporovány z biskupství, tak na vyjádření nelibosti, že biskupství je v praktikování své kontrolní či řídící role příliš direktivní a centralistické, případně naopak pasivní a nepodpůrné. Hledání rovnováhy mezi podporou a kontrolou je tedy něčím, co se v diecézi, zdá se, daří zatím jen částečně“ (*MkB 63*; srov. *MkB 54*). Některým farnostem chybí systematická *podpora pastoračních rad farností*, podpora v oblasti *administrativní zátěže* či partnerský a pastoračně citlivý individuální přístup ke spolupráci *v oblasti hospodaření* (srov. MkB 101e). Není plně využitý potenciál spolupráce mezi DCM a farnostmi a potenciál pastoračního oddělení mimo oblast města Plzně a okolí a slabý dosah do KV kraje (srov. *MkB 2, 24, 25*).

(E) SPOLUZODPOVĚDNOST V CÍRKVI

Úkol: Navrhnout způsoby, jak v diecézi podpořit spolupráci v pastoraci a misii a sdílenou odpovědnost věřících za život a službu farností a diecéze a jak podpořit rozvoj pastoračních a ekonomických rad.

Pomocné otázky: Jak ve farnostech podpořit vznik pastoračních týmů? Jakou podobu by měly mít pastorační a ekonomické rady v diecézi a ve farnostech, aby byly nástroji podpory misijního poslání? Jakými způsoby podporovat rozvoj těchto rad? Jak službu farních týmů a farních rad modifikovat v situacích, kdy je farnost svěřena do správy řeholní komunitě, která má svá specifika vedení i vlastnění majetku? Jak propojit službu farních rad se službou kněžské rady, diecézní pastorační rady a ekonomické rady diecéze? Jak rozvíjet praktickou formaci kněží i diecézního vedení v synodálním způsobu rozlišování a rozhodování a v týmové spolupráci?

Doporučené prameny: Pro přípravu ke společnému rozlišování doporučujeme pročíst si úvody k části **B.1 a B.3** textu **Inspirace pro tvorbu sdílené vize diecéze** a z dokumentu *Mistře, kde bydlíš* pak především č. 104, 107 (případně 31, 49, 55, 85, 94). Pro téma participativních orgánů v diecézi pak může být v dokumentu *Mistře, kde bydlíš* důležitá část II. Biskupství plzeňské a diecézní kurie, oddíl A. Orgány spoluúčasti ve vedení diecéze Přílohy 2: Uspořádání a život; pro téma pastoračních rad farností část III. Organizace pastorace v diecézi, oddíl A. Teritoriální farní pastorace, stať Orgány spoluúčasti na vedení a správě farnosti (str. 14 – 15) Přílohy 2: Uspořádání a život; pro ekonomické rady farností pak DODATEK 4. Odpovědi z formuláře ERF (str. 24 – 27) Přílohy 3: Hospodaření a finance. Pro podrobnou analýzu služby PRF srov. také Formulář pro PRF – Analýza odpovědí, pro podrobnou analýzu služby ERF pak Formulář pro ERF – Analýza odpovědí. Zajímavý způsob aplikace pokynů závěrečného dokumentu synody o synodalitě k pastoračním radám lze najít na School of Synodality (český překlad).

Prakticko-teologické prohloubení: V této oblasti se spojují dvě samostatná, ale prolínající se témata (která se samozřejmě úzce týkají oblasti č. 1 „Misijní charakter diecéze“, ale jsou zde pojednána takto samostatně, aby bylo možné v nich jít do větší hloubky):

(a) spolupráce všech na misijním poslání farnosti / diecéze (všichni jsme „učedníci-misionáři“, pastorační týmy, farní týmy, misijní týmy);

(b) spoluúčast všech skrze některé na rozlišování, rozhodování a vedení farností / diecéze (pastorační a ekonomické rady farností a další participativní orgány v diecézi – se zvláštní pozorností ke spolupráci mezi kněžskou radou, diecézní pastorační radou a ekonomickou radou diecéze).

Je vhodné o obou těchto oblastech jednat společně, protože se často personálně prolínají a bohužel se pak často také nerespektují jejich specifické role (výkon pastorace vs. pastorační rozlišování).

- *ad a) V oblasti spolupráce* v pastoraci můžeme shromáždit různé nápady a zkušenosti a navrhnout způsoby, jak celodiecézně podpořit ochotu členů farnosti či komunit k jejich zapojení se do různých pastoračních či misijních aktivit a jak podpořit, že lidé přijmou za vlastní to, co často očekávali především či výlučně od kněze. Zde se téma prolíná s oblastí č. 4 „Uspořádání služeb pro misii“, ale nyní jde spíše o spontánní zapojování se na základě momentálních potřeb a možností a o spolupráci na základě třeba i dlouhodobějších, ale ne formálně ustanovených služeb a aktivit. Formálně ustanovené či pověřené služby pak mají být vykonávány ve službě této spolupráce všech, samozřejmě při respektování specifického křesťanského povolání každého v jeho vlastním životním prostoru (zaměstnání, škola, společnost, politika apod.).
- *ad b) V oblasti spoluzodpovědnosti* za směřování života a služby farnosti (komunity, diecéze) je pak na místě promyslet způsob fungování různých orgánů spoluúčasti v diecézi. Zde již nejde o „pastorační či misijní týmy“, které společně pastoračně či misijně působí ve farnosti či v diecézi, ale o pečlivě vybrané skupiny věřících povolané ke společnému pastoračnímu rozlišování, kudy Duch svatý momentálně vede farnost / komunitu / diecézi tak, aby mohla naplňovat své poslání. Kromě volání po podpoře rozvoje pastoračních a ekonomických rad ve farnostech a v diecézi ozývajícího se ze závěrečného dokumentu I. etapy diecézní synody (viz výše uvedené odkazy) bylo toto téma velmi silně zdůrazněno a velmi prakticky zpracováno v závěrečném dokumentu synody o synodalitě (viz celá *III. kapitola SoS*, přičemž klíčové výzvy specificky k tématu *pastoračních rad* jsou pak obsažené v odstavcích *SoS 104 až 107*, k fungování ekonomických rad a zapojení Božího lidu do pastoračního a ekonomického plánování srov. *SoS 102, 103*.

ZÁKLADNÍ PRAMENY K TÉMATU SPOLUZODPOVĚDNOST V CÍRKVI

Evangelium: Máme před očima Ježíše, který zve ke spoluúčasti na svém poslání nejprve dvanáct apoštolů (srov. *Lk 9,1-6*), pak dalších dvaasedmdesát učedníků a učednic (srov. *Lk 10,1-12*), kterým naslouchá, když mu po návratu z misijní cesty vyprávějí, co na ní prožili, a povzbuzuje je pro další službu (srov. *Lk 10,17–20*), který tři ze svých apoštolů bere s sebou ke klíčovým křižovatkám či událostem svého života, aby je

s ním sdíleli (srov. *Mk 5,37; 9,2; 9,28; 14,33*), a který své učedníky učí v komunitním rozhovoru rozpoznávat jeho cestu (*Lk 24,13-33; Jan 21,1-14*).

Papež: Papež František v *Evangelii gaudium* mluví o biskupovi (což lze vztáhnout i na faráře, jáhny a ostatní věřící s účastí na vedení v církvi), aby je někdy „vpředu, aby ukazoval cestu a povzbuzoval naději lidu, jindy je svou prostou a milosrdnou blízkostí prostě uprostřed všech a v určitých okolnostech bude muset kráčet za lidem jednak proto, aby pomohl těm, kteří zaostali, a také proto, že samotné stádo má schopnost rozpoznat nové cesty“ (*EG 31*). V návaznosti na tento obraz pak říká: „Ve svém poslání podporovat dynamické a misionářské společenství bude (biskup) muset iniciovat a usilovat o vytvoření participativních organismů, které nabízí *Kodex kanonického práva*… s touhou naslouchat všem, a ne pouze některým, kteří jsou vždy připraveni mu lichotit. Nicméně cílem těchto participativních procesů nebude primárně organizování církve, nýbrž naplnění misijní touhy, jež chce dosáhnout ke všem“ (*EG 31*, pozn. 34 s kánony o diecézní synodě, kněžské radě, diecézní pastorační radě a farních pastoračních a ekonomických radách). Během své návštěvy Assisi v roce 2013 pak papež František prohlásil: "Pastorační rady jsou nezbytné! Biskup nemůže řídit diecézi bez pastoračních rad. Farář nemůže vést farnost bez pastoračních rad. Jsou zásadní."

Synoda o synodalitě: Téma „spoluúčasti“ se prolíná celým *Závěrečným dokumentem synody o synodalitě (SoS)*, protože „synodalita je konstitutivní dimenzí církve“ a zároveň „cestou duchovní obnovy a strukturální reformy, aby se církev stala participativnější a misijnější, tj. aby byla schopnější kráčet s každým mužem a ženou a vyzařovat Kristovo světlo“ (*SoS 28*). „Synodalita není samoúčelná, ale směřuje k poslání, které Kristus svěřil církvi v Duchu… Synodalita a misie jsou úzce propojeny: misie osvěcuje synodalitu a synodalita vede k misii“ (*SoS 32*). Čím budou tedy rozhodovací procesy v církvi synodálnější, tím budou také misijnější. Tématu „spoluúčasti“ se pak věnuje celá *III. kapitola SoS* (kterou stojí za to prostudovat) s podrobně prezentovanými kroky jak procesů společného *rozlišování*, tak procesů společného *rozhodování*. Klíčové výzvy specificky k tématu *pastoračních rad* („participativních orgánů“) jsou pak obsažené v odstavcích *SoS 104 až 107*. Pastorační rady „by měly být povinné“ a „měly by být schopny plně plnit svou roli, nikoliv však čistě formálně, v podobě odpovídající různým místním kontextům“ (*SoS 104*). Je zde důraz na přijetí „synodální pracovní metodiky“, přičemž „výchozím bodem může být rozhovor v Duchu, s vhodnými úpravami“ a „zvláštní pozornost je třeba věnovat způsobu jmenování členů“ (*SoS 105*), stejně jako jejich složení, „aby se do nich více zapojily ženy, mladí lidé a osoby žijící v chudobě nebo na okraji společnosti“ a „aby tyto orgány zahrnovaly pokřtěné osoby, které se zavázaly svědčit o víře v běžné životní realitě a sociální dynamice, s uznávaným apoštolským a misionářským sklonem, a ne pouze osoby zapojené do organizace života a služeb v rámci komunity“ (*SoS 106*; srov. *SoS 107*). Dokument pak také klade specifický důraz na fungování ekonomických rad a zapojení Božího lidu do pastoračního a ekonomického plánování (srov. *SoS 102, 103*).

Diecézní synoda: V *Závěrečném dokumentu I. etapy diecézní synody Mistře, kde bydlíš (MkB)* lze vyčíst požehnání míst, kde je žita spoluúčast mnoha nejrůznějších lidí na společném poslání a zároveň touha či potřeba prohloubení a rozšíření této spoluúčasti i na další místa, a to jak ve smyslu zapojení všech pokřtěných v nejrůznějších službách a orgánech, tak také skrze vlastní svědectví na základě křtu a biřmování (srov. *MkB 29, 31, 35*). Že je rozvíjení takovéhoto synodálního a participativního prostředí stále velkou výzvou, je ovšem také jasné. V diecézi sice existují příklady dobré spolupráce a spoluúčasti ve farnostech, ale „farností vedených spíše individuální autoritou faráře bez širšího zapojení ostatních se zdá být více“ (srov. *MkB 31*, pozn. 2, a *MkB 100b*), „ve většině farností se především nedaří zaujmout mladé lidi a zapojit je do služby a spolurozhodovacích procesů“ (*MkB 36*), „někdy dochází k přetížení jednotlivých spolupracovníků nebo že se někdy objevuje problém generační výměny, kdy stárnoucí dobrovolníci mají obtíže najít své nástupce“ (*MkB 31*, srov. *MKB 45*) a v diecézi jsou „misijní aktivity závislé především na farářích a některých komunitách“ (*MkB 7*, srov. *MkB 29*). Některé příčiny tohoto stavu jsou v *dokumentu* jen naznačeny a bylo by třeba je dále prozkoumat a reagovat na ně: nevhodné chování některých kněží, narušené vztahy kněží a farníků, klerikalismus, nevyužití potenciálu věřících s teologickým vzděláním, chybějící pastorace povolání (srov. *MkB 20, 45, 55*).

Spoluúčast všech pokřtěných na misijním poslání církve nespočívá jen v jejich zapojením do služby na nejrůznějších rovinách, ale také ve vytváření prostorů pro *společné rozlišování a rozhodování*. Základním prostorem pro to jsou ve farnostech pastorační rady, jejichž službu v diecézi *dokument* shrnuje takto: „Pastorační rada farnosti je v některých farnostech považována za významný orgán, který může výrazně přispět k dobrému fungování a rozvoji farnosti, pokud je správně zapojen do rozhodovacích procesů“, některé synodní skupinky však „vyjadřují nespokojenost s její efektivitou a zastoupením různých částí farnosti“ či volají po větší podpoře služby pastoračních rad farností ze strany biskupství“ (*MkB 49*). V *dokumentu* je pak jako další důležitý participativní orgán zmiňována ekonomická rada farnosti, s jejímž působením „jsou napříč diecézí rozmanité zkušenosti“ (v některých farnostech hraje nezbytnou roli a je vnímána jako důležitý a funkční poradní orgán, jinde je její role chápána pouze jako formální záležitost bez skutečného vlivu na rozhodování, případně se do ní těžko hledají kompetentní osoby) (srov. *MkB 85 a 94*). Toto je pak v závěru dokumentu shrnuto takto: „Velmi slyšitelné byly při diecézním naslouchání také hlasy ukazující na důležitost synodálně založených postojů, procesů a struktur spolurozhodování v pastoračních a ekonomických radách (farností i diecéze), které lze považovat za výsostně misijní (tedy srozumitelné pro dnešní kulturu a širokou společnost) již jen tím, že jsou participativní, respektující a rozlišující. Misie jako styl života a služby založený na dialogu a respektu vůči všem je něčím, co lze již nyní zárodečně nalézt i v konkrétní praxi některých farností či komunit v diecézi, co však zároveň volá po další reflexi, prohloubení a doprovázení, a to v komunikaci s celosvětovou církví“ (*MkB 104*).

(3) MÍSTO CHARITY V DIECÉZI

Úkol: Navrhnout způsoby, jak zajistit, aby diecézní charita (včetně jejích místních charit, služeb a projektů) byla ve spolupráci s farnostmi a komunitami v diecézi jedním z nástrojů sloužící a milosrdné církve.

Pomocné otázky: Co konkrétně nám v příštích 10 letech pomůže uchovat, rozvinout či prohloubit křesťanskou identitu (duchovní rozměr a hodnoty) Charity jako organizace? Jakými způsoby chceme, aby služby Charity, spolupracovaly s farnostmi či komunitami v diecézi? Co by mělo být v diecézi úkolem profesionální Charity a co spíše diakonickým posláním farností a komunit? Jaká by měla být role dobrovolnických farních charit v diecézi? Měly by být farní charity organizačními jednotkami diecézní charity, nebo spíše součástí farností? Jak křesťanský charakter služeb Charity podpořit na rovině diecéze (např. zřízením „oddělení pro diakonii, Charitu a sociální spravedlnost biskupství plzeňského“ apod.)?

Doporučené prameny: Pro přípravu ke společnému rozlišování doporučujeme pročíst si úvody k části **A.3 a B.2** textu **Inspirace pro tvorbu sdílené vize diecéze** a z dokumentu *Mistře, kde bydlíš* pak především č. 61, 102 (případně 4, 8, 17, 18, 22, 52d). Velmi důležitým pramenem pro práci této skupiny je pak také Dodatek 2. Diecézní charita Plzeň v Příloze 2: Uspořádání a život (str. 41 – 49) a Dodatek 1: Diecézní charita Plzeň v Příloze 3: Hospodaření a finance (str. 20 - 21) dokumentu *Mistře, kde bydlíš*.

Prakticko-teologické prohloubení: Charita není jen organizace, existuje mnohem širší diakonický úkol církve (tj. úkol církve být služebnicí nejpotřebnějším). Jeho součástí je vzájemná služba či pomoc lidem v nouzi ve farnostech (někdy nazývaná „pomáhající diakonie“ či „individuální diakonie“) a systematická služba a spolupráce křesťanů v prostředí, ve kterém žijí (město, obec, stát), na systémovém řešení příčin lidské bídy (někdy nazývaná „společenská diakonie“, „politická diakonie“, či nejnověji také „integrální ekologie“). Vedle slavení bohoslužeb (liturgie) a hlásání evangelia (martyrie) je diakonie v tomto širokém slova smyslu považována za podstatnou a nezbytnou součást misijního poslání církve – a to jak vůči lidem, kterým Charita slouží, tak také vůči lidem, kteří jsou v ní zaměstnáni (a měla by být proto také řešena jako nezbytná součást reflexe oblasti č. 1 Misijní charakter diecéze).

Důvodem pro diakonii není ovšem pouze „misie“ v úzkém slova smyslu, křesťané se nevěnují diakonickým službám prvotně proto, aby získali na svou stranu nekřesťany. Jestliže člověk je Božím obrazem a láska k bližnímu je součástí lidské přirozenosti, pak pomáhat druhým je naplnění lidství. Jestliže Bůh stvořil svět z lásky, diakonie je pro křesťany součástí úkolu pokračovat v tomto božím stvořitelském díle. Navíc protože Boží Trojice je předivo vztahů mezi Otcem, Synem a Duchem, takže se jejich láska stává plodnou tak, že se rozšiřuje a zapojuje do těchto vztahů člověka, člověk věřící v Trojjediného Boha uskutečňuje svou víru podobně, tzn. zapojením ostatních lidí skrze solidaritu s ostatními lidmi.

Tato třetí oblast k řešení („Místo Charity v diecézi“) se pak zabývá velmi specifickou otázkou křesťanského charakteru biskupem plzeňským zřizované organizace Diecézní charita Plzeň (potažmo organizace Charita Česká republika, jejíž je DCHP součástí) a otázkou, jakým způsobem, za jakých předpokladů a za jakých podmínek může DCHP přispívat k rozvoji obecného diakonického poslání celé diecéze i jejích jednotlivých částí (farností, komunit apod.). Otázkou pro rozlišování může být např. dilema, jestli či do jaké míry má Charita přebírat zodpovědnost za profesionální sociální služby dotované státem, jestli či do jaké míry mají další církevní organizace, včetně farností samotných, registrovat a provozovat další sociální služby vedle těch pod Charitou, či jestli či do jaké míry má Charita participovat na rozvoji obecně diakonických aktivit a dobrovolnických diakonických služeb ve farnostech.

Pozn.: Některé příklady praktických způsobů prolínání a vzájemné podpory diakonického poslání farnosti a sociálních služeb Charity lze vyčíst např. z organizace Tříkrálové sbírky (66 % výtěžku na lokální projekty), využití výtěžku Charitou iniciované a mediálně podporované Postní almužny pro diakonické projekty farností (na doporučení PRF), ze zkušenosti některých farností s vyčleněním konkrétního procenta z neúčelových darů farnosti pro každoročně PRF schvalovaný sociální projekt mimo farnost, ze zkušenosti některých farností s tzv. „Hroznatovou mísou“, kam farníci přede mší píší potřeby a nabídky ke vzájemné výpomoci a k modlitbě, příp. ze zkušenosti s „patrimonium pauperum“ farnosti v Hluboké n. Vltavou, kde každoročně PRF vybere charitativní projekt, na který pak jde např. jedna kostelní sbírka v měsíci a farnost jej propaguje např. v rámci Noci kostelů, farního plesu apod.

ZÁKLADNÍ PRAMENY K TÉMATU MÍSTO CHARITY V DIECÉZI

Evangelium: Máme před očima Ježíše, který křísí mrtvé, uzdravuje nemocné, odpouští hříšníkům, vyhání zlé duchy. Tento Ježíš i nás pak v podobenství o milosrdném Samařanovi učí vidět bližního v každém, kdo potřebuje pomoc (*Lk 10,25-37*) a o sobě říká: „Cokoli jste učinili jednomu z těchto mých nejmenších, mně jste učinili“ (*Mt 25,40*). Není revolucionářem, ale zasévá svými slovy i činy semínka, ze kterých může vyrůst strom, který promění i společnost jako celek. Svými postoji a činy zároveň ale konfrontuje již tehdejší náboženský a společenský systém a provokuje jej k proměně – srov. „blahoslavenství“ chudých a „běda“ vůči farizeům (*Mt 6 – 7; Lk 6*), vyhnání peněžoměnců z chrámu (*Mk 11,15-17*).

Papež: Papež František v *Evangelii gaudium* říká: „Dnes i vždycky jsou chudí přednostními adresáty evangelia a evangelizace, která se nezištně obrací právě k nim, je znamením Království, které přinesl Ježíš… Mezi naší vírou a chudými je nedělitelné pouto…“ (*EG* 48). A pokračuje: „Je mi milejší církev otlučená, zraněná a špinavá proto, že vyšla do ulic, než církev, která je nemocná svou uzavřeností a pohodlností, s níž lne ke svým jistotám… Venku je množství hladovějících a Ježíš nám bez ustání opakuje: ‚Vy jim dejte jíst!‘ (Mk 6,37)“ (*EG* 49). Ve IV. části nazvané „Sociální rozměr evangelizace“ pak píše: „V Božím srdci mají chudí natolik privilegované místo, že on sám se ‚stal chudým‘ (srov. 2 Kor 8,9)“ (*EG* 197) a v následujícím odstavci rozvíjí téma tzv. „opce pro chudé“ či „preference chudých“, kterou chápe jako „specifickou a prvořadou formu prokazování křesťanské lásky, o které svědčí celá církevní tradice“ (Jan Pavel II.) a která je „zahrnuta v christologické víře v onoho Boha, který se stal chudým pro nás, aby nás svojí chudobou obohatil“ (Benedikt XVI.). A navazuje slavným citátem: „Proto si přeji církev chudou a pro chudé“ (*EG 198*).

Synoda o synodalitě: *Závěrečný dokument synody o synodalitě (SoS)* na tyto Františkovy úvahy navazuje a potvrzuje klíčovou roli služby chudým, ale i společné cesty s nimi v misijním poslání církve („v srdci církve“): „V Božím srdci je přednostní místo pro chudé“ (*EG 197*), pro lidi na okraji společnosti a vyloučené, a tedy i v srdci církve… Přednostní volba pro chudé je implicitně obsažena v christologické víře… *Církev je povolána být chudá s chudými*, kteří často tvoří většinu věřících, naslouchat jim a společně se učit rozpoznávat charismata, která dostávají od Ducha, a považovat je za subjekty evangelizace“ (*SoS 19*). Dokument také velmi silně a na více místech zmiňuje potřebu naslouchat *marginalizovaným* lidem, doprovázet je a vnímat je jako součást společné cesty církve (srov. *SoS 46, 56, 63, 121*), „rozvíjet kulturu schopnou kritického proroctví“ (*SoS 47*) a být „sociálním svědectvím“ (*SoS 48*). Církev má rozvíjet „témata sociální nauky církve, angažovanosti ve prospěch *míru a spravedlnosti a péče o společný domov*“ a „závazek k obraně života a práv člověka, ke spravedlivému uspořádání společnosti, k důstojnosti práce, ke spravedlivému a solidárnímu hospodářství a k integrální ekologii“ je chápán jako „součást evangelizačního poslání, které je církev povolána žít a ztělesňovat v dějinách“ (*SoS 151*; srov. *SoS 153 a 121*) a má „podporovat ekonomiku, která pečuje o lidi a planetu“ (*SoS 56*).

Diecézní synoda: Služba lidem v nouzi jakožto nedílná součást misijního poslání církve je v *Závěrečném dokumentu I. etapy diecézní synody Mistře kde bydlíš (MkB)* zmíněna vícekrát: „Služba lidem v nouzi je pro své evangelní svědectví a zaměření nejen na lidi uvnitř církve také často vnímána jako nedílná součást misijního působení církve, a to i ve své neinstitucionalizované podobě“ (*MkB 17*). Z celodiecézních služeb kategoriální pastorace jsou v dotazníku jako možné misijní nástroje nejvíce zmiňovány právě služba a projekty Charity (působící ve 34 farnostech) a podpora pastorace nemocných (60-70 %) (srov. MkB 21 a 22). Zaměstnávání mnoha nevěřících pracovníků v Charitě je na jedné straně vnímáno jako misijní šance (srov. MkB 61), ale slabinou zas pak může být nedostatečné propojení Charit se životem církve, pocit farností, že diakonii dělá Charita za ně a nevyjasněná otázka křesťanské identity služeb Charity (srov. MkB 22; srov. MkB 52c, 61). V *dokumentu* je konkrétně řečeno: „Pastorační služby a aktivity jsou ve farnosti většinou vnímány jako efektivní tam, kde existuje silná spolupráce uvnitř farnosti i směrem k občanské společnosti, kde jsou aktivity dobře navázány na schopnosti jednotlivců a kde zároveň odpovídají potřebám místní komunity“ (*MkB 46*). Ne všude v diecézi se toto ovšem daří, přičemž často stojí v cestě např. nesrozumitelnost jazyka a neschopnost účinně komunikovat (srov. *MkB 20, 45, 14*), nedostatečná informovanost a provázanost jednotlivých aktivit napříč diecézí (srov. *MkB 28, 45*), nedostatečné „zdnešnění“ církevního života a přizpůsobení se současným společenským podmínkám (srov. *MkB 30*), nesoulad mezi církví jako institucí a církví jako putujícím Božím lidem (srov. *MkB 30*) či neschopnost spolupráce (pouze v cca třetině farností je považována schopnost spolupráce uvnitř farnosti, farnosti s diecézí či farnosti s širší společností za dostatečnou) (srov. *MkB 46*).

TEOLOGICKÉ REFLEXE

PETR HRUŠKA: FARNOST JAKO PROSTOR REALIZACE SYNODALITY V MÍSTNÍ CÍRKVI

Níže prezentovaná reflexe je aktualizovanou a doplněnou verzí kapitoly „3.1.4 Farnost jako prostor realizace synodality“ dizertační práce Pastorační rady v české církevní provincii jako realizace synodality v pastorační praxi (2009, online ZDE), kde lze také nalézt zdroje, na které je zde odkazováno.

Poslání a vize plzeňské diecéze

V roce 2016 biskup Tomáš v pastýřském listu svoji představu o „misi“ plzeňské diecéze vyjádřil takto:

Přál bych si, aby druhým zásadním východiskem pro naši společnou cestu i pro naše rozhodování byl osvědčený jezuitský princip: „tantum, quantum“, tedy česky: „natolik, nakolik“. Tento princip velmi jasně a srozumitelně říká: my jako církev, a nyní především my jako plzeňská diecéze, posuzujeme smysluplnost a přiměřenost našich kroků podle toho, nakolik vedou jednotlivé ženy a muže, staré i mladé, bohaté i chudé, zdravé i nemocné k ***osobnímu setkání s Kristem a k poznání Krista, který nás uvádí do vztahu s druhými****. A podle toho, nakolik vedou k setkání s Kristem, natolik jim přikládáme důležitost personální, časovou i finanční.*

Napomáhat osobnímu setkání s Kristem *jak pokřtěným, tak i nepokřtěným, vnímám jako* ***jediný smysl pro existenci církve****, a tedy také jako svrchované měřítko rozhodování o čemkoliv, co budeme konat v pastoraci, v ekonomice, v personální práci, v charitě, ve školství či v misijní práci.*

V dalším schematickém rozpracování pak tuto „misi“ či toto „poslání“ diecéze doplnil čtyřmi částmi „vize“, které byly později doplněny o část pátou:

- **Skutečná farnost** (diakonie, liturgie, koinonie, misie)
- **Realistická péče o misijní území** (pravda a naděje)
- **Pastoračně a odborně připravení kněží** (žijící zdravým způsobem života)
- **Kategoriální pastorace** (podpora církevního školství a charity)
- **Servisní charakter kurie** (služba a spravedlnost / profesionální servis pro pastoraci)

Pozn.: Dnešní pastorální teologie běžně mluví o čtyřech dimenzích základního poslání církve. Benedikt XVI. je ve své encyklice *Deus caritas est* (čl. 25) shrnuje takto: „Niterná povaha církve se vyjadřuje v trojím úkolu: zvěstování Božího slova (*kérygma – martyria*), slavení svátostí (*leitúrgia*), služba lásky (*caritas – diakonia*). Jedná se o úkoly, které se vzájemně podmiňují a které od sebe nelze oddělovat.“ Ve své vizi „skutečné farnosti“ biskup Tomáš ono „zvěstování Božího slova (*kérygma – martyria*)“ nazývá „misie“. To, co se v této vizi nazývá „koinonie“ je pak v *Deus caritas est* (a většinou i v pastorální teologii) předpokládáno jako subjekt oněch tří úkolů (srov. níže).

Schematické vyjádření mise a vize plzeňské diecéze

Na základě synodálního principu by měla být zajištěna vzájemná odkázanost zodpovědnosti za konkrétní vyšší celek (např. univerzální církev, resp. diecézi) a zodpovědnosti za konkrétní místní komunitu církve (např. diecézi, resp. farnost) na všech rovinách církve a v praxi by tak měly být nalezeny způsoby konkrétní praktické spoluzodpovědnosti Božího lidu sdílené se službou např. faráře či biskupa.

Zdá se však, že jedna z tradičních součástí sociálního učení církve, princip subsidiarity, se zde hlásí o slovo a začíná být stále častěji zdůrazňován jako princip, který by církev neměla vyžadovat jen po občanské společnosti či státu, ale měla by se jím řídit i ve své vlastní struktuře. V této situaci nám může v základní orientaci v konceptu synodality aplikovaném na farnost pomoci malý přehled dnešní teologie farnosti.

Koncil a pokoncilní vývoj teologie farnosti

Abychom mohli v diecézi zodpovědně promýšlet, co to je vlastně „skutečná farnost“, bude třeba aspoň stručného exkurzu do nejnovějšího vývoje teologie farnosti.

Koncilní zárodky teologie farnosti

Již v textech 2. vatikánského koncilu (srov. LG 26, LG 28 a SC 42) se poměrně jasně odráží, že farní obec je „církví v konkrétním místě“ či „církví pro konkrétní místo“, tedy církví, která je povolána v konkrétním místě vytvářet „prostor k životu pro všechny tam žijící lidi“ (Hasslinger). Souhrnně lze tedy ve světle těchto textů i dalších textů o církvi obecně o pojetí farní obce na 2. vatikánském koncilu konstatovat, že toto pojetí, aniž by to bylo vysloveno explicitně, vykazuje jasné synodální rysy:

- Farní obec je společenstvím věřících v Krista, ve kterém je církev skutečně trvale viditelná a přítomná na určitém konkrétním místě.
- Farní obec zůstává jako místní obec věřících začleněná do jednoty partikulární (resp. univerzální) církve pod vedením biskupa ve spolupráci s konkrétním knězem jako jejím vlastním pastýřem.
- Podstatnými rysy farní obce jsou hlásání Kristova poselství, bratrské a sesterské vztahy, solidarita se slabými a potřebnými a především slavení eucharistie.

Pokoncilní teologie farní obce

Uvědomění si, že ve farnosti se „uskutečňuje církev“, jak to zdůrazňovala pokoncilní teologická reflexe, vedlo v mnohých částech světa k velmi radikálnímu obratu v chápání farnosti. Především v německy mluvících oblastech v 70. letech vznikla tzv. „teologie farní obce“ (Klostermann), která považovala tradičně geograficky pojímanou „farnost“ (*Pfarrei*) a s ní úzce související pojem „lidové církve“ (*Volkskirche*) za překonané a v pastorální teologii se začíná mluvit téměř výlučně o „farní obci“ (*Pfarrgemeinde*), případně o církvi žijící v obcích (*Gemeindekirche*).

Problémem však bylo, že takto pojatá „farní obec“ stále méně byla schopna odpovídat na „megatrendy“ postmoderní společnosti a stávala se tak stále méně relevantní pro běžný sociální, kulturní a politický život ve svém okolí. Pokud se nechtěla stát sektou, více a více se stávala „dobrovolným sdružením přátel“, které mělo více a více charakter spíše „vzájemně prospěšné společnosti“ než „obecně prospěšné společnosti“ (Hasslinger).

V mnoha farnostech se tak počátkem 90. let minulého století začal více a více v praxi uplatňovat koncept zvaný „kooperativní pastorace“ (něm. *kooperative Pastoral*, angl. *collaborative ministry*) a zároveň s ním k tomuto přístupu velmi kritický koncept „sociálně orientované pastorace“ (něm. *Sozialpastoral*), inspirovaný mimo jiné i konceptem „základních obcí“ (špan. *communities de base*), který se později (spíše pod názvem „malá křesťanská společenství“; angl. *small Christian communities*) rozšířil i v Africe, následně pak v Asii, Severní Americe a v Evropě.

Prostory života a lokální zakotvení

Díky všem těmto výše naznačeným trendům a jejich konstruktivně-kritickému vyhodnocení je dnes v pastorální teologii i pastorační praxi, a to nejen v katolické oblasti, slyšet silné volání po znovuocenění teritoriálního principu farnosti ve smyslu „církve na konkrétním místě“. Jeden hlas za všechny:

„Farní obec je církví na konkrétním místě, vztažená k určitému reálnému a konkrétnímu místu, kde žijí lidé ve vší jejich odlišnosti a mnohotvárnosti… Právě teritoriální princip nutí církev žít uprostřed společnosti, nutí ji vnímat všechny lidi a identifikovat se s jejich starostmi a těžkostmi a vycházet jim vstříc.“[1]

Protože však takto citlivé farnosti a sbory vnímají, že dnešní společnost je stratifikovaná (rozvrstvená) často zcela jinak, než podle místa bydliště, existuje velmi oprávněná tendence ke zvětšování farního „teritoria“ tak, aby zahrnovalo všechny smysluplné „prostory života“ lidí žijících v daném regionu (tzv. „*lebensraumorientierte Seelsorge*“). V rámci takto územně rozšířené farnosti pak mohou různé pastorační služby či projekty být na jedné straně sjednocovány a ukotvovány do společného slavení eucharistie neseného jádrem „farní obce“, na straně druhé díky větší oblasti (a tudíž i většímu potenciálu lidí a darů) se nemusí tolik spoléhat na pomoc „kategoriální pastorace“ zvenčí. Aby však toho byly schopné, jejich vnější struktura a vnější formy však budou muset nejspíše projít větší změnou, než si možná dnes ještě dovedeme představit.[2]

Zajímavým návrhem snažícím se řešit tuto výše naznačenou duální potřebu farní pastorace – zahrnutí velkého diferencovaného teritoriálně-kulturního celku a zároveň nabídnutí duchovního i lidského zakořenění v přirozeném prostředí místních obcí – je koncept „federálního systému”[3] pro strukturalizaci farní pastorace, který se snaží vyhnout jak centralismu velkých celků řízených z nejsilnější farnosti, tak fúzi malých farností do jedné velké a ztrátě identity. Zatímco v malých místních, přirozeně ohraničených obcích je (většinou na základě dobrovolnické spolupráce) rozvíjen svátostný, diakonický a komunální život, na rovinu většího pastoračního celku jsou z těchto základních obcí „delegovány” některé role podpůrné, doprovázející a formační pastorace a managementu, případně i správy majetku (většinou zastávané pastoračními pracovníky na plný či částečný úvazek).[4]

[1] HASLINGER: Lebensort für alle, 197–199.
[2] Srov. HASLINGER: Lebensort für alle, 101–104.
[3] Srov. ARMBRUSTER: Vom territorialen zum föderalen Prinzip, 102–104.
[4] Srov. např. TEBARTZ-VAN ELST Franz-Peter: Gemeinden werden sich verändern. Mobilität als pastorale Herausforderung, Würzburg: Echter Verlag, 2001.

Pokus o integrální teologii farnosti

Zdá se, že dnes tedy v teologie farnosti neexistuje zde nějaké jednoduché „buď–anebo“, ale spíše volání po náročné komplexnosti „ano–ale i“:[5]

- *Teritoriální místní farnost* ano, ale nejspíše v nějaké hodně nové podobě (či spíše v mnoha různých podobách).
- Společenství *farní obce* ano, ale společenství misionářské, sloužící a slavící uprostřed dnešní pluralitní společnosti a „vtělující se“ do této společnosti.
- Osobní vztahy ve farnosti ano, ale nejspíše v mnoha různých podobách a formách odpovídajících potřebám různých lidí a různých „prostorů života“ („farní rodina“ žijící ne odtrženě od, ale „*uprostřed* příbytků svých synů a dcer“).
- Integrace do slavení eucharistie ano, ale jdoucí ruku v ruce s diferenciací do množství různých symbolických a vztahových forem.
- Farnosti, nová hnutí, malá společenství i kategoriální pastorace ano, ale vše žité v síti vztahů v „místní církvi“ spojené skrze svého biskupa s církví univerzální.
- Kooperativní struktury a pastorační plánování ano, ale struktury podpůrné, trvale naplňované Duchem a přetvářené podle měnících se vnějších podmínek a otevřené sociálně-kritické analyse a Duchem nesené prorocké kritice.
- Farnost jako „tajemství“, „společenství“, „místo“, „dům“ či „studna“ ano, ale zároveň farnost jako „znamení“, „nástroj“ a „poslání“, společenství Božího lidu „na cestě“.

Dynamika života a služby farnosti pak tedy snad může být charakterizovaná třemi symbolickými pohyby: pohybem *dostředivým* (výzva: „shromažďujte se“, klíčová slova: *ekklésia* / *communio*); pohybem *odstředivým* (výzva: „nechte se poslat“, klíčová slova: *paroikía* / *missio*); pohybem *vertikálním* (výzva: „buďte svatí”, klíčová slova: *eucharistía* / *mysterium*).

- **Farnost jakožto území** (*parokía*, *missio*) je charakterizována především oním pohybem *odstředivým* či rozměrem *geografickým* nebo *organizačním* (farnost jakožto území, zahrnující poslání členů farní obce hlásat evangelium všem lidem na tomto území žijícím a spolupracovat s nimi pro Boží království).
- **Farnost jakožto společenství** (*ekklésia*, *communio*) je charakterizována především oním pohybem *dostředivým* či rozměrem *komunitním* nebo *organickým* (farnost jakožto ve vztazích žijící a spolupracující společenství vzájemně komunikujících a za společné poslání spoluzodpovědných bratří a sester).
- **Farnost jakožto eucharistie** (*eucharistía*, *mysterium*) je charakterizována především oním pohybem *vertikálním* či rozměrem *liturgickým* nebo *evangelijním* (farnost jako eucharistii slavící a slovem evangelia se sytící společenství učedníků a učednic Kristových).

Farnost můžeme tedy takto chápat jako konkrétní, *eucharistii* slavící a do různých prostorů života rozčleněné *společenství* Kristovy církve, které je posláno žít a sloužit v určité specifické *lokalitě*.

Tři „pohyby“ života a služby farnosti

Schematicky lze tuto základní dynamiku integrálního pojetí teologie farnosti vyjádřit takto:

- **MYSTERIUM** = SVÁTOST (ř. *eucharistía* = díkůvzdání)
    - Svátostná („eucharistická“) farnost, **ponořeni v Kristu Prameni**
    - František: „Svatyně, kam lidé přicházejí pít“ (EG 28)
    - Koncil: *Sacrosanctum concilium* o liturgii a *Dei verbum* o Božím slově

DOSTŘEDIVÝ SMĚR „DO BOŽÍHO SRDCE“ (tradičně: „Bůh“)

[5] Srov. např. SPIELBERG: Kreisquadrat und Pfarrgemeinde, 92–100.

- **COMMUNIO** = SPOLEČENSTVÍ (ř. *ekklésia* = svolání)
    - Komunitní („personální“) farnost, **shromážděni kolem Krista Pastýře**
    - František: „Společenství složené z menších společenství“ (EG 28)
    - Koncil: *Lumen gentium* o církvi a její vnitřní struktuře

VZÁJEMNÝ SMĚR „JEDEN K DRUHÉMU“ (tradičně: „církev“)

- **MISSIO** = POSLÁNÍ (ř. *parokía* = rozptýlení)
    - Územní („teritoriální“) farnost, **posláni Kristem Služebníkem**
    - František: „Centrum neustálého misijního poslání“ (EG 28)
    - Koncil: *Gaudium et spes* o církvi v dnešním světě

ODSTŘEDIVÝ SMĚR „NA PERIFÉRIE SVĚTA“ (tradičně: „svět“)

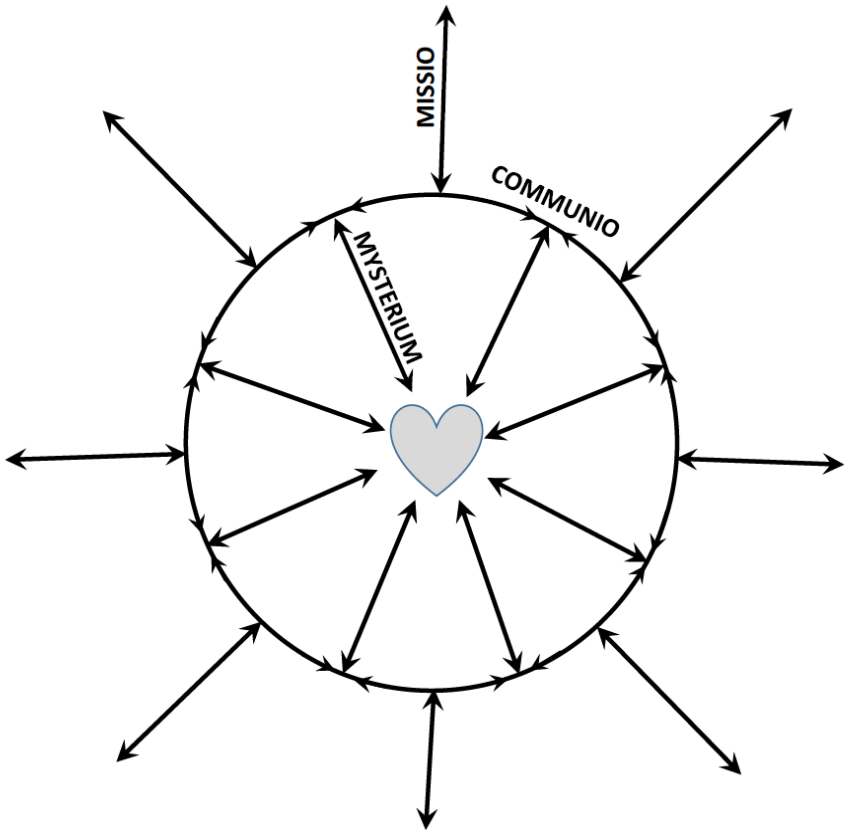

V teologii misie pak tyto „směry“ odpovídají třem základním dimenzím „misijního poslání církve“: spirituální, komuniální a akční.

Základní projevy služby a života farnosti

Uvnitř této základní dynamiky je pak farnost povolána plnit své hlavní poslání, spočívající v základních projevech života církve: *diakonia*, *martyria*, *leiturgia*, *koinonia*.

Aniž bychom měli prostor zde navazovat na bohatou diskusi o teologickém podložení a vzájemném vztahu těchto čtyř dimenzí služby a života církve,[6] lze konstatovat, že dnešní praktická teologie chápe farnost jako společenství věřících, které se uskutečňuje tím, že na konkrétním místě rozvíjí právě tyto čtyři základní projevy. Farnost pak lze chápat jako organizaci těchto čtyř konstitutivních projevů církevní praxe. Její specifikum vůči jiným organizačním formám církve spočívá v tom, že farnost má tyto čtyři základní projevy rozvíjet na ve vztahu ke konkrétnímu teritoriu (nebo konkrétní ohraničitelné skupině věřících), a to všechny čtyři ve vzájemné vyváženosti (i když situačně a kontextově může být v konkrétním okamžiku dán větší důraz na jeden či druhý projev).

[6] Srov. např. HASLINGER, BUNDSCHUH-SCHRAMM: 2.5 Gemiende, in: HASLINGER: Handbuch Praktische Theologie 2, 298–299.

Takto lze konstatovat, že farnost v konkrétním místě zpřítomňuje a uskutečňuje:

- **Církev sloužící a solidární s potřebnými: *diakonia*** (služba, diakonie, charita) označuje obecně křesťansky motivované a křesťansky interpretované formy pomoci či solidární blízkosti vůči trpícím lidem;
- **Církev svědčící a prorockou: *martyria*** (svědectví, zvěstování, *kérygma*) označuje obecně formy církevní služby, které mají za cíl zprostředkování obsahu křesťanské víry;
- **Církev slavící v bohoslužbě a svátostech: *leiturgia*** (slavení, bohoslužba) označuje obecně formy křesťanského života, kterými křesťané symbolicky vyjadřují a slaví svůj vztah k Bohu;
- **Církev tvořící komunitární společenství: *koinonia*** (společenství, *communio*) je jakýmsi sběrným termínem pro označení činností, které v konkrétních kontextech posilují vzájemnost, rozvíjejí vztahy a prohlubují jednotu křesťanů.

Z více různých návrhů[7] schematického vyjádření vzájemného vztahu jednotlivých momentů poslání církve byl pro mě inspirací pro další reflexi především tzv. „komunionální model“ Leo Karrera,[8] který lze schematicky znázornit takto:

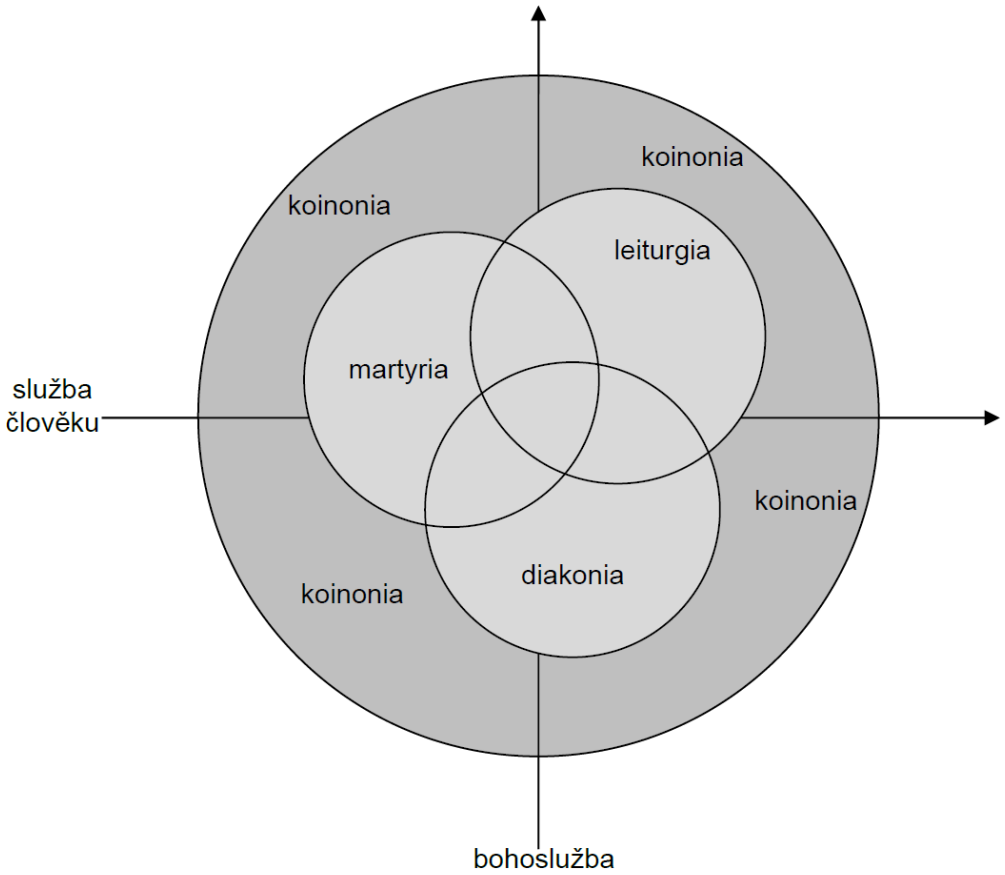

Východiskem tohoto modelu je přesvědčení, že „ve všech čtyřech základních projevech církve se musí skrze věrnost ke vzkříšenému Kristu a skrze konkrétní způsoby jeho přítomnosti v Duchu konkretizovat a ztělesňovat jednota lásky k Bohu a lásky k bližnímu“. Důraz je zde položen na to, že všechny čtyři základní projevy církve jsou chápány jako stejně důležité dimenze každého pastoračního jednání, a ne jako sektory nebo oblasti, které by stály vedle sebe, nebo dokonce jedna následovala druhou. „Spíše se vzájemně prokvašují, osvětlují, podporují a nesou.“[9] Přitom *koinonia* je zde chápána jako způsob, jakým se církev „ve věrnosti Ježíšovi a jeho Duchu snaží uskutečňovat lásku k Bohu a k bližnímu“ a ostatní tři základní projevy (*martyria*, *diakonia* a *leiturgia*) jsou podstatnými konkretizacemi této *koinonia*.

[7] Pro prezentaci nejpoužívanějších schémat srov. např. HASLINGER: Lebnesort für alle, 236–240.
[8] Srov. KARRER: Grundvollzüge christlicher Praxis, in: HASLINGER: Handbuch Praktische Theologie 2, 390–395.
[9] KARRER: Grundvollzüge, 390.

ZÁKLADNÍ ROZMĚRY POSLÁNÍ A ŽIVOTA FARNOSTI

Jak už naznačuje i výše prezentované schéma Leo Karrera, jednotlivé oblasti života a služby farnosti nejsou nějakými od sebe jasně oddělitelnými „odděleními“, ale spíše určitými základními dimenzemi veškeré činnosti farnosti. I když lze některé z konkrétních činností ve farnosti přiřadit více k té či oné dimenzi, v každé činnosti jsou nakonec skryty i ty ostatní. Proto je vhodné si tyto oblasti představit jako vzájemně se prolínající „vlny“, než od sebe jasně oddělené „škatulky“.

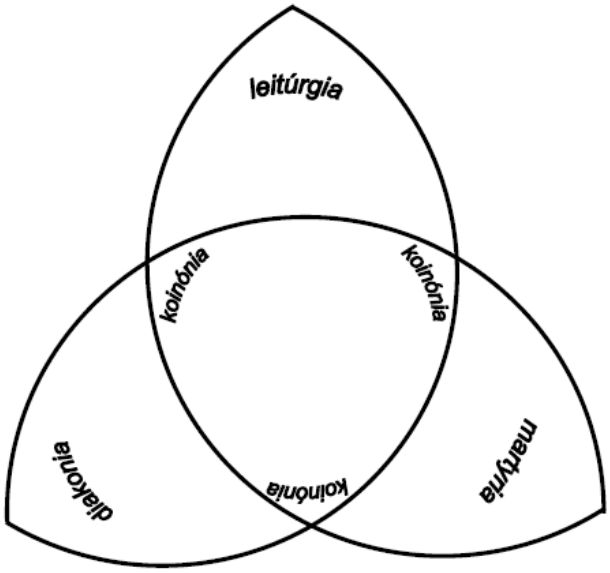

Vpravo navrhované grafické zobrazení vychází z výše prezentovaného, ale ještě je dále upravuje tak, aby umožnilo ještě další potřebné specifikace.

Tyto základní dimenze poslání farnosti mohou být dále teologicky a biblicky prohloubeny takto:

Tři základní pastorační úkoly farnosti (liturgie + diakonie + misie = MISSIO)

- **Bohoslužba a svátosti (ř. *leitúrgia*)** / diecézní vize: LITURGIE
  - **Znamení života farní obce:** SLAVIT DAR KRISTOVA ŽIVOTA PŘI BOHOSLUŽBĚ
  - **Příslib Ježíšovy přítomnosti:** *„Toto je mé tělo… Toto je má krev“* (Mk 14,22.24)
  - **Identita:** jsme *„živou, Bohu milou obětí“* (Ř 12,1)
  - **Poslání:** *„To čiňte na mou památku“* (Lk 22,19)
  - **Praxe:** Slavení Boží blízkosti skrze společné modlitby, domácí i veřejné bohoslužby a svátosti
- **Služba milosrdné lásky (ř. *diakonia*)** / diecézní vize: DIAKONIE
  - **Sdílení života farní obce:** SDÍLET DAR KRISTOVA ŽIVOTA S POTŘEBNÝMI
  - **Příslib Ježíšovy přítomnosti:** *„Cokoli jste učinili tomu z nejmenších, mně jste učinili“* (Mt 25,40)
  - **Identita:** jsme *„činitelé slova“* (Jak 1,22)
  - **Poslání:** *„Buďte milosrdní, jako je milosrdný váš nebeský Otec“* (Lk 6,36)
  - **Praxe:** Služba solidární lásky a služba osvobození od závislostí, zla, nespravedlnosti a bídy
- **Zvěstování evangelia (ř. *martyria*)** / diecézní vize: MISIE
  - **Poselství života farní obce:** SVĚDČIT O DARU KRISTOVA ŽIVOTA DRUHÝM
  - **Příslib Ježíšovy přítomnosti:** *„Získávejte mi učedníky… a hle, já jsem s vámi…“* (Mt 28,19-20)
  - **Identita:** jsme *„posly Kristovými“* (2 Kor 5,20)
  - **Poslání:** *„Jděte do celého světa a hlásejte evangelium“* (Mk 16,15)
  - **Praxe:** Žití a hlásání evangelia a příprava pro evangelium slovem i příkladem v širší společnosti

To vše vyrůstá z vnitřního života farní obce (koinonie = COMMUNIO)

- **Život v těle Kristově (ř. *koinónia*)** / diecézní vize: KOINONIE
  - **Prostor života farníků:** MÍT ÚČAST NA DARU KRISTOVA ŽIVOTA VE SPOLEČENSTVÍ
  - **Příslib Ježíšovy přítomnosti:** *„Kde jsou dva nebo tři…, tam jsem já uprostřed nich“* (Mt 18,12)
  - **Identita:** jsme ti, kdo *„vytrvale setrvávají ve společenství“* (Sk 2,42)
  - **Poslání:** *„Jako jsem já miloval vás, i vy se milujte navzájem“* (Jan 13,34)
  - **Praxe:** Sdílení života v Kristu v těle Kristově skrze rozvoj osobní i komunitní spirituality, malých skupin, vztahů uvnitř i vně farní obce, vztahů v diecézi, ekumenických vztahů a spolupráce darů

PODROBNĚJŠÍ ROZČLENĚNÍ „KOINONIE“

Vnitřní život farnosti lze pak (v duchu původního významu slova *koinonia* = podíl, účast) rozčlenit ještě podrobněji na podíl na společné cestě, podíl na osobních vztazích, podíl na darech a službách. Tyto tři nové specifikace jinak příliš vágního pojmu „koinónia“ či „společenství“ mohou pomoci reflektovat různé rozměry vzájemných vztahů, které se neomezují jen na osobní vztahy „uvnitř“ farnosti chápané jako uzavřené společenství katolických věřících, ale vztahují se také na praktickou spolupráci a sounáležitost mezi těmito křesťany, členy dalších křesťanských církví, příslušníky různých jiných náboženských či duchovních směrů či všemi lidmi na příslušném území.

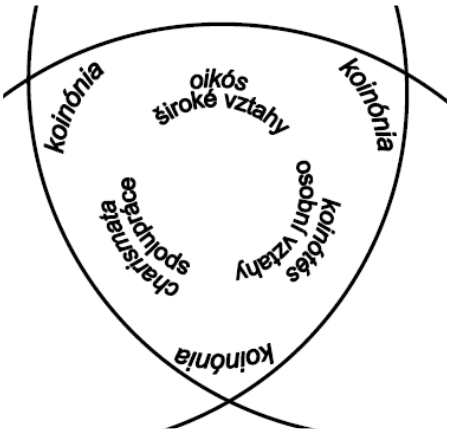

Tři projevy vnitřního života farní obce (koinónia = oikos + koinótés + charismata)

- **Podíl na širokých vztazích v Božím lidu skrze společnou cestu (ř. *oikos*, dům)**
  - **Společná cesta farníků:** ŠIROKÉ VZTAHY V BOŽÍM LIDU NA CESTĚ
  - **Příslib Ježíšovy přítomnosti:** *„Jste stavbou, jejímž úhelným kamenem je Ježíš Kristus“* (Ef 2,20)
  - **Identita:** jsme *„spoluobčané svatých patřící do Boží rodiny“* (Ef 2,19)
  - **Poslání:** být *„pospolu… a oblíbeni u všeho lidu“* (Sk 2,44.47)
  - **Praxe:** Rozvoj širokých vztahů ve farní obci jako celku, mezi farností a diecézí a katolickou církví jako celkem, ekumenických vztahů, vztahů s místní obcí apod.
- **Podíl na osobních vztazích v Těle Kristově skrze malé skupiny (ř. *koinótés*, buňky)**
  - **Prostory života farníků:** OSOBNÍ VZTAHY V BUŇKÁCH TĚLA KRISTOVA
  - **Příslib Ježíšovy přítomnosti:** *„Kde jsou dva nebo tři…, tam jsem já uprostřed nich“* (Mt 18,12)
  - **Identita:** : jsme ti, kdo *„vytrvale setrvávají ve společenství“* (Sk 2,42)
  - **Poslání:** *„Jako jsem já miloval vás, i vy se milujte navzájem“* (Jan 13,34)
  - **Praxe:** Sdílení života v osobních závazných vztazích v malých skupinách, týmech a buňkách
- **Podíl na spolupráci služeb v chrámu Ducha na základě darů a schopností (ř. *charismata*, dary)**
  - **Ovoce života farníků:** SPOLUPRÁCE SLUŽEB A DARŮ V CHRÁMU DUCHA
  - **Příslib Ježíšovy přítomnosti:** *„Kdo přijímá vás, přijímá mne“* (Mt 10,40)
  - **Identita:** jsme *„spolupracovníci na Božím díle“* (1 Kor 3,9)
  - **Poslání:** *„Kdo je z vás největší, bude vaším služebníkem“* (Mt 23,11)
  - **Praxe:** Rozvoj pastoračních služeb na základě povolání, darů, schopností a spolupráce farníků

ZAKOŘENĚNÍ „KOINONIE“ V „MYSTAGOGII“

Srdcem poslání a života farnosti (*mystagogie* = MYSTERIUM) je osobní učednický vztah farníků k Ježíši Kristu zakořeněný v životě Nejsvětější Trojice, ř. *mystagogia* (tj. uvedení do tajemství). Tento „vnitřní život“ (spiritualita, eucharistie) se ovšem „odráží“ (jako znamení) či „rozlévá“ (jako ponorná řeka) i do všech dalších rozměrů života a služby farnosti, proniká je, je v nich „vtělený“ a stává se přítomným „navenek“, stejně tak jako „uvnitř“ (což je naznačeno tvarem centrálního symbolu, který je stejný se symbolem vyjadřujícím další dimenze). Misijní spiritualita se neskrývá (jen) v kostelích, ale je vtělena do každého jednání, aktivity, vztahu či člověka na „společné cestě“.

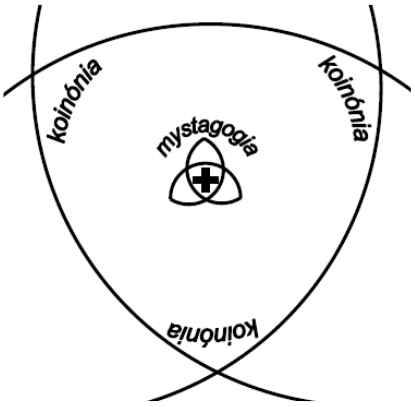

Zakořenění v životě Nejsvětější Trojice (mystagogie = MYSTERIUM)

- **Podíl na svatosti skrze učednickou spiritualitu (ř. *mystagógia*, uvedení do tajemství)**
  - **Podoba života farníků:** ZAKOŘENĚNÍ UČEDNÍKŮ V KRISTU
  - **Příslib Ježíšovy přítomnosti:** *„Zůstaňte ve mně, a já ve vás!“* (Jan 15,4)

- **Identita:** *„Nežiji už já, žije ve mně Kristus“* (Gal 2,20)
- **Poslání:** *„Buďme pravdiví v lásce, ať ve všem dorůstáme v Krista“* (Ef 4,15)
- **Praxe:** Proměna do Kristovy podoby skrze osobní modlitbu, kontemplaci, doprovázení, iniciaci, vyučování, katechezi, vzdělávání, formaci, mystagogii apod.

PODPŮRNÉ NÁSTROJE SPRÁVY FARNOSTI

Nakonec je třeba při tomto „mapování“ života a služby farnosti nalézt vhodné místo i pro tři podpůrné nástroje pro správu farnosti, které jsou pro její službu a život nezbytné, ale musí vždy zůstat ve služebném postavení vůči hlavnímu poslání a srdci života farnosti. Proto je jim vymezené místo na vnějších okrajích schématu:

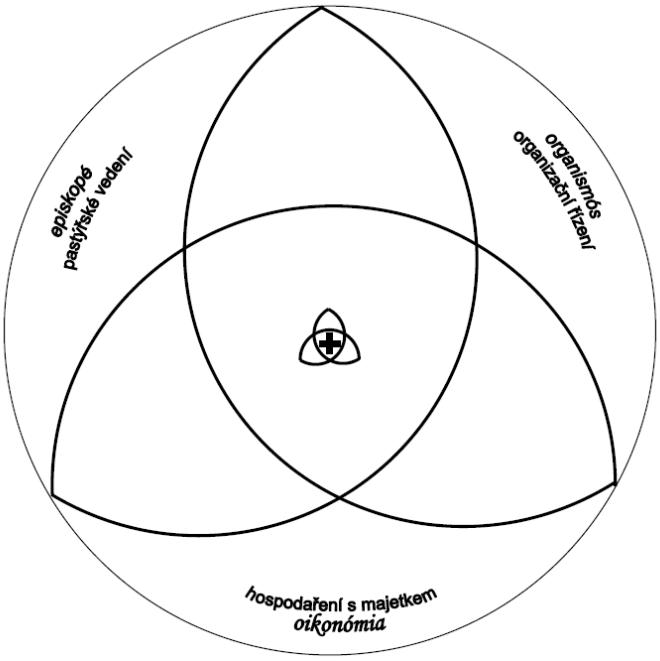

Podpůrné nástroje pro vedení a organizaci:

✖ **Pastýřské vedení (ř. *episkopé*, supervize)**
- **Doprovázení nositelů života farnosti**
- **Výzva:** spolupracující pastýři – *„spolupracovníci naší radosti“* (2 Kor 1,24)
- **Model:** *„Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil“* (Mk 10,45)
- **Praxe:** Sloužící pastýřské vedení, propojení s místní a celosvětovou církví, zakořenění v evangeliu

✖ **Organizační řízení (ř. *organismós*, organismus)**
- **Organizování projevů života farnosti**
- **Výzva:** duchaplné struktury – *„litera zabíjí, ale Duch dává život“* (2 Kor 3,6)
- **Model:** *„Semeno vzchází a roste samo od sebe“* (Mk 4,27)
- **Praxe:** Jednoduché a účinné organizační struktury řízení (administrativa, vykazatelnost, zodpovědnost, komunikace, informovanost)

✖ **Hospodaření s majetkem (ř. *oikonómia*, domovnictví)**
- **Správcovství prostředků k životu a službě farnosti**
- **Výzva:** štědrá solidarita – *„Bůh má moc zahrnout nás všemi dary své milosti, abychom vždycky měli dostatek všeho, co potřebujeme, a ještě nám přebývalo pro každé dobré dílo“* (2 Kor 9,8)
- **Model:** *„Kristus byl bohatý, ale pro nás se stal chudým, abychom my jeho chudobou zbohatli“* (2 Kor 8,9)
- **Praxe:** Efektivní a transparentní zodpovědné správcovství materiálních a finančních zdrojů

„7 S“ PASTORAČNÍHO POSLÁNÍ FARNOSTI

Pro praktické použití v českém církevním prostředí lze vedle zavedených řeckých termínů užít např. následující terminologii založenou na českých výrazech, pro zapamatování začínajících na „S“, která se tak může stát určitou základní orientující „mapou“ pro pastorační uvažování ve farnosti:

Tři pastorační úkoly farnosti (MISSIO)

➢ **SLAVENÍ** (bohoslužba a svátosti, ř. *leitúrgia*)
➢ **SOLIDARITA** (služba milosrdné lásky, ř. *diakonia*)
➢ **SVĚDECTVÍ** (zvěstování evangelia, ř. *martyria*)

Tři rozměry vnitřního života farnosti (COMMUNIO)

- **SOUNÁLEŽITOST** (široké vztahy, ř. *oikos*)
- **SKUPINY** (osobní závazné vztahy, ř. *koinónia*)
- **SLUŽBY** (spolupráce darů, ř. *charismata*)

Zakořenění života a služby farnosti (MYSTERIUM)

1. **SPIRITUALITA** (učednictví a svatost, ř. *mystagógia*)

Tři podpůrné nástroje pro vedení a správu farnosti

- ✖ **SPRÁVA** (pastýřské vedení, ř. *episkopé*)
- ✖ **STRUKTURY** (organizační řízení, ř. *organismós*)
- ✖ **SPRÁVCOVSTVÍ** (hospodaření s majetkem, ř. *oikonómia*)

Celkově lze pak tuto dynamiku integrální teologie farnosti vyjádřit takto:

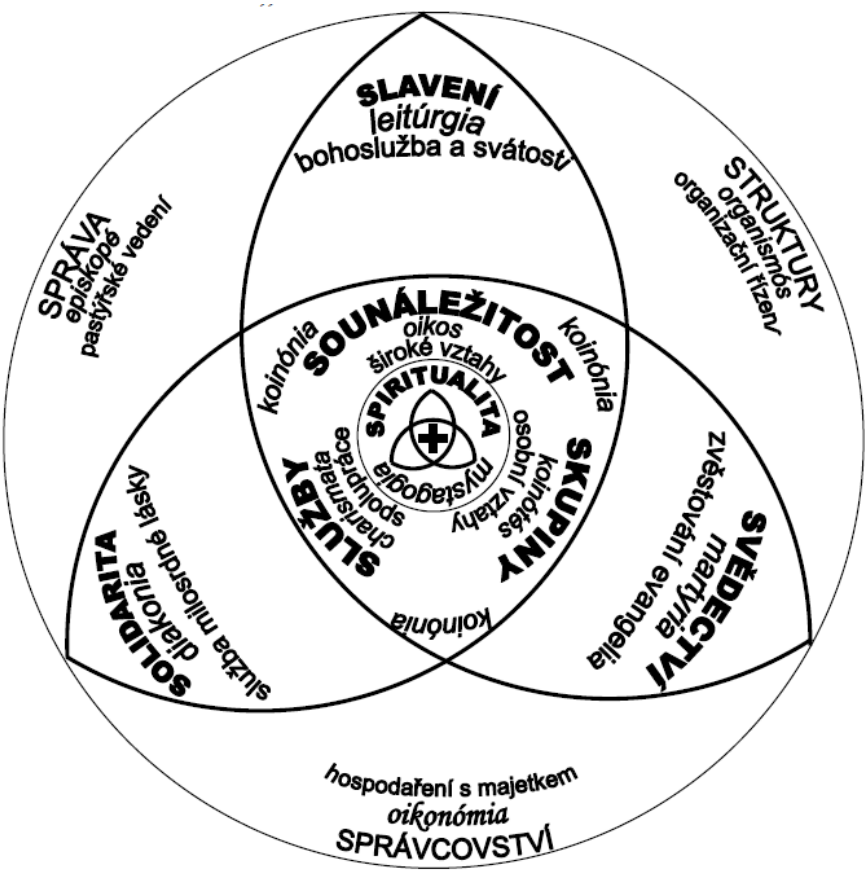

SEDM „S“ ŽIVOTA A SLUŽBY FARNOSTI

MISSIO: Následující tři rozměry, vyrůstající ze zakotvení v Trojici a z vnitřního života a spolupráce uvnitř farní obce a do tohoto života se opět vracející, vyjadřují *tři hlavní roviny poslání farní obce* („úkoly“) v prostoru farnosti (a rozvíjejí **„odstředivý“ pohyb** ve farnosti):

1. **SLAVENÍ** (bohoslužba a svátosti, **diecézní vize: „liturgie“**, ř. *leitourgia*) aneb SLAVIT DAR KRISTOVA ŽIVOTA PŘI BOHOSLUŽBĚ (slavení Boží blízkosti skrze společné modlitby a domácí i veřejné bohoslužby a svátosti); zaslíbení: „Toto je mé tělo… Toto je má krev“ (Mk 14,22.24); identita: jsme „živá, svatá, Bohu milá oběť“ (Řím 12,1); poslání: „To čiňte na mou památku“ (Lk 22,19)
2. **SOLIDARITA** (služba milosrdné lásky, **diecézní vize: „diakonie“**, ř. *diakonia*) aneb SDÍLET DAR KRISTOVA ŽIVOTA S POTŘEBNÝMI (služba činné solidární lásky vůči potřebným a služba osvobození od závislostí, zla, nespravedlnosti a bídy); zaslíbení: „Cokoli jste učinili tomu z nejmenších, mně jste učinili“ (Mt 25,40); identita: jsme „činitelé slova“ (Jak 1,22); poslání: „Buďte milosrdní jako je milosrdný váš Otec“ (Lk 6,36)

3. **SVĚDECTVÍ** (zvěstování evangelia, **diecézní vize: „misie“**, ř. *martyria*) aneb SVĚDČIT O DARU KRISTOVA ŽIVOTA DRUHÝM (žití a hlásání evangelia slovem, příkladem i spoluprací v širší společnosti); zaslíbení: „Získávejte mi učedníky… a hle, já jsem s vámi…“ (Mt 28,19-20); identita: jsme „posly Kristovými“ (2 Kor 5,20); „Jděte do celého světa a hlásejte evangelium“ (Mk 16,15)

COMMUNIO: Následující tři rozměry, podrobněji rozvádějící vlastní význam slova *koinónia* jakožto společného podílu na Bohem darovaném bohatství v Kristu (**diecézní vize: „koinonie“**), vyjadřují *tři podstatné charakteristiky vnitřního života* členů farní obce jako nezbytnou základnu pro plnění jejího poslání navenek, přičemž i tyto „vnitřní“ charakteristiky mají své „vnější“ rozměry (**„vzájemný“ pohyb** ve farnosti):

4. **SOUNÁLEŽITOST** (vztahy v širším prostoru života, ř. *oikos* – dům) aneb ŠIROKÉ VZTAHY V BOŽÍM LIDU NA CESTĚ (široké vztahy obecně, rovina farní obce jako celku, vztahy s diecézí a katolickou církví jako celkem, ekumenické vztahy, vztahy s místní obcí); zaslíbení: „Jste stavbou, jejímž … úhelným kamenem je sám Ježíš Kristus“ (Ef 2,20); identita: jsme „spoluobčané svatých patřící do Boží rodiny“ (Ef 2,19); poslání: být „pospolu… a oblíbeni u všeho lidu“ (Sk 2,44.47)

5. **SKUPINY** (osobní závazné vztahy, ř. *koinótés* – buňky) aneb OSOBNÍ VZTAHY V BUŇKÁCH TĚLA KRISTOVA (malé skupiny, učednická společenství, zájmové týmy, neformální skupinky); zaslíbení: „Kde jsou dva nebo tři shromážděni v mém jménu, tam jsem já uprostřed nich“ (Mt 18,20); identita: jsme ti, kdo „vytrvale setrvávají ve společenství“ (Sk 2,42); poslání: „Jako jsem já miloval vás, i vy se milujte navzájem“ (Jan 13,34)

6. **SLUŽBY** (spolupráce darů, týmová pastorace, ř. *charismata* – dary) aneb SPOLUPRÁCE DARŮ V CHRÁMU DUCHA (rozmanitost pastoračních služeb a rolí na základě povolání, darů a schopností každého); zaslíbení: „Kdo přijme jedno z takových dětí v mém jménu, přijímá mne“ (Mk 9,37); identita: jsme „spolupracovníci na Božím díle“ (1 Kor 3,9); poslání: „Kdo je z vás největší, bude vaším služebníkem“ (Mt 23,11)

MYSTERIUM: Srdcem poslání a života farnosti je osobní učednický vztah farníků k Ježíši Kristu zakořeněný v životě Nejsvětější Trojice, který lze vyjádřit takto (**„dostředivý“ pohyb** života farnosti):

7. **SPIRITUALITA** (svatost, mystagogie, učednictví, ř. *mystagógia* – uvedení do tajemství) aneb ZAKOŘENĚNÍ UČEDNÍKŮ V KRISTU (proměna do Kristovy podoby skrze osobní modlitbu, kontemplaci, doprovázení, iniciaci, vyučování, katechezi, vzdělávání, formaci, mystagogii); zaslíbení: „Zůstaňte ve mně, a já ve vás!“ (Jan 15,4); identita: „Neživ už já, žije ve mně Kristus“ (Gal 2,20); poslání: „Buďme pravdiví v lásce, ať ve všem dorůstáme v Krista“ (Ef 4,15)

TŘI PODPŮRNÉ NÁSTROJE PRO VEDENÍ A SPRÁVU FARNOSTI

Poslední trojice pojmů popisuje *pomocné či podpůrné organizační či pastorační prostředky*, které jsou nezbytné jak pro podporu života naší farní obce, tak pro podporu realizace jejího poslání jakožto farnosti:

a. **SPRÁVA** (pastýřské vedení, ř. *episkopé* – supervize) aneb DOPROVÁZENÍ NOSITELŮ ŽIVOTA FARNOSTI (zmocňující a sloužící pastýřské vedení, propojení s místní i celosvětovou církví, zakořenění v evangeliu); výzva: spolupracující pastýři – „spolupracovníci naší radosti“ (2 Kor 1,24); model: „Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil“ (Mk 10,45)

b. **STRUKTURY** (organizační řízení, ř. *organismós* – organismus) aneb VYTVÁŘENÍ PROSTŘEDÍ K ŽIVOTU VE FARNOSTI (řízení a administrativa, organické, jednoduché a účinné podpůrné struktury a systémy včetně vykazatelnosti, zodpovědnosti, komunikace, informovanosti); výzva: duchaplné struktury – „litera zabíjí, ale Duch dává život“ (2 Kor 3,6); model: „Semeno vzchází a roste samo od sebe“ (Mk 4,27)

c. **SPRÁVCOVSTVÍ** (hospodaření, ř. *oikonómia* – domovnictví) aneb SPRÁVCOVSTVÍ PROSTŘEDKŮ K ŽIVOTU A SLUŽBĚ FARNOSTI (efektivní a transparentní zodpovědné správcovství materiálních a finančních zdrojů); výzva: štědrá solidarita – „Bůh má moc zahrnout nás všemi dary své milosti, abychom vždycky měli dostatek všeho, co potřebujeme, a ještě nám přebývalo pro každé dobré dílo“ (2 Kor 9,8); model: „Kristus byl bohatý, ale pro nás se stal chudým, abychom my jeho chudobou zbohatli“ (2 Kor 8,9)

Farnost v dobovém kulturně-společenském kontextu

K teologii farnosti konečně patří i reflexe vztahu farní obce k širší společnosti. Farnost totiž nežije jen svým vnitřním životem či své od Boha dané poslání nerozvíjí někde v kulturním vzduchoprázdnu, ale v každém okamžiku je zároveň také součástí širšího kulturně-společenského kontextu, který trvale spoluutváří její organizační a společenské formy. Proto, chceme-li hlouběji pochopit celou šíři oblasti zájmu pastorační rady farnosti, je třeba také zmínit tento kulturně-společenský kontext a alespoň stručně načrtnout možné typy vztahu farnosti k tomuto kontextu.

Jednu z možných typologií tohoto druhu nabízí např. Herbert Haslinger,[10] který mluví o „čtyřech typech reakce na (post)modernu“ nebo čtyřech typech postojů, které farní obce zaujímají v dnešní společnosti či vůči dnešní společnosti. Tyto čtyři typy mohou být navíc přiřazeny ke dvěma základním vzorcům: *distancování* vs. *přiblížení*. Jestliže reakce typu „fundamentalistického úniku“ (*fundamentalistischer Rückzug*, s důrazem na boj proti špatnému „světu“ či stažení se z něj) a „alternativního kontrastu“ (*alternativer Kontrast*, s důrazem na vnitřní život a prorocké znamení) zaujímají *vůči* většinové společnosti distancující se postoj a propagují formy života, které se odlišují od běžných společenských vztahů, reakce typu „homogenního spolku“ (*homogener Verein*, s důrazem na partnerskou spolupráci s ostatními částmi společnosti na obecném dobru) a „k zákazníkům vstřícného podniku“ (*kunden-freundliches Unternehmen*, s důrazem na pohostinnost a službu zaměřenou na naplňování potřeb) se naopak *ve* společnosti zakořeňují, vtělují se do ní a svoji identitu a životní formy utvářejí v souladu s běžnými společenskými vztahy a formami.

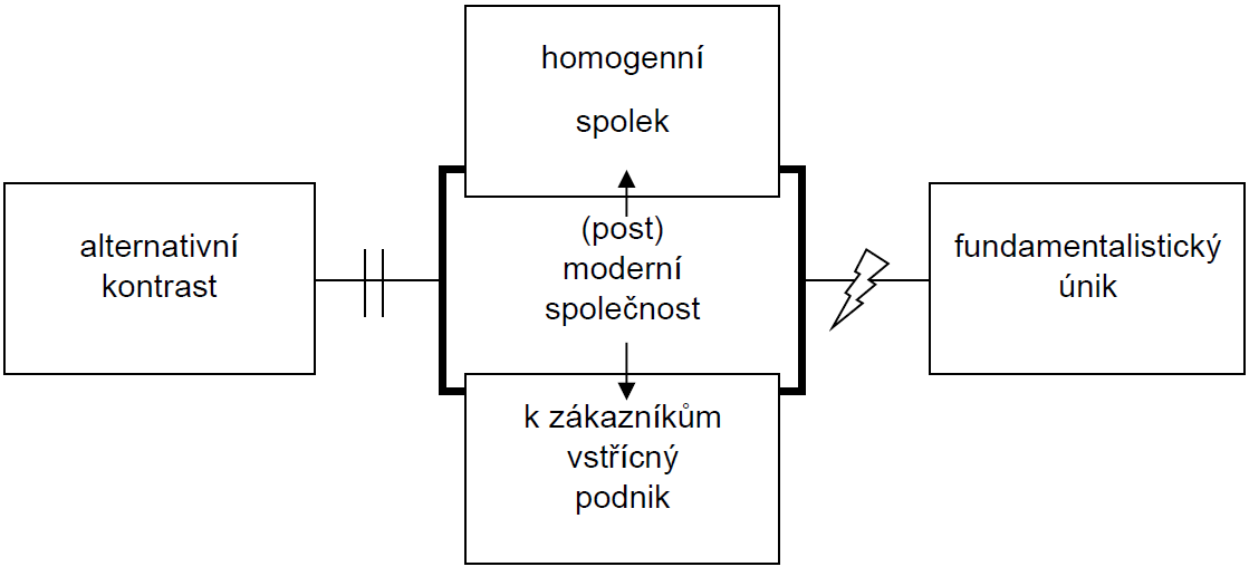

Ačkoli jde u Haslingera o typologii, která je postavena spíše na extrémech, než na popisu reálných farností, a lze očekávat, že nějakou kombinací těchto důrazů lze nalézt určitý plodný způsob života farnosti uprostřed dnešní společnosti (kromě varianty „fundamentalistického úniku“), přeci jen v této typologii chybí varianta, která by přeci jen dávala určitou pozitivní orientaci a naději. Lze se domnívat, že sám Haslinger tuto pozitivní variantu spatřuje v typu farnosti, který dal název celé jeho knize: farnost jako *místo k životu pro všechny*. Čím je ale v takovéto farnosti charakterizován vztah k širší společnosti?

Určitou odpovědí by snad mohla být právě kombinace výše odvozených tří základních charakteristik života a služby farnosti: hluboké zakořenění v eucharistii (v Kristu, ve spiritualitě, v kontemplaci) v kombinaci s konstruktivním rozvíjením vzájemných respektujících vztahů umožňující maximální otevřenost a flexibilitu církevních pastoračních struktur vtělovaných do rozmanitých prostorů života na území farnosti.

[10] Srov. HASLINGER: Lebensort für alle, 57–64.

RESTRUKTURALIZACE FARNOSTÍ A S NÍ SOUVISEJÍCÍ PROCESY V DIECÉZÍCH VE SVĚTĚ

V níže prezentovaném textu přinášíme stručný přehled zkušeností s restrukturalizací farností z vybraných světových oblastí. Pro každou z nich byla pomocí ChatGPT zpracována podrobná reflexe, kde se mohou zájemci seznámit s dalšími informacemi o použitých modelech restrukturalizace a reflexemi procesů jejich postupného zavádění. Na závěr této části bude připojen přehled vatikánských směrnic k modifikaci farností z roku 2014. V další části pak bude následovat podrobná reflexe zkušenosti s restrukturalizací farností ve Francii, na kterou naváže několik souvisejících teologicko-organizačních reflexí.

Francie: Pastorační celky a týmy misionářských učedníků

Jak jsme již viděli výše, francouzský model restrukturalizace (podrobná studie ChatGPT k dispozici ZDE) je inspirován vizí misijních farností s klíčovou rolí „místních komunit“. Typické jsou tzv. "*pôles missionnaires*" – větší pastorační celky, které propojují více farností pod jedním týmem. Vize klade důraz na obnovu dynamiky misie, týmové doprovázení „odspodu“ a roli komunit místních věřících.

Itálie: Pastorální jednotky a komunita společenství

V Itálii se od 90. let rozvíjejí tzv. "*Unità pastorali*" (podrobná studie ChatGPT k dispozici ZDE), farní svazky, kde je spolupráce kněží a ostatních věřících na sdílené pastoraci běžná. Inspirací je koncilní teologie církve jako „společenství společenství“. Příklad: Milánská arcidiecéze vytvořila "*comunità pastorali*" – společenství několika farností se společným plánováním a týmovým řízením.

Latinská Amerika: Základní církevní komunity

Typickým rysem pro Latinskou Ameriku (podrobná studie ChatGPT k dispozici ZDE) je síť základních komunit (CEBs) v rámci farností. CEBs se vyznačují horizontální strukturou a participativní spiritualitou. Brazílie vydala dokument „Komunita komunit“, kde vyzývá k transformaci farnosti v živou síť menších komunit. Farnosti jsou chápané jako misijní prostory. Příklad: Manaus má 59 farností a 37 "misijních oblastí" – decentralizovaných sídel církevního života.

Anglicky mluvící země: Fokální farnosti a strategické aliance

Restrukturalizace farností v anglicky mluvících zemích (podrobná studie ChatGPT k dispozici ZDE) často spočívá v určení „fokálních farností“, kolem kterých se soustřeďují menší obvody („klastry“). Klade se důraz na leadership, komunikaci a zapojení pastoračních spolupracovníků a spolupraovnic. Příklad: Bostonská arcidiecéze vytvořila tzv. “*Pastoral Collaboratives”* sdružující více farností pod jedním týmem, v Chicagu spustili program *Renew my Church*, v Limeriku zavedli rotační společnou duchovní správu.

Německy mluvící země: Velké farnosti a místní buňky

V německy mluvících zemích (podrobná studie ChatGPT k dispozici ZDE) bylo reakcí na úbytek kněží a věřících slučování farností do větších celků (např. "Pfarrverbände", "Pastoralräume"). Důraz na subsidiaritu vede k zachování místních společenství v rámci širší struktury. Spolupráce pastoračních referentů, pastoračních asistentů a dalších spolupracovníků a spolupracovnic je zásadní, často se vytvářejí týmy se spoluzodpovědností. Příklad: Freiburg nebo Linec – farnosti vedou týmy složené z faráře a dvou vedoucích spolupracovníků.

Vatikánské směrnice pro restrukturalizaci farností

V roce 2014 vydala Kongregace pro klérus dokument „Směrnice pro modifikaci farností, uzavírání kostelů nebo jejich odevzdání k profánnímu, nikoli nedůstojnému používání a pro jejich zcizování“, která je k dispozici online na Acta ČBK 9 (2014) str. 55 – 61. Našeho tématu se týká první část dokumentu „1. Modifikace farností“ (str. 55 – 57). Směrnice odkazuje na kánony CIC 50, 51, 120 – 123, 127 a 166 a říká, že farnost „bez oprávněného důvodu nemůže být zrušena ani významně změněna“ (1b). Pokud existuje tento oprávněný důvod, jsou k dispozici „čtyři možnosti pro modifikaci farnosti“ (1c):

1. Spojení směřující ke zrušení („unione estintiva“) aneb „fúze“ (angl. „merger“): A a B se spojí, aby vzniklo C, a pouze C zůstává (srov. kán. 121 CIC).
2. Spojení směřující ke zrušení („unione estintiva“) aneb „inkorporace“ (angl. „amalgamation“): A je připojeno k B, a pouze B zůstává (analogicky ke kán. 121 CIC).
3. Celkové rozdělení („divisione totale“): A je rozděleno do B a C, a pouze B a C zůstávají (srov. kán. 122 CIC).
4. Zrušení („soppressione“): A zaniká a nezůstane nic (srov. kán. 123 CIC).

Dále je zde stanoveno, že „jelikož farnosti jsou společenství věřících, teritoriální farnosti ve všeobecnosti mohou být pouze spojeny, nebo rozděleny“ (1d). Autoritou pro to je diecézní biskup (nebo jemu na roveň postavení), avšak „stanovení potřebného oprávněného důvodu se musí konfrontovat s církevní jurisprudencí“ (1e). Podle této jurisprudence je „hlavním důvodem pro modifikaci farnosti péče o duše“ a může se k ní přistoupit pouze tehdy, „když to vyžaduje dobro duší“ (1f). Spojení směřující ke zrušení farností by pak mělo být poslední možností (1g). Při rozhodování je třeba zvážit také dobro nejen jednoho společenství, ale celé diecéze (1h). K takovémuto aktu musí být „dostatečné důkazy“, musí být snaha „vyslechnut ty, kdo jsou držiteli práv“ a povinná k platnosti je konzultace kněžské rady a jejích jednotlivých členů s důvody pro a proti (1i). Při modifikaci farnosti musí hmotný majetek následovat lid (1l).

JOSEF HURT: REFLEXE OVOCE RESTRUKTURALIZACE FARNOSTÍ VE FRANCII

Níže prezentovaný text vychází ze základních informací o restrukturalizačních procesech ve Francii a především v diecézi Poitiers zaslaných Josefem Hurtem, které byly doplněny z dalších zdrojů z bohaté Josefovi zásobnice informujících o praxi jednotlivých diecézí, biskupů a vůdčích osobností z řad teologů (srov. např. ZDE a ZDE; český překlad pak ZDE a ZDE).

Historie a kontext restrukturalizace

Během let 1970–2025 prošla většina francouzských diecézí **jednou či více fázemi restrukturalizace farností**. Lze vysledovat několik etap:

- **1970. léta – první pokusy:** Několik diecézí s rozsáhlým venkovem (jako zmíněná Belley-Ars v r. 1972) zkusilo pilotně **sloučit malé vesnické farnosti** do větších celků – často označovaných jako *sektory* nebo *farní jednotky*. V 70. letech se však jednalo spíše o **ojedinělé experimenty** a většina diecézí teprve sledovala, jaké budou výsledky.
- **1980. léta – příprava a první vlny změn:** V 80. letech zesílil tlak na reformy. Někteří biskupové zahájili **diecézní synody** či konzultace o budoucnosti farností. Objevují se nové pojmy jako *“pastorační jednotky”*, *“farní sektory”*, *“nové farnosti”* apod., které naznačovaly různé modely slučování. Příkladem je diecéze Angers, která již v polovině 80. let zavedla pilotní *“farní týmy”* složené z kněze a dalších věřících, spravující společně více farností. Do konce 80. let však většina diecézí stále zachovávala tradiční farnosti, i když sdílely kněze.
- **1990. léta – hlavní vlna slučování:** V období 1990–2000 proběhla v mnoha francouzských diecézích **zásadní územní reforma farností**. Biskupské konference sdílely zkušenosti a v církevních dokumentech se hovořilo o *„renouveau des paroisses“* (obnově farností). Podle údajů z roku 2002 bylo z 94 diecézí ve Francii (vč. zámořských) plných 77 diecézí zapojeno do restrukturalizace a 39 z nich ji již završilo. Během pouhých několika let se tak **počet kanonických farností ve Francii snížil zhruba na polovinu**. Z téměř 38 000 farností zaniklých historicky (kolem r. 1950) jich po reformách zbylo jen okolo 19 000 v roce 2001 – mnoho z nich byly nově ustavené větší farnosti. Tato druhá vlna *“simplifikace farní sítě”* byla sice vedena i administrativní nutností, ale zároveň nesla **různorodé záměry**: někde šlo primárně o *technické sloučení* (aby jeden farář měl na starost více obcí), jinde o hlubší *pastorační přeměnu života církve*. Vyskytla se celá paleta termínů a modelů, což odráželo místní specifika.
- **2000–2020 – pokračující úpravy a další změny:** Po roce 2000 některé diecéze, které restrukturalizaci provedly brzy (již v 90. letech), zjišťují, že musejí jít ještě dál. Jak uvádí jedna

analýza, *"u diecézí, které přistoupily jen k menšímu sdružení farností, hrozí, že budou nuceny přikročit k další fázi agregací"*. Dalším rysem období po roce 2000 je **důraz na misijní orientaci**: pod vlivem dokumentů jako encyklika *Redemptoris Missio* (1990) a zejména *Evangelii gaudium* (2013) se objevují v diecézích **pastorační plány** *"paroisse missionnaire"* (misijní farnost). Cílem je nejen upravit hranice farností, ale proměnit jejich **vnitřní život** – aby ve farnostech vznikala menší evangelizační společenství, bujela laická iniciativa a farnosti skutečně „vycházely na periferie" (sociální i geografické) s poselstvím evangelia.

- **2020. léta – synodální procesy a nové impulsy:** V této dekádě se ve Francii rozběhly synodální procesy na různých úrovních (ovlivněné také globální Synodou o synodalitě 2021–2023). Mnohé diecéze při té příležitosti znovu přehodnocují své struktury. Zatímco počet kněží dále klesá, objevují se nové **formy týmového vedení** (např. tzv. *farní koordinátoři* či *týmová správa farností*, kde kněz je "moderátorem" týmu). V některých diecézích dochází k **dalšímu slučování farností do ještě větších celků**, jinde naopak k vytvoření menších buněk uvnitř velkých farností (tzv. *místní komunit*). Tyto nejnovější trendy vycházejí z principu, že **farnost má být sítí živých společenství**: velká farnost poskytuje zázemí a jednotu, ale život se odehrává v malých skupinách, které jsou blízko lidem. Biskupové v pastoračních listech hovoří o nutnosti **pastorační konverze** celé diecéze. V některých diecézích dochází k **dalšímu slučování farností do ještě větších celků**, jinde naopak k vytvoření menších buněk uvnitř velkých farností (tzv. *místní komunit*). Tyto nejnovější trendy vycházejí z principu, že **farnost má být sítí živých společenství**: velká farnost poskytuje zázemí a jednotu, ale život se odehrává v malých skupinách, které jsou blízko lidem.

Hlavní důvody restrukturalizace

1. **Misijní nutnost**: Církev už nefungovala v režimu křesťanské společnosti. Bylo třeba být „jinak církví" – jako společenství víry v pluralitní společnosti.
2. **Nedostatek kněží**: Byl vedlejším, nikoliv hlavním důvodem reformy. Cílem nebylo nahradit kněze, ale posílit jejich spolupráci s věřícími.
3. **Změna vztahu k prostoru**: Lidé se více pohybují, jejich příslušnost k místu je volnější. Mění se i pojetí komunitní příslušnosti.
4. **Podpora účasti věřících**: Nové farnosti umožňují zapojení všech věřících v různých službách (katecheze, charita, vedení společenství).

Modely restrukturalizace

1. **Spolupráce stávajících farností** (*federace*): Prvním z modelů je udržení starých farnosti, ale podpora spolupráce mezi nimi, případně vytvoření mezifarních svazků.
2. **Rušení farností a vytváření nových** (*fúze*): Druhým – nejčastěji realizovaným způsobem – je zrušení starých a vytvoření nových farností. Existují různé způsoby, jak reorganizaci prakticky provést: některé diecéze vytvoří všechny farnosti najednou, jiné postupně.
3. **Lokální pastorační komunity** (*communautés locales*): Třetím způsobem (např. diecéze v Poitiers) je ustavení tzv. lokálních komunit, které jsou založeny nikoli na územní strukturaci, ale na skupinách věřících; farnost tvoří lidé a jejich odpovědnost, ne jen územní hranice; důraz na společenství a potřeby lidí (např. organizování podle správních oblastí, dojíždění do centra)

Kritéria pro nové farnosti

- **Praktická:** dosažitelnost do 20 minut, velikost aspoň 50 aktivních křesťanských rodin, možnost eucharistického slavení (kostel, pravidelné mše)
- **Sociogeografická:** hranice často vycházejí z civilních struktur (např. spádová škola, centrum obce, historický význam)
- **Kvalitativní:** schopnost vytvořit komunitu, kde je zajištěna katecheze, diakonie, liturgie i administrace; vznik týmů, ekonomických rad, zástupců pro liturgii, katechezi, pohřby atd.

Postup zavádění strukturálních změn

1. Studie (demografie, civilní správní území, dostupnost)
2. Vytvoření oblasti (*zone pastorale*) – dočasná infrastruktura
3. Po ~3 letech slavnostní zřízení farnosti, přičemž ne všechny původní kostely jsou zachovány

Pozitiva restrukturalizace

- **Stabilita a dlouhodobost** nových struktur.
- **Větší účast věřících** v odpovědnosti za komunitu.
- **Odlehčení kněžím**, kteří se více mohou věnovat jádru svého poslání.
- **Nová tvář církve**: živá liturgie, dynamická společenství, větší důraz na kvalitu, ne jen kvantitu mší.
- **Zachování pastorace**: podařilo se udržet církevní život ve většině regionů navzdory poklesu kněží.

Rizika a výzvy restrukturalizace

- **Redukce na čistě organizační změnu** bez duchovní obnovy.
- **Neochota přizpůsobení novým rolím u kněží**, nejasnost kolem "pastorálních" funkcí.
- **Silné emocionální a symbolické vazby na staré farnosti** – u některých věřících odpor.
- **Vyčerpání některých projektů** a potřeba nového impulzu.
- **Riziko anonymity a ztráty blízkosti** – reálné, pokud se nebudují menší společenství uvnitř farností.

Pastorační a teologické důsledky

- Změna ve vnímání **kněžského poslání** – důraz na koordinaci a službu jednotě.
- Potřeba **synodálního stylu vedení** – spoluúčast, dialog, naslouchání.
- Výzva k promýšlení **sakramentální povahy církve** – společenství jako „znamení a nástroj jednoty lidstva s Bohem".
- Upozornění na **rozlišování charismat** a tvorbu týmů vedení farností, nikoli jen na záchranné nábory dobrovolníků.

Závěrečné poznámky

- **Neexistuje jednotný model** – každý biskup je zodpovědný za vlastní diecézi, volí cestu podle místních podmínek.
- **Renovace není ukončena** – mnohé diecéze vstupují do dalších fází transformace.
- **Církevní a civilní územní celky nejsou identické** – ale časté jsou snahy o geografickou logiku a lidskou přiměřenost.
- **Důraz na komunitu v určitém teritoriu** – jednotky pastorace nejsou jen správní celky, ale především společenství věřících.

Zkušenosti z diecéze Poitiers

Pozornost budeme nyní věnovat diecézi Poitiers, která je někdo označována jako „laboratoř synodality". Zde nabídneme celkový přehled, v dalších dvou reflexích jsou pak k dispozici informace „od pramene". Doporučujeme také dokumentární film o životě místních společenství církve ve Francii a v ČR „Laická služba" (online k dispozici ZDE). Další tři reflexe francouzských autorů k procesům probíhajícím v této diecézi pak následují níže.

Diecéze Poitiers a biskup Rouet

Poitiers tvoří dva departementy (Vienne a Deux-Sèvres). V podstatě se jedná o venkovský region, jehož součástí jsou městská centra Poitiers, Châtellerault a Niort. Diecéze, která se rozkládá na 13 098 km^2, má více než 750 000 obyvatel, z toho 400 000 ve Vienne a 350 000 v Deux-Sèvres (více ZDE).

Biskupové přelomových padesáti let Henri Vion, Joseph Rozier a charismatický Albert Rouet se snažili vštípit kulturu odpovědnosti všech věřících. „Ne proto, abychom nahradili nedostatek kněží, protože jich stále máme mnoho, ale *abychom prohloubili intuice II. vatikánského koncilu*. Na to navázal biskup Pascal Wintzer a v roce 2014 vzniklo v diecézi (liturgicky a právně) 28 nových farností.

Důležitým stavebním kamenem změn byla **důvěra farníkům** a **předávání zodpovědnosti**, rozvíjení **ustanovených služeb** (*ministeria*) a proměny **diecézních grémií** pro podporu těchto změn. Např. biskupský vikář pro synodu, biskupští vikáři pro regiony, biskupská delegátka pro pastorační delegáty atd. Důležitým stavebním kamenem bylo **vzdělávání**, podpořené synodou – FARE – *Formation à la Responsabilité en Église* – zvláště pro ty, kterým měla být svěřena zodpovědnost.

Kněží se učili spolupráci s ostatními věřícími, způsobu vedení, resp. doprovázení místních společenství, pastoračních týmů atd. Princip stojící v pozadí lze teologicky vyjádřit takto: přesun důrazu od mentality silně zaměřené na kněze k pastoračnímu přístupu inspirovanému teologií Božího lidu. Právě v této době byl tedy v diecézi překonán první model zapojení tzv. „laiků“, který byl vykládán jako pouhá „náhrada“ za „nedostatek“ kněží nebo jako nástroj, který měl prodloužit hierarchický apoštolát, a tím ho zefektivnit.

Důležité etapy na cestě k novým farnostem

V červenci 1964 rozeslal biskup Henri Vion dotazník farářům ve venkovských oblastech – 604 farností, z nichž 44 má méně než 300 obyvatel – je studovaná lokalita sama o sobě dostatečným centrem? Pokud ne, ke kterému centru vztahuje své každodenní potřeby? Nešlo zde o přizpůsobení lidí církevním strukturám nebo o pouhé seskupení farností, ale o reakci na potřeby místních společenství. Zejména ve venkovských oblastech byly zřízeny sektory, které podporují zapojení komunit.

Od roku 1981 začaly vznikat tzv. „pastorační sektory“ a další intenzivní diecézní výzkum vedl v r. 1983 k vytvoření **77 pastoračních sektorů**. Tyto sektory jsou **základní pastorační jednotkou**, koordinující činnost, dávající podněty ke směrnicím a provádí řadu společných pastoračních akcí: v sektoru se často konají katechetické kurzy a slaví biřmování. Sektory by neměly být ani tak centralizovaným orgánem pro pastorační činnost, jako spíše **společenstvím místních společenství**, která co nejblíže lidem ukazují, čím je církev jako společenství.

Za organizaci **nedělních mší a bohoslužeb chval** je zodpovědná pastorační rada sektoru. **Pohřby,** které jsou důležitým místem evangelizace, jsou ve stárnoucím venkovském obyvatelstvu časté a přítomnost jednoho nebo dvou domovů důchodců zabere kněži hodně času. Stalo se běžným jejich svěřování pastoračním spolupracovníkům, kteří jsou členy pastoračního týmu.

Poslání kněze se postupně vyvíjí. Kněz není již pouhým rektorem své farnosti, ale „průvodcem ve víře“ podporujícím činnost ostatních spolupracovníků a spolupracovnic, služebníkem církevního společenství prostřednictvím slavení svátostí a podněcovatelem misie pro ty, kteří jsou daleko.

V roce 1995 vznikají první tzv. „**místní komunity**“ (*communautés locales*), jejichž zřízení bylo **výsledkem rozsáhlých konzultací:** jakmile byl projekt definován, **kněžská rada** jej přezkoumala, vylepšila a poté o něm hlasovala. Ostatní rady na něm pracovaly a přijaly jej. **Diecézní pastorační rada** zase schválila dokument, který se pak stal závaznou směrnicí pro diecézi.

V roce 2009 bylo v 310 „místních komunitách“ zapojeno 2 000 pastoračních spolupracovníků a spolupracovnic (sdružujících se v tzv. „*équipe de base*“, „základním týmu“, většinou pětičlenném), kteří umožnili církvi zachovat v této venkovské oblasti velmi bohatý duchovní a společenský život.

13. ledna 2012 se arcibiskupem v Poitiers stává Msgr. Pascal Wintzer (od 2. dubna 2007 byl v diecézi auxiliárním biskupem). Diecéze Poitiers pak 29. června 2014 vydala dekret, kterým se původní „pastorační sektory“ mění na **nové farnosti**, které budou pod záštitou faráře, s nímž spolupracují dosavadní „základní týmy“ doprovázející „místní komunity“ (srov. MAPA).

Projekt obnovy farností v diecézi Poitiers pokračuje, stejně jako rozvoj ustanovených služeb (*ministerií*) a jejich doprovázení, pohřby svěřované pastoračním spolupracovníkům, pastorační projekty farností, a také synoda věnovaná novým generacím. Zajímavá je zde účast kněží z *Mission de France* (dělničtí kněží) a jejich účast na farní pastoraci.

Svědectvím o **životaschopnosti tohoto pastoračního modelu** diecéze Poitiers je nedávný dokument *Vivre et annoncer l'Évangile en proximité* (Žít a hlásat evangelium v blízkosti), který vydal poitierských arcibiskup Pascal Wintzer spolu se svou biskupskou radou 12. října 2022. Originál dokumentu je k dispozici ZDE, jeho překlad (DeepL) pak ZDE. Dokument chce být nástrojem, který má poskytnout určité pokyny a rady pro animaci farností a místních komunit a pro další praktickou reflexi diecézní pastorační rady. Arcibiskup Wintzer zde nabízí praktickou pastorační reflexi založenou na předchozích konzultacích v místních komunitách a věnující se otázkám spojeným s rolí a podobou místních animačních týmů, s kritérii pro výběre jejich členů, s rolí kněží a nově ustanovených farářů, se slavením eucharistie a bohoslužeb slova, vztahům mezi pastoračními týmy, pastoračními radami, ekonomickými radami, farními pastoračními projekty a diecézní synodou věnovanou novým generacím.

Podmínky pro vznik „místní komunity"

Aby mohla být v diecézi ustanovena „místní komunita", musí se najít pětičlenný **„místní animační tým"** (*équipe locale d'animation*) v tomto složení (zpravidla sloužící na dobrovolné bázi):

1. Osoba, která dohlíží na animaci místní komunity a týmu: **pastorační koordinátor** (*délégué pastoral*; pověřený dobrovolník, většinou na 3 roky; člen pastorační rady sektoru či farnosti)
2. Jedna osoba, která se stará o materiální život místní komunity: **správce majetku** (*délégué à la vie matérielle*; pověřený dobrovolník, většinou na 3 roky; člen ekonomické rady sektoru či farnosti)
3. Jedna osoba, která má na starosti animaci modlitebního života místní komunity: **vedoucí modlitby** (*délégué à la prière*; má na starosti nedělní shromáždění, jiné modlitební chvíle, liturgický život a duchovní animaci apod.)
4. Jedna osoba odpovědná za hlásání víry v místní komunitě: **katecheta či evangelizátor** (*délégué à l'annonce de la foi*; zodpovědný za katechezi dětí, mládeže i dospělých, za doprovázení katechumenů, evangelizační akce a průběžnou formaci členů místní komunity i spolupracovníků)
5. Osoba odpovědná za diakonickou službu v místní komunitě: **koordinátor charity** (*délégué à la charité*; zodpovědný za služba nemocným, vyloučeným, postiženým, lidem v nouzi apod.)

Členové „místního animačního týmu" jsou zvoleni v rámci příslušné místní komunity (navrhují současní členové týmu či rady) a místní farář či moderátor sektoru je pak potvrzuje. Své povinnosti vykonávají na základě darů, které jim Bůh dal pro dobro všech (1 Kor 12,7). Každý člen animačního týmu má **tříletý mandát**, který lze jednou prodloužit. Animační týmy v jejich poslání **doprovází kněz** (moderátor). Pokud je některý z členů týmu zároveň „laïc en mission ecclésiale" („laik v církevní službě"), je k této službě (často spojené se zodpovědností za nějakou větší oblast či kategoriální pastoraci) pověřován biskupem a může být smluvně zaměstnán a odměňován.

Doprovázení a podpora změn vedením diecéze *(personální obsazení z r. 2015):*

- tři biskupští vikáři zodpovědní za tři diecézní regiony
- biskupský vikář pro koordinaci střediska mládeže
- biskupská delegátka odpovědná za ustanovené služby
- jáhen odpovědný za apoštolská hnutí
- jáhen odpovědný za diakonii

Pozitivní ovoce „místních komunit"

- **Oživení venkova:** Tam, kde dříve kněz přijel jednou za měsíc na mši a jinak se nic nedělo, začala fungovat pravidelná setkání věřících (modlitby, katecheze dětí, společné večeře atd.). Komunity získaly větší *autonomii* a mohly se scházet, i když zrovna nepřijel duchovní. Tím pádem církevní život na venkově nevyhasl, naopak někde došlo k *nárůstu pocitu sounáležitosti*. Lidé se museli více zapojit, nemohli pasivně čekat na faráře – a to mnohé probudilo k aktivitě.
- **Nová povolání a služby:** Z místních komunit a animačních týmů vzešlo mnoho spolupracovníků a spolupracovnic, kteří se stali oficiálními pastoračními asistenty, vedoucími katechetických týmů apod. Někteří mladí lidé inspirovaní živou komunitou dokonce rozpoznali povolání ke kněžství či řeholi. Biskup Rouet uváděl, že *podpora malých společenství ve farnostech může být semeništěm nových povolání*, protože víra se tam žije intenzivněji.

- **Udržení široké sítě:** Poitiers sice zredukovalo počet formálních farností, ale díky systému komunit *zachovalo přítomnost ve velkém množství míst*. Každá vesnice s kostelem měla mít aspoň malou komunitu, byť třeba 5 lidí, ale to stačilo k tomu, aby se tam církev "udržela". Tím se liší od některých jiných diecézí, kde spojením do velkých farností některé menší obce zůstaly úplně pasivní. Poitiers se snažilo *neztratit nikoho* – což odráží i evangelijní obraz pastýře, který počítá i s nejmenšími ovečkami.

Rizika modelu „místních komunit"

- **Identita služby kněží:** Někteří konzervativnější kruhy (i mimo diecézi) kritizovali, že model *"komunit bez faráře"* údajně oslabuje roli kněze a mohl by vést k protestantizaci. Biskup Rouet na to odpovídal, že kněz má stále nezastupitelnou úlohu – je *"moderátorem společenství"* a *svátostným pastýřem*, jen nesmí být jediným aktivním subjektem.
- **Přetíženost členů týmů:** Praktickým problémem bylo, že někteří členové animačního týmu byli *přetíženi*: starat se o komunitu vyžaduje čas a energii, a ne všude se našlo dost dobrovolníků. Po počátečním nadšení se občas stalo, že týmy "vyhořely" a bylo těžké najít náhradu. To ukazuje, že tento model klade velké nároky na zralost a formaci spolupracovníků, což je běh na dlouhou trať. Dokumenty to reflektují výzvou, aby obtíže neodrazovaly, ale naopak vedly k lepší formaci lidí potřebných pro animaci komunit.
- **Komunikační náročnost:** V mnoha místních komunitách vznikla spousta iniciativ, ale diecéze pak řešila, jak to vše sladit a aby někdo nešel "svou cestou" mimo katolickou nauku. Proto musela zintenzivnit *formaci vedoucích* (kurzy teologie apod.), aby měli potřebné znalosti a jednotu s církví.

Shrnutí restrukturalizace v Poitiers

Celkově lze říci, že Poitiers úspěšně experimentovalo s velmi **decentralizovaným**, komunitním modelem církve, který však zároveň **respektuje hierarchii** (kněz a biskup jako garanti jednoty víry). Po odchodu biskupa Roueta v r. 2011 jeho nástupce Pascal Wintzer některé aspekty upravil – zejména, jak už zmíněno, formálně ustanovil větší farnosti (28), aby byla jasnější struktura pro širší spolupráci a kanonické otázky. Nicméně princip *"communautés locales"* ponechal a nadále tvoří páteř pastorační činnosti v Poitiers. Diecéze Poitiers je tak příkladem "zdola nahoru" přístupu: nejdříve se obnoví život v malých buňkách, a ty pak tvoří větší celek farnosti.

Zkušenosti z diecéze Besançon

Podobně inspirativní jsou také zkušenosti z diecéze Besançon (srov. také Mauvais Louis: Pastorační restrukturalizace ve Francii – příklad z diecéze Besançon, online ZDE; aktuální stav online ZDE). Na závěr pak bude zajímavé zkušenosti těchto dvou diecézí, Poitiers a Besançon, porovnat mezi sebou.

Diecéze Besançon, ležící na východě Francie (region Franche-Comté), představuje poněkud odlišný příběh. Jde o diecézi s velkým počtem historických farností, zejména na venkově v hornatém terénu Jury. Po II. vatikánském koncilu zde nastal výrazný pokles kněžstva i praktikujících, což přimělo představitele diecéze k brzkému a velmi ráznému zásahu: již v 90. letech provedli jednu z nejrozsáhlejších restrukturalizací ve Francii.

První vlna restrukturalizace (1993–1998)

Arcibiskup **Lucien Daloz** (ve službě 1980–2003) zahájil počátkem 90. let proces přeskupování farností Besançonu. Po několikaleté přípravě a konzultacích (probíhala školení kněží, setkání s laiky v regionech atd.) byla v roce 1997 vydána vyhláška, která **zrušila dosavadní síť 756 farností** a nahradila ji **13 vikariáty a 61 "pastoračními jednotkami"**. Prakticky to znamenalo, že skupina průměrně 10–15 původních farností se spojila do **jedné nové farnosti** (označované jako *paroisse nouvelle* nebo *unité pastorale*).

- Šlo o **top-down** (shora dolů) řízený proces, více administrativně pojatý než v Poitiers. Cílem bylo především **zajistit každé nové farnosti přítomnost kněze** a racionalizovat péči. Arcibiskup Daloz mluvil o nutnosti *"přizpůsobit se realitě"* a bral to jako nevyhnutelný krok.

- Důraz byl na vytvoření **stabilních větších celků**, které vydrží i do budoucna. Jak poznamenal jeden z tehdejších dokumentů, vytvořením nových farností se předchází nutnosti při každém odchodu kněze znovu měnit strukturu – *"místo aby se farnosti seskupovaly kolem právě dostupného kněze, vytvoří se předem stabilní skupina věřících"*, která pak přivítá farářem určeného biskupem. Tento plán tedy sází na **dlouhodobou stabilitu hranic farností**, aby se do nich investovalo a budovala se v nich komunita.
- Vzniklé velké farnosti v Besançonu často zahrnovaly mnoho kostelů. Bylo rozhodnuto, který kostel bude **farní** (hlavní sídlo s farou), ostatní byly *kaple* obsluhované dle možností. Také se ustanovily **farní rady** ve všech nových farnostech a doporučilo se v rámci nich mít **místní kontaktní osoby** pro jednotlivé bývalé obce.
- Velkou roli hrálo **postupné uvádění změn**. Arcibiskup Daloz zdůrazňoval trpělivost: *"co mohlo vypadat jako prostá administrativní práce, bylo ve skutečnosti cestou konverze"* – tzn. proměnou smýšlení. Trvalo to několik let, než si kněží i laici zvykli na nové uspořádání. Bylo třeba překonat nostalgii po starém a objevit nové příležitosti.

Výsledkem této první vlny bylo, že Besançon měl na přelomu tisíciletí jednu z nejvíce zredukovaných struktur: **pouhých 67 farností** (včetně města). To umožnilo nasadit do každé farnosti jednoho faráře (někde i více kněží ve farním týmu) a pokrýt tak celou diecézi relativně rovnoměrně. Tento model byl považován za administrativně úspěšný – diecéze fungovala, kněží se přerozdělili, nikde nezůstalo *vakantní* území. Srovnáme-li s Poitiers, rozdíl je v tom, že Besançon v 90. letech **méně řešil vnitřní život malých komunit**. Důraz byl spíše na to, aby farář zvládl objet farnost a aby věřící akceptovali dojíždět. Nicméně i tak se nevyhnuli potřebě podpory dalších spolupracovníků: vznikaly pastorační týmy v nových farnostech a místní věřící pomáhali vést bohoslužby v nepřítomnosti kněze.

Další vývoj – pastorační plán 2017+ a druhá vlna změn

Po cca 20 letech od první reformy začalo být zřejmé, že situace se dál změnila. Počet kněží v Besançonu se kolem roku 2020 opět radikálně snížil (jak už uvedeno, za 15 let na polovinu). Některé z 67 farností se ocitly bez rezidentního faráře, farní týmy stárly, v mnoha farnostech poklesl počet aktivních laiků. Arcibiskup **Jean-Luc Bouilleret** (ve službě od 2013) proto inicioval nový **synodální proces (2017–2019)** zaměřený na *"pastorační konverzi"* diecéze. Synoda zdůraznila misijní zaměření (inspirace papežem Františkem) a vyzdvihla znovu roli **malých místních společenství**. Následně vznikl plán provést **další restrukturalizaci**: v říjnu 2024 diecézní pastorační rada zvažovala tři varianty – ponechat 67 farností s posílením spolupráce kněží a ostatních spolupracovníků, částečně sloučit některé nejslabší farnosti, nebo **sloučit všech 67 farností do pouhých 13 velkých farností** (fakticky jeden na každý vikariát). Z těchto scénářů byl vybrán ten nejradikálnější – tedy vytvořit jen 13 farností, což bylo hodnoceno jako **reálně nejudržitelnější** za současných podmínek. Prakticky to znamená, že **každý vikariát = jedna farnost**; namísto současných 67 farářů tak bude nyní třeba jen 13 farářů. Toto nové uspořádání má být finalizováno v roce 2025 a od září 2025 postupně uváděno do praxe.

Zároveň však diecéze nechce, aby to bylo jen administrativní sloučení. Celý proces je rámován jako **pastorační konverze** – má jít o transformaci smýšlení směrem k misii. V pastoračních listech arcibiskupa Bouillereta je kladen důraz na to, že i v těchto obřích farnostech musí vzniknout **malá základní společenství** ("petites communautés fraternelles"). V podstatě tedy Besançon dochází k podobné myšlence jako Poitiers: že **klíčem je místní bratrské společenství, zakotvené v Kristu, nablízku lidem**. Rozdíl je v načasování – Besançon k tomuto přistupuje až v situaci, kdy **musí** sloučit farnosti do jednoho děkanátu; Poitiers to dělalo z přesvědčení, i když mělo farností víc.

Shrnutí restrukturalizace v Besançonu

Po první reformě 90. let se v diecézi stabilizovala situace – několik let bylo dost kněží pro 67 farností, lidé si zvykli jezdit do centralizovanějších kostelů. Nicméně postupně se ukázaly mezery: některé odlehlejší kostely téměř osiřely, objevila se **únava** v pastoraci, kdy farář obtížně navazoval osobní kontakt s tak rozptýlenými věřícími. Bylo zřejmé, že bez nové vize to nepůjde. Synoda 2017–19 dodala nový impulz – po

jejím skončení se zrodilo mnoho **malých společenství** (modlitebních skupin) tam, kde už dlouho nic nebylo. Toto je považováno za plod Ducha: lidé znovu objevili radost ze setkávání v malém kruhu. Například vznikly **fraternity** mladých rodin, skupinky seniorů na vesnicích se začaly scházet k růženci atd. Tím se trochu **rozproudil život** před další strukturální změnou.

Nyní (2025) Besançon vstupuje do velmi odvážného kroku – prakticky ruší tradiční pojetí farnosti jako lokální komunity (protože farnost bude velká jako okres) a zcela spoléhá na to, že místo toho budou fungovat desítky neformálních komunit uvnitř.

Besançon tedy ilustruje, že **reforma je proces**. Jeden cyklus změn (90. léta) nestačil; nyní probíhá druhý. Arcibiskup Bouilleret to shrnuje, že církev musí stále hledat *"novou teritoriální realitu pro církev učedníků-misionářů"*. To zahrnuje jak odvahu měnit struktury, tak obnovovat horlivost věřících.

Srovnání přístupů diecéze Poitiers a Besançon

Na závěr této části srovnejme **přístup diecéze Poitiers a diecéze Besançon**:

- **Strategie:** V diecézi Besançon to byla jakási diagonálně opačná cesta k Poitiers: V Poitiers zespodu nahoru, v Besançon shora dolů a pak opět zdola nahoru. Výsledek je podobný: církev, která má administrativně pár větších útvarů, ale uvnitř nich bohatý život v malých skupinách.
- **Velikost farností:** Diecéze Poitiers zprvu zachovala relativně *menší jednotky* (74 sektorů, průměrně cca 8 původních farností v jednom sektoru), aby byly co nejblíže lidem. Diecéze Besançon hned vytvořila *velké farnosti* (průměrně 12–15 původních farností) a nyní jde k ještě větším (farnosti = dřívější vikariát, tj. cca 50 původních farností). To odráží i rozdíl v terénu: Poitiers má spíš rovinatý kraj, kde komunity byly blízko sebe; Besançon horský region, kde bylo možná účelnější soustředit síly kvůli vzdálenostem.
- **Místní skupiny:** Obě diecéze si uvědomují nutnost místních skupin; obě využily synodu pro zapojení věřících; obě cílí na *misijní církev*. Diecéze Poitiers vsadila na strukturu rostoucí „zdola" hned a vytvořilo mezistupně (sektory a komunity), diecéze Besançon šla cestou větších územních farností s tím, že teprve nyní ve druhé fázi změn vytváří prostor pro intenzivnější komunitní život nejrůznějších malých společenství a skupin uvnitř. Diecéze Poitiers dlouho nechtěla ani mluvit o rušení farností (spíše je transformovala), diecéze Besançon naopak farnosti administrativně rušila a spojovalo přímo.
- **Pastorační role:** V Poitiers byla role místních věřících konstitutivní od počátku – *communautés locales* jsou prakticky spravované jimi (s občasným dohledem kněze). V Besançonu se zprvu počítalo s místními věřícími hlavně v podpůrné roli (farní rady, vedení bohoslužeb při nepřítomnosti kněze), ale nyní i Besançon klade důraz na *spoluodpovědnost* ve vedení každé jednotky. Dokonce uvažoval scénář, že by v každé farnosti byl tým *kněz* + *spoluvedoucí* (což je moderní pojetí sdíleného pastoračního vedení).
- **Teologie:** Diecéze Poitiers vše zdůvodnila teologií křtu, ekleziologií communia a potřebou nového obrazu církve. Diecéze Besançon v 90. letech prezentovala reformu spíše pragmaticky (řešíme nedostatek, musíme se přizpůsobit), nicméně i tam se hovořilo o potřebě konverze a stávání se misijní církvi. V nejnovější fázi se rétorika Besançonu plně teologizuje (pastorační konverze, misijní učedníci, synodalita). Řekněme, že Poitiers byl *průkopník* s odvážnou vizí, Besançon spíše *praktik*, který teologii dohání poté, co je vidět, že struktura sama o sobě nestačí.
- **Výsledky:** Obě diecéze zatím fungují – Poitiers se svými 28 farnostmi (a mnoha komunitami), Besançon s 67 (brzy 13) farnostmi. Model diecéze Poitiers přinesl výrazné zapojení místních věřících, ale možná někdy komplikovanou koordinaci (tři úrovně mohou být těžkopádné). Model diecéze Besançon byl administrativně přehledný (viakriát-farnost), ale hrozilo vyprázdnění periferií, proto přistupují k druhé reformě.

Zajímavé je, že **finální směřování je podobné**: *velká farnost + malé komunity uvnitř.* To se ukazuje jako jakýsi syntetický model, ke kterému dospívá více diecézí: paralelně udržovat **výhody velikosti** (sdílení zdrojů) i **výhody malosti** (blízké vztahy).

Zdroje a další doporučené odkazy

- Arcidiecéze Besançon online ZDE
- Bertrand Jean René: Le renouveau des paroisses catholiques en France, ZDE (český překlad ZDE a ZDE)
- Boone Éric: „À Poitiers, de synode en synode“ (Lettre aux Communautés, str. 39 – 47); online ZDE
- Cahiers Internationaux de Théologie Pratique – CITP (důležitá práce skupiny francouzských pastoralistů)
- Diecézních synody v diecézi Poitiers (ZDE)
- Farnosti v období nedostatku kněží - Pastorace.cz
- Greshake Gisbert: Nepadne-li pšeničné zrno do země – teologická reflexe nových pastoračních celků
- Hruška Petr: Synodální církev jako učící se organizace
- Hurt Josef, osobní blog s pracovními překlady (ZDE).
- Kehl Medard: Perspektivy kněžské služby
- Laická služba: Dokumentární film o životě místních společenství církve ve Francii a v ČR, online ZDE
- LES NOUVELLES PAROISSES RAISONS ET ENJEUX D'UNE RÉFORME, Dokument biskupů (2002), online ZDE
- Mauvais Louis: *Pastorační restrukturalizace ve Francii – příklad z diecéze Besançon*, online ZDE
- Nejstarší dcera církve - co o ní víme?
- Nové farnosti: Důvody a výzvy reformy č. 1
- Pigé Benoît, Uvažování o správě farností, in UNIVERSUM – revue České křesťanské akademie, 2021/2, Universum - revue České křesťanské akademie
- Revue Salve - „Francie“
- Rouet Albert: Nouvelles paroisses. Nouvelles positions des prêtres, Par Albert Rouet, překlad online ZDE
- Routhier Gilles: Nové farnosti. Šance nebo slepé uličky pro evangelizaci? online ZDE, originál ZDE
- *Synodes et concile en France. Bilan et perspectives* (préf. Laurent Ulrich), Paris, Conférence des évêques de France, coll. « Documents Épiscopat » (n° 5), 2016; online ZDE
- Tichý Radek, „Slabá církev? Jeden pokus o obnovu katolických farností v Čechách“ (2011), online ZDE
- Wintzer Pascal: *Vivre et annoncer l'Évangile en proximité* (Žít a hlásat evangelium v blízkosti), 12. října 2022; originál dokumentu je online k dispozici ZDE, jeho překlad (DeepL) pak ZDE

ALBERT ROUET: NADĚJE V AKCI – MÍSTNÍ SPOLEČENSTVÍ V POITIERS

Text prezentovaný níže je překladem článku „Un acte d'espérance: Les Communautés locales de Poitiers", který vyšel v Salve: Revue pro teologii a duchovní život 4/09 (str. 69 – 79); online k dispozici ZDE. Autor článku, Albert Rouet (1936), byl roku 1986 vysvěcen na pomocného pařížského biskupa, od roku 1994 byl biskupem a od roku 2002 do roku 2012 arcibiskupem Poitiers.*

Pastorační kontext diecéze Poitiers

Diecéze Poitiers se rozkládá na zhruba 1 300 000 hektarech a čítá 769 000 obyvatel. Má podobu čtyřúhelníku s úhlopříčkou 200 km mezi Paříží a Bordeaux. Jde o převážně zemědělskou diecézi, která dnes prochází hlubokými proměnami. Obyvatelstvo se stěhuje směrem k velkým aglomeracím – Poitiers (160.000 obyvatel), Niort (110.000 obyvatel) a Châtelleraut (50.000 obyvatel). Zahrneme-li do těchto tří center i sousední obce, pak v nich bydlí polovina populace. Zemědělské plochy jsou využívány k pěstování obilí, dobytka a k „mimo-půdním" aktivitám, ale zemědělců je čím dál méně (4 %). Na venkov přichází nový typ obyvatel – lidé pracující ve městě, kteří si na venkově kupují domy, důchodci, chudé rodiny hledající ve vesnicích útulek a cizinci (25 000 Angličanů). Dějiny tohoto kraje jsou stejně důležité jako jeho zeměpis. Jako v mnoha jiných francouzských krajích, i zde bylo cílem zřízení administrativních hranic departementů (okresů) rozbití starých tradičních krajů, pocházejících z doby před Francouzskou revolucí (1789). Vznikly tak oblasti, z nichž každá má svou vlastní mentalitu. Severozápad diecéze, kde se obyvatelé obraceli na katolickou víru působením misií v 18. století (sv. Louis-Maria Grignon z Montfortu), se stal územím, kde všechno obyvatelstvo jednomyslně praktikovalo římskokatolickou víru. Jih byl majetkem velkých opatství a v době reformace se v něm velmi rozšířilo protestantství, tvrdě potlačené armádou Ludvíka XIV. Tyto náboženské války po sobě dodnes zanechaly trvalé stopy, tím výraznější, že po 150 let v tomto kraji působila různá protináboženský zaměřená hnutí.

Do krajů, které byly většinově křesťanské, vnesly proměny moderního světa, na něž lidé nebyli připraveni, zmatek a nejistotu. Většinové křesťanství je snadno zranitelné právě proto, že se jen těžko přizpůsobuje změnám. Naopak na územích, na nichž se projevoval odpor k víře a náboženství a jež byla trpělivě evangelizována kněžími, kteří pracovali s rolníky, se dnes znovu projevuje ochota naslouchat těm, kteří hovoří o víře a o Bohu. Z těchto několika strohých faktů, jež je nezbytné vzít v potaz před zahájením jakékoli pastorační činnosti, evidentně plyne, že tuto diecézi není možné vést, aniž bychom brali ohled na místní zvláštnosti.

Uveďme příklad: v 50. letech přišel návrh pořádat „mše pro muže". Na jihu tato iniciativa umožnila mužům najít opět cestu do kostela. Ale na silně praktikujícím severozápadě diecéze tyto mše, sloužené v sousedním městě, vedly muže k tomu, že odcházeli na mši jinam než do své farnosti; unikli tak dohledu svého faráře, na mši nešli vůbec a účast na nedělních bohoslužbách klesala. Řídit pastoraci tedy znamená brát velmi pečlivě ohled na místní mentalitu; centralizované řízení je zcela určitě neúčinné. Proto je naše diecéze rozdělena na 14 pastoračních území (3 města a 11 venkovských oblastí) nadaných jistou mírou autonomie, tak aby mohla přizpůsobit svým potřebám základní směrnice diecéze. Diecéze je tedy spojením a jednotou těchto území.

Konec jednoho typu organizace

Nezávisle na mentalitě a územním rozložení obyvatelstva byla poitierská diecéze rozdělena do 604 farností. Čtyřiačtyřicet procent z nich mělo méně než 300 obyvatel. Na tomto organizačním základě vzniklo dělení pokrývající celé území diecéze. Dvě poznámky: před revolucí z roku 1789 jmenoval poitierský biskup jen jednu třetinu farářů. Zbývající dvě třetiny jmenovala církevní (opatství, kapituly...) nebo světská vrchnost. To mělo za následek velmi vyhraněné postoje k církvi: lhostejnost nebo přilnutí, žárlivost jedné vesnice na druhou, velmi slabý smysl pro diecézní církev... To vše podle toho, jak pečlivě se příslušná vrchnost starala – nebo nestarala – o vrchnostenské beneficium („výnos" z kostela) svěřené danému knězi. Tato fakta se nám znovu vracejí na mysl dnes, kdy se lidé čím dál víc zajímají o dějiny místa, na kterém žijí. Druhá poznámka: císař Napoleon I. schválil konkordát, který organizoval konkrétní život církve. Mezi léty 1801 a 1905 (1905 je rok oddělení církve od státu) to byly civilní úřady, kdo stanovoval počet farností a dohlížel na jejich finance i dobrou pověst. Teprve v roce 1905 zmizela všechna státní kontrola a všechna moc – včetně té finanční – přešla na faráře. Takže tomu všemohoucímu faráři, kterého tak dobře známe, je něco málo přes 100 let...

1. Osudová role čísel

V minulosti byla hlavním zdrojem bohatství půda – to ona rozhodovala, kde vzniknou lidská sídla. Chtěla-li církev žít, neměla jinou možnost než se přizpůsobit společnosti, jež to podstatné pro sebe čerpala z půdy. Na obranu církve je však třeba říci, že vlastnictví půdy, jež bylo trvalým majetkem (protože v církvi nedocházelo k dělení na dědické podíly), muselo zajišťovat potřeby duchovní správy a kněží, církevních škol a charitativní činnosti – pokud ovšem na to vše stačilo. Krom toho mohl být kněz – jako vzdělaný a disponibilní člověk – kdykoli poslán do nejzapadlejší vísky, aby tam vytvořil novou farnost, jakmile se nějaký soukromník (nebo v období konkordátu stát) rozhodl její zřízení financovat. To byla reálná pomoc obyvatelstvu, které často neumělo číst ani psát (odhaduje se, že v roce 1850 uměla číst a psát stěží polovina obyvatel). Tak se došlo k těm 604 farnostem... Administrativním a pastoračním ideálem bylo zajistit pro každý kostel faráře a někdy i kaplana. Až do uskutečnění reforem II. vatikánského koncilu nemohl být farář přeložen. Proto se ještě i dnes stanovuje potřebný počet kněží podle počtu kostelů.

Osudová role tohoto čísla je přitom závislá na územním členění podmíněném potřebami jisté historické doby. Je vhodné používat stále totéž kvantitativní kritérium a hovořit o „poklesu počtu kněží“? Je dostatečné „modlit se za kněze“ a nikdy si neklást otázku, v jakém rámci budou vykonávat svou službu? Když světím kněze, modlím se k Duchu Svatému, aby mi dal nikoli do každé farnosti jednoho faráře, ale aby mi dal takové spolupracovníky, které potřebuje apoštolský úřad biskupa. Když pohřbívám kněze, děkuji Bohu za to, že tento kněz mezi námi vykonával „apoštolskou službu“. Během dějin se totiž z těchto apoštolů stali lidé se „stálým bydlištěm“... V minulosti se biskupové snažili nahradit nedostatek kněží tím, že k nám zvali kněze z oblastí většinou chudých, ale bohatých na duchovní povolání. Tyto rezervoáry už vyschly, kromě několika hodně vzdálených zemí. Tato rychlá pomoc však nikdy nezaručovala, že se dotyční dokážou přizpůsobit místní mentalitě (člověk může sloužit mši – a to jistě znamená hodně! –, aniž by uměl být pastýřem). Především se tím však vyprázdnila idea povolání v zemích, které jsou přesvědčeny, že je existence „kněžských rezerv“ kdesi jinde zbavuje povinnosti změnit své zvyky a snažit se o vytvoření duchovního prostředí, v němž by povolání mohla dozrávat.

Dnešní tendence je stanovit počet farností podle odhadovaného počtu kněží. Od stovek farností se přechází k několika desítkám. Podle neúprosného zákona každého centralizovaného řízení je tím posíleno centrum, zatímco periferie se mění v poušť. Kněz je zahlcen prací a běhá z místa na místo, ovšem za předpokladu, že se najde dost kněží schopných fungovat ve velkém prostoru. Dokážete si představit stát, jenž by stanovil počet správních okrsků podle předpokládaného počtu hejtmanů, kteří v příslušném roce dokončí potřebná studia? Změnit se musí nikoli počet farností, jejich velikost, ale způsob, jakým fungují!

2. Od autonomie k bratrským vztahům

Farnosti pojímané jako právně samostatné jednotky vyvíjejí ten typ pastorace, který je lidmi zodpovědnými za chod farnosti považován za nejvhodnější. Je to stejné, jako když se rolník rozhoduje, zda zaseje obilí, nebo zasadí cukrovou řepu. Základní orientaci celé diecéze přijmou takové farnosti za svou jen tehdy, když se jim líbí. Snaží se být finančně i ve své činnosti zcela samostatné. To jde tak daleko, že se jim absolutní soběstačnost jeví jako ideál. „Nebýt nikomu nic dlužen,“ bylo dříve snahou všech rolníků. Tato struktura, kterou kněží vytvořili sami pro sebe, se vždy soustřeďuje kolem jedné hlavy – faráře. Jednoho dne bude třeba prozkoumat, jaký dopad mělo toto v základě strašlivě dostředivé a podle temperamentů jednotlivých farářů odlišné fungování církevní správy na obraz, jaký si lidé udělali o knězi a o jeho úřadu (používání jednotného čísla tu je velmi důležité). Zatímco ve společnosti dnes může muž nebo žena zastávat funkci starosty obce, ředitele podniku nebo předsedy nějakého sdružení, v církvi má být vždy jen pomocníkem kněze? Kam se poděla neodmyslitelná rovnost všech pokřtěných? Tato situace už neodpovídá dnešní době, nic už dnešku neříká a nesděluje. Copak je možné, aby autonomní struktury, mezi nimiž žádné objektivní pouto nevytváří živou vzájemnost, byly projevem a znamením života v bratrském společenství?

Učinit křest základem vztahů

Zůstává faktem, že všechny tyto úvahy byly uvedeny do chodu konstatováním, že už není možné dát každé farnosti vlastního faráře. Kraj Poitou, stará křesťanská krajina, se dostal do stejné situace jako řada místních církví v Latinské Americe, Africe nebo jihovýchodní Asii... Ale nebylo by bývalo lepší nenaříkat nad touto chudobou, kterou jiní prožívají s mírem v duši, a spíše si připomenout, že je to právě chudoba, která v člověku vždy probouzí vynalézavost? Tak se totiž rodí naděje. Chceme-li se o tom ujistit, vraťme se k

samotným základům křesťanského života. Řekněme to rovnou: nedostatek kněží je příležitostí, ale nikoli hlubokým důvodem ke změnám. I kdybychom měli spousty kněží, museli bychom se stejně pustit do téhož hledání.

1. Vyjít od svátostí křesťanské iniciace

Co dělá člověka křesťanem? Křest! Právě touto svátostí, která člověka spojuje s Kristem tak, že jsou jedno tělo, se stáváme křesťany. Tak jsme si na křest zvykli, že o něm mluvíme, aniž bychom dostatečně zdůrazňovali tu nádhernou milost, kterou dává. Protože se pokřtěný stal v Kristu novým stvořením, je celý přetvořen, je znovu stvořen. Skrze toto nové stvoření se stává Božím chrámem, náleží od nynějška Tělu Kristovu, kterým je církev a v němž jsou křesťané spojeni navzájem. Naše přináležitost do tohoto společenství tedy mezi námi vytváří jednotu na hlubší rovině, než je ta, na níž jsme od sebe odděleni různými strukturami civilní společnosti. Být jedno v Kristu zakládá nový život a ten podléhá jiným zákonům, než jsou ty, podle nichž se vytvářejí čistě lidská uskupení. Každému z těchto křesťanů dává Duch Svatý zvláštní dary. Neužitečný či neplodný křesťan prostě neexistuje. Tyto dary se od sebe budou vždy lišit, ale všechny přispívají k dobru celého těla. Každý obdarovává ty druhé. Je tedy nutné směřovat k takovému způsobu organizace církve a jejího působení, který uvádí ve skutek to, co nás učí víra.

Ihned je zřejmé, že v této koncepci stojí na prvním místě vztahy mezi lidmi a jejich vzájemné obohacování. Žádný vztah zde ale nemůže existovat bez služebníka, který jménem Kristovým nastolí vzájemnost, jejíž základ uniká tlaku zvnějšku, kupčení a nátlaku mocných, a proto má svůj zdroj jen v Duchu Svatém. Tím je jasně dán význam kněží, jáhnů a biskupů. Pokrmem, z nějž čerpáme sílu pro toto vzájemné obohacování, je totiž eucharistie, na níž je církev postavena a z níž roste. Šíře, hloubka a otevřenost této vzájemnosti závisí na seslání Ducha Svatého. Vše je svátostně podřízeno moci milosti, jež vytváří společenství a dává církvi i jejím členům jejich poslání.

2. Nezbytné podmínky

Je jistě užitečné mít správnou teologii, ale je také nutné použít takové konkrétní prostředky a cesty, které umožní vytvořit model fungování církve přizpůsobený okolnostem, schopný života a zaručující svou trvanlivost. V Poitiers jsme stanovili čtyři nezbytné podmínky:

Nejprve čas: jako reakce na zákon o odluce církve od státu (1905) vznikly nejrůznější snahy s cílem „zachránit (z církevního majetku), co se dá“; užívala se metoda rozdělení všeho, co církvi náleží, na co nejvíce samostatných jednotek. Jedna po druhé a nezávisle na sobě vytvářely farnosti různá občanská sdružení, na něž převáděly svůj majetek – časopis, filmový sál… Takto rozdrobené aktivity však nevydržely, protože se opíraly jen o jednotlivce. Po dobu více než padesáti let pracovali v Poitiers tři po sobě působící biskupové na tom, aby vrátili smysl diecézi jako takové, aby probudili misionářské nadšení pro činnost v tomto světě, aby zavedli vzdělávání laiků. Za posledních čtyřicet let naše Teologické centrum formovalo tisíce laiků. Pastorační působení vyžaduje trpělivou houževnatost.

Druhou podmínkou je postupné uvádění laiků do účasti na pastoraci. Od laiků jako pouhých pomocníků kněží jsme přešli k tomu, že laici na sebe berou skutečnou zodpovědnost, a to i na diecézní úrovni. Dobrovolníci nebo placení zaměstnanci z řad laiků dostali od biskupa „pověřovací listinu“, kterou jim byl dlouhodobě svěřen konkrétní úkol. Tato listina zakládá „biskupem uznaný úřad“.

Zatřetí to je vytvoření diecézních rad: rady kněžské, pastorační, rady pro jednotlivá území, rady mladých…, vytvoření výboru pro jáhny, výboru pro řeholnice. Tyto instance hodně pomáhají při definování směřování celé diecéze. Reálně se účastní vypracování těchto směrnic a jejich uskutečňování. Poslání biskupa přitom neomezují, ale naopak – jeho působení získává jejich přičiněním šíři a rozmanitost. Všechny tyto struktury umožnily svolání dvou diecézních synod (1993 a 2003), jež vnesly do života diecéze opravdovou dynamiku.

A konečně začtvrté: rozvinuli jsme činnost po dvou souběžných liniích. Na té první byly vytvořeny základní pastorační jednotky zvané sektory. Každý sektor obsahuje 4–8 dřívějších farností. Druhá linie spočívá v podpoře apoštolských hnutí působících v různých prostředích, aby bylo evangelium vhodně prezentováno různým typům obyvatel (venkovské prostředí, dělnictvo, svobodná povolání, státní zaměstnanci…).

Tyto čtyři podmínky nejsou na sobě nezávislé, ale naopak, jedna navazuje na druhou. Církev není jen správním územím. Žije rovněž v lidských vztazích, různých kulturách a projektech lidí. Postupuje kupředu

na „dvou nohách“, kterými jsou dané území a apoštolské nadšení; jejich souhra vyžaduje, aby se v každé oblasti postupovalo specifickým způsobem. Na tomto společném základě je možné směřovat k novému způsobu života a působení církve, tedy k obnoveným strukturám, k „nové tváři církve“.

Žít v jednotě: místní společenství

Nejprve upřesněme smysl slov! „Jednota“ vyjadřuje fakt, že díky křtu se křesťané stávají údy jednoho těla, jsou navzájem těsně propojeni. „Společenství“ znamená, že společně neseme jisté břemeno, náklad (lat. *com-munitas* pochází z *cum* = s a *munus* = břemeno, náklad). Kristovo břemeno je lehké a netíží, požaduje od nás jen, abychom svědčili o tom, že jeho království se přiblížilo. Podle II. vatikánského koncilu je církev jakoby svátostí tohoto království, které je sice už zde, ale také teprve přijde. Podstatnou otázkou se tedy stává otázka následující: kde je a kde chce být církev přítomná? Kristovu odpověď známe: „Tam, kde jsou dva nebo tři shromážděni v mém jménu, jsem já uprostřed nich.“ (Mt 18,20) Nejde tedy v prvé řadě o strukturu ani o rozdělení území na farnosti, ale o způsob přítomnosti církve ve světě, tedy o vztahy mezi lidmi.

1. Tři úkoly každého církevního společenství

Každý vztah mezi lidmi musí mít nějaký obsah, protože v něm a skrze něj se lidé pravdivě stávají přítomnými jeden pro druhého. I poslání církve má svůj obsah, který je vyjádřen ve třech základních úkolech (jež mohou být označovány různými termíny, ale přitom jde vždy o totéž).

První úkol se týká hlásání víry, *svědectví*. V mnoha farnostech se hlásání víry omezuje na výuku náboženství dětem. Tato činnost je svěřena skupině katechetů, která představuje cosi jako „dodavatele“. Farnost je spokojena, že je tato služba zajištěna, a už se moc nestará o to, co děti na náboženství dělají. Očekává se, že budou chodit na nedělní bohoslužbu, aniž by do ní vnesly něco nového a specifického. Pokud se vyskytne dospělý čekatel křtu, zmocní se všech údiv a dotyčný je rychle svěřen speciální skupince, která se o něj postará do doby, než po křtu rozšíří řady nedělních účastníků bohoslužeb. Skupina, které byl v naší koncepci svěřen úkol hlásání víry, se naproti tomu stará o lidi v každém věku, od „probouzení víry“ u těch nejmenších až po vzdělávání dospělých a doprovázení těch, kteří hledají a kladou si otázky o víře. A především je v tomto širokém pojetí hlásání víry věcí celého společenství, které je vedeno k tomu, aby skrze svůj život bylo znamením toho, v co věří. Tento úkol tedy plní – toto břemeno nese – celé společenství jako celek. A od těch, které vzdělává, přijímá společenství nový pohled na Krista a evangelium. Víra je hlásána v dialogu a skrze sdílení toho, čím žijeme.

Druhým úkolem je *modlitba*. Církev není tam, kde není milující setkání s Kristem, kde není život s Boží Trojicí. Ti, kteří plní toto poslání, se starají o údržbu a zkrášlení kostela, přípravu mše nebo nedělní bohoslužbu slova (pokud kněz nemůže přijít), modlitební setkávání, sborový zpěv. Patří sem i příprava na přijetí svátostí (křtu, manželství), organizování pravidelné modlitby růžence…

Dostáváme se k *charitativní činnosti*. Bez činné křesťanské lásky pečující o potřebné bychom neplnili Kristovy požadavky. Je povinností každého společenství věrně se starat o ty, které život zranil, a pomáhat jim. A společenství je v prvé řadě vedeno k tomu, aby si uvědomilo, že v něm samotném nebo hned v sousedství existují chudí. Tuto činnost vyvíjíme často ve spolupráci s občanskými sdruženími.

Je to Pastorační rada sektoru (jíž předsedá kněz za sektor zodpovědný), kdo se obrací na vhodné kandidáty a svěřuje jim na dobu tří let plnění některého z těchto tří úkolů; toto tříleté období může být prodlouženo na další tři roky jen jednou, pak přebírá úkol někdo jiný. I toto střídání ukazuje na to, že jde vždy o dílo celého společenství a že ten, kdo některý úkol plní, není nikdy sám, neplní úkol odděleně od ostatních. Vždyť jde o charizmata udělovaná Duchem svatým.

2. Dvě delegované osoby

Společenství (a ti, kteří s ním sympatizují) volí dvě další osoby, jejichž práce musí být oficiálně zvnějšku potvrzena a uznána, protože tyto osoby vystupují jako představitelé celého společenství.

Zaprvé jde o člověka, který má za úkol starat se o materiální záležitosti, spravovat potřebné finance, dohlížet na uzavírání pojistných smluv, jednat s úřady, které jsou vlastníky kostelů, kaplí atd. Ze své činnosti se zodpovídá Výboru pro ekonomické záležitosti sektoru a skrze něj i celé diecézi.

Zadruhé je zde pastorační delegát. Jeho úkolem je hlavně koordinovat práci čtyř ostatních osob pověřených plněním právě uvedených úkolů. Nikoho nenahrazuje, nepracuje za ostatní, nýbrž vytváří vztahy, stará se například o to, aby modlitba podporovala charitativní činnost a získávala z ní obsah, aby hlásání víry mělo materiální prostředky ke své činnosti… Pastorační delegát je členem Pastorační rady sektoru.

Takto vzniklá skupina pěti osob, které mají na starosti různé stránky života místní komunity, zve celé společenství na svá pravidelná setkání, při nichž každý informuje o své práci a svých plánech do budoucna. Vždy je pozván i kněz.

3. Jednotlivá společenství a sektor se vzájemně doplňují

To je velmi důležitý bod! Je zde dvojí pokušení: ze strany sektoru může být snaha centralizovat, protože vše je pak pohodlnější, rychlejší, úspornější… Dojde k tomu, že sektor podváže iniciativnost a vitalitu jednotlivých společenství a odsoudí je k nečinnosti! Na druhé straně zase jednotlivé společenství může sebe samo chápat jako omlazenou dřívější farnost, uzavřít se do sebe a vyhýbat se bratrským vztahům s jinými společenstvími.

Reálně prožívat tuto konkrétní jednotu znamená pro každého skutečnou konverzi. Územní rozloha každého společenství je dána prostorem nezbytným k vytvoření uvedené pětičlenné skupiny místních moderátorů; přitom je také brán ohled na dějiny obcí a jejich sousedské vztahy. Místní společenství tedy může obsáhnout 1–4 bývalé farnosti, aby si zachovalo velikost, kterou každý může dostatečně vnímat; sektor pak zahrnuje 3–6 společenství. Nikdo nedělá všechno! Sektory a společenství se dělí o práci, takže dochází například k tomu, že náboženská výuka dětí se koná jedenkrát v sektoru a třikrát v jednotlivých společenstvích… Rozhodnutí padá na Radě sektoru. Společenství vedeme k tomu, aby žila ve vzájemných bratrských vztazích, a to i v otázce financí, v níž obvykle každá farnost žárlivě střežívala svůj (malý) poklad!

4. A co kněz?

Co se děje s knězem? To je nejčastější otázka! Že bez kněze není církve, jak napsal sv. Jeroným, o tom jsme všichni přesvědčeni. Nepřichází tedy v úvahu, že by se na kněze zapomnělo, nicméně klasická zásada neříká nic o počtu kněží, a už vůbec ne o konkrétní náplni jejich služby. Jestliže vidíme potřebu vývoje v úloze faráře, pak to vůbec neznamená, že se chceme zbavit kněžské služby. Ve skutečnosti dochází k pravému opaku: laici, kteří na sebe vzali v církvi určitou zodpovědnost, si čím dál více uvědomují, že přítomnost kněze je pro ně životně důležitá. K čemu?

V této nové struktuře, v níž jsou vztahy důležitější než moc, jsme se nikdy nesetkali s laiky, kteří by chtěli konkurovat kněžím s cílem uchopit kněžskou moc (uvědomme si, že při průměrném počtu 250 společenství dostáváme za období 10 let 12 500 osob, které na sebe vzaly jistou zodpovědnost), zatímco někteří příslušníci církevní hierarchie se stále ještě snaží všechno řídit (je velmi obtížné naučit se otevřít dlaně)! Skutečné obtíže laiků nejsou „technického“ rázu (naučit se vést chrámový sbor, připravit a realizovat výuku náboženství…). Jsou rázu duchovního a týkají se potřebnosti víry v současném světě, různých „kolapsů a neúspěchů“, modlitby, bratrských vztahů… A tady se stává nezbytným, aby kněz jménem církve projevil skutečné otcovství ve víře. Umožňuje laikům, aby rostli ve víře a dosáhli v církvi duchovní dospělosti (Ef 4,16). Pomáhá jim, aby se z příležitostných pomocníků kněze stali lidmi přejímajícími zodpovědnost delegáta.

Druhým úkolem kněze je zajišťovat živou jednotu: putuje od jednoho společenství k druhému. Předsedá slavení svátostí, především svátosti oltářní, eucharistie. A to nejen proto, že je hlavou společenství, jehož přání vyhoví, ale proto, že je Kristovým jménem hlavou vztahů, jimiž jsou navzájem spojena jednotlivá společenství.

A konečně kněz zůstává tím, koho si společenství samo nemůže dát. Je přijímán jako svátost darovaná Kristem, kterého poslal jeho Otec. Jednotlivé společenství tedy „nikdy nemá vše“. Zůstává otevřenou skutečností, na jejímž počátku stojí vzkříšený Kristus! Ze stejného důvodu je společenství také otevřeno misijní činnosti. Kněz brání tomu, aby se uzavřelo samo do sebe. Jen tak zůstává otevřené k misijnímu působení navenek. Kněz k misiím neustále vybízí, protože skrze ně je Kristus mezi námi přítomný spolu s ostatními lidmi, za něž dal on svůj život.

Počátek všeho je přítomen mezi námi

Nemyslíme si, že bychom byli novátory. Nejde nám o vytváření víceméně náhodných struktur, ale o to, aby společnost, která sleduje, jak křesťané žijí, mohla ve srozumitelné, sdělné podobě zahlédnout onen počátek všeho, jehož milost je po staletí s námi. Řada členů místních skupin moderátorů společenství byla vyzvána k účasti na práci obecní rady ve svých obcích (pokud ovšem nešlo o místo starosty, není totiž dobré míchat všechny funkce dohromady). Místní společenství křesťanů tedy rozvíjejí i život širšího lidského společenství ve svém kraji. I na místech, o kterých se říká, že je tam málo obyvatel, nebo dokonce velmi málo věřících, se objevují lidé ochotní vzít na sebe zodpovědnost ve společenství křesťanů. Ostatně pro jednotlivé členy skupin moderátorů se po třech letech jejich funkčního období najdou tím snadněji nástupci, čím více se společenství otevírá nevěřícím.

Plodem tohoto úsilí je většina dospělých žadatelů o křest v diecézi. Ale hlavně se skrze ženy a muže, kteří se obětavě nasazují pro evangelium a víru, zjevuje nádherné dílo milosti. Představa o nevyhnutelném úpadku víry, o tom, že „jsme těmi posledními“, už v myslích lidí nestraší. A rodí se velká naděje. Není samozřejmě dobré ukolébávat se sny – do cesty se nám staví reálné obtíže, lidská slabost je stále přítomná! Ale tisíce lidí milují církev, protože i když jsou lidmi velmi prostými, právě v nich a skrze ně církev působí a je živá. A především nás naplňuje radost a můžeme stále vzdávat díky, protože Kristus nám v plnosti dává svou důvěru a své poslání.

ALPHONSE BORRAS: RECENZE KNIHY LES COMMUNAUTÉS LOCALES OD ALBERTA ROUETA

Níže prezentovaný text je výňatkem z druhé části recenze knihy Alberta Roueta Les «communautés locales» (Revue théologique de Louvain, 37, 2006, 231-244), jejíž autorem je Alphonse Borras a jejíž kompletní pracovní český překlad je online k dispozici ZDE. V tomto textu přibližujeme především některé důležité kritické postřehy autora jinak velmi pozitivně laděné recenze. Alphonse Borras (24. 7. 1951) je belgický katolický kněz, církevní právník a teolog. Do prosince 2020 zastával funkci generálního vikáře diecéze Lutych. Vyučoval na Katolické univerzitě v Lovani a na Katolickém institutu v Paříži. Specializuje se na teologii jáhenství.*

Rád bych zde přidal úvahu, která se týká spíše uváděné zkušenosti, materiálu, z něhož je živena, prostředí, do něhož je zasazena. Jistě vítáme, že si jednotliví autoři dali tu práci a popsali lidské prostředí, v němž se zkušenost místních komunit odehrává. Je zřejmé, že tato zkušenost spíše souzní s venkovským světem této francouzské diecéze.[2] Podle názoru autorů je třeba více hovořit o této zkušenosti a její **adaptabilitě na městské prostředí**, konkrétně na centra našich měst a jejich periferie s jejich mnohostrannými funkcemi, jakož i na kontinuum, které se často zdá být vyznačeno mezi „městem“ a „venkovem“. Podle mého názoru by však intuice těchto místních společenství měla vést k hlubšímu sociologickému zkoumání jejich pastorační relevance v městském prostředí. To je o to potřebnější, že jak v mentálních reprezentacích, tak v pastoračních strategiích zůstala městská farnost „na venkově“.[3] A venkovské farnosti se jen obtížně vyrovnávají s rozšiřováním městské struktury a reorganizací venkovského prostředí kolem velkých regionálních center, která zbavují vesnice jejich tradiční koncentrace hospodářských, sociálních, vzdělávacích a kulturních funkcí.

Úvahy nabízené v této knize ochotně podřazují obnovu farností, kterou přinášejí místní společenství, pod znak blízkosti a známosti. Zkušenosti z Poitou jsou toho dokonalou ilustrací, i když neskrývají určité obtíže. Je však důvod k zamyšlení, zda by se farnost neměla omezit na krátké sousedské vztahy. To je moje další poznámka. Nevychází nakonec zkušenost s místními či primárními solidárními společenstvími a kniha, která ji popisuje, z krátkozraké představy o farní instituci? Není farnost, v tomto případě v podobě místních společenství, příliš snadno spojována s mezilidskými vztahy v malých skupinách? Neuzavírají se autoři do předpokladu - podle mého názoru nikterak objasněného - podle něhož je farnost založena **na komunitním typu socializace**?[4]

Není to redukce toho, čím farnost byla a je, totiž rozmístěním církve v určité lokalitě, která je prostředím, díky němuž se univerzální Boží výzva ke vstupu do smlouvy stává viditelnou a hmatatelnou? Jinými slovy,

farnosti, stejně jako místní církev a vlastně i církev jako celek, jsou také socializovány na základě dlouhodobých vztahů. Pastorační teologové by se měli kritičtěji podívat na typy socializace, které umožňuje hlásání evangelia a slavení víry, jakož i svědectví, jež obojí vyvolává a inspiruje. Farnost je pro všechny, s nimiž se setkává v rozmanitosti jejich očekávání, aspirací a potřeb; je „pro všechny", pokud jsou otevřeni křesťanství na jakékoli úrovni. Tato otevřenost je však teritoriální. Není posláním farnosti „křesťansky obývat místo "?[5] Zdůraznění různých způsobů, jimiž se v dané oblasti vytváří církevní struktura - což je účelem farní instituce[6] - by také umožnilo odklonit se od rozdělení, které přisuzuje blízkost a známost „místním společenstvím" a sociální a politické struktury „apoštolským hnutím", přičemž první se zaměřuje na lásku k bližnímu a druhé na spravedlnost vůči všem. Farnosti jsou v tomto (umělém) rozdělení zodpovědné za uspokojování potřeb samotných křesťanů, zatímco hnutí jsou zodpovědná za naplňování života lidí.

S A. Rouetem a jeho spolupracovníky souhlasíme, že pastorační reorganizace diecéze dalece přesahuje restrukturalizaci farností; týká se také hnutí a v širším smyslu plurality církevních skutečností. To, co autoři popisují jako pluralitní církevní život, ve skutečnosti přesahuje **binomii farnost-hnutí**. Tuto pluralitu je třeba chápat na základě rozmanitosti církevních skutečností, jako jsou svatyně, místa křesťanské formace, opatství, kláštery a další duchovní vrcholy, hnutí v jejich extrémní rozmanitosti, včetně duchovních, manželských nebo vzdělávacích hnutí pro mládež či dospělé, média v celé jejich rozmanitosti, katolické školy, kaplanské služby ve veřejném školství, nemocniční a vězeňské kaplanské služby atd.[7] Právě na těchto místech se mohou podle svých tužeb, náklonnosti a spřízněnosti vydat společně s ostatními na cestu, aby objevili Ježíše Krista, přilnuli k němu, žili jeho Duchem, zkrátka aby se nechali potkat s Bohem, skrze víru našli milost v jeho očích a žili v milosti se svými bratry a sestrami v lidstvu.[8]

Poslední poznámka se týká **služeb svěřených laikům** a výkonu kněžské služby. Zkušenost diecéze Poitiers se z velké části týká pokřtěných lidí, kteří jsou povoláni přispívat k oživování komunit tím, že jim je svěřen úkol - autoři dokonce hovoří o „odpovědnosti" - „uvádět církev v život" na daném místě. Slovy A. Roueta tak přecházejí „od pomoci k odpovědnosti". Jejich poslání je veřejné v obou významech tohoto slova: není to soukromý, osobní závazek a je vykonáváno ve prospěch společenství. Je to navíc komunita, která prostřednictvím sektorové pastorační rady, povolává - uznává nebo volí - a prostřednictvím biskupa pověřuje misií, která má být vykonávána nejen *ex mandate Ecclesiae*, ale také *in nomine Ecclesiae*. Velmi dobře to ukazuje obřad instalace „místních společenství"; ukazuje také, že misie je vykonávána jako tým.

Diecéze Poitiers přiznává kvalifikaci „uznaných služeb" pastoračním animátorům, kteří jako stálí členové vykonávají „poslání přijaté od biskupa nebo jeho zástupce pro přesnou službu, v jasně vymezené oblasti a nezbytné pro život církve, na základě misijního listu na tři roky s možností obnovení". Je v tomto případě skutečně koherentní hovořit o „uznaných" službách, když byly zřízeny a svěřeny kompetentní církevní autoritou? Tyto úvahy vyžadují další teologickou reflexi. Podle mého skromného názoru vyžadují skutečné kanonické rozpracování.

Co se týče výkonu **presbyterské služby**, úvahy autorů vyzdvihují spíše putující presbyterát pavlovského typu, jak by řekl P. M. Zulehner. Autoři tak dávají do souvislosti historickou figuru zděděnou z posledních několika staletí, která učinila kněze odpovědným za společenství, o něž se stará, aby uspokojil a naplnil jeho náboženské potřeby, navíc v systému křesťanství. Apoštolské putování je také zárukou povýšení ostatních služeb, uznáním jejich rozmanitosti ve službě hlásání evangelia a budování církve v daném místě. Jsou vzácní diecézní biskupové, kteří se ve svých pastoračních reorganizacích tak důsledně zasazují o takovou perspektivu obnovy výkonu presbyterní služby... Mám však otázku: bude toto legitimní a důsledné přehodnocení presbyterátu a jeho účinné uplatňování ve službě obcím stačit k uspokojení potřeb „místních" a dalších obcí a k zajištění jejich pastoračního vedení a eucharistického předsednictví?

Výzva pokřtěným, aby se zapojili do základních týmů, a systém pastoračních delegátů jsou zjevně **postupy, které jednou církvi zajistí potřebné kněze**. Podle mého názoru představují tyto praktiky zavedené v místních komunitách v Poitiers základní učňovskou přípravu, která povede k povolání *viri probati* do presbyterátu... Z tohoto hlediska učednictví, které v rámci „základních týmů" vykonávají pastorační delegáti vynikajícím způsobem, na jedné straně umožní pokřtěným lidem rozvinout vlastnosti potřebné k

výkonu služby předsednictví. Na druhé straně umožní diecézním orgánům rozeznat osoby, které budou pravděpodobně povolány k presbyterátu. Jejich povolání se bude uskutečňovat především, ne-li hlavně, na základě potřeb církve, pokud jde o předsednictví obcí, a nikoli jako odpověď na osobní žádosti kandidátů presbyterátu.[15]

Jedno malé politování: v knize se při té či oné příležitosti zmiňuje **přítomnost jáhnů**. Je škoda, že se autoři nezamysleli nad konkrétním výkonem jejich služby v místních společenstvích a pastoračních sektorech i v apoštolských hnutích. Toto opomenutí je o to politováníhodnější, že se jedná o aktuální úvahu A. Roueta o diakonátu. Všimněme si pozoruhodné formulace, která nám umožňuje překročit rozdělení na „církev a svět" a zasazuje tuto službu - stejně jako ostatně celý Boží lid - do trojčlenné perspektivy „dějiny-církev-království": jáhen, píše A. Rouet, „otevírá církev pro působení Království v dějinách".[16]

Zkušenost diecéze Poitiers dává podnět k zamyšlení z hlediska praktické teologie. Teologové se mohou jen radovat, zvláště proto, že může inspirovat další místní církve, které hledají důslednou obnovu tváří v tvář výzvám dneška. Zaslouží si proto, aby se o ní více vědělo. Nelze to říkat dostatečně často. Teologické směry, které jí procházejí, otevírají budoucnost a skutečně zahajují novou tvář církve, i když všechny její rysy ještě nejsou jasné. Ale, *omnibus perpensis*, to, co nás zkušenost učí především, je cena, kterou za to platíme: důvěra. Jen za tuto cenu navíc přináší evangelium ovoce.

BENOÎT PIGÉ: UVAŽOVÁNÍ O SPRÁVĚ FARNOSTÍ

Níže předkládaná studie je již třetím textem, který se stejně jako předchozí dva bude zabývat procesy restrukturalizace v diecézi Poitiers. Autorem je Benoît Pigé, profesore managementu na Université Franche-Comtéa a odborník na správu organizací se zájmem o ekleziologii. Text je překladem článku z revue Études 2/2021 (přeložil Petr Macháček), který vyšel v časopise UNIVERSUM – revue České křesťanské akademie, 2021/2 (str. 30 – 33), online k dispozici ZDE. Většina mezititulků je redakčních.

Situace církve po pandemii

Současná situace katolické církve vybízí k přemýšlení o způsobu její správy, zvláště na úrovni farních společenství. Pohled vycházející z teorie řízení organizací spolu s pozorováním konkrétních situací a teologickou reflexí by mohl být užitečný při hledání odpovědi na otázku, zda není čas částečně opustit vertikální způsob správy a více spoléhat na církevní obec.

Krize vyvolaná pandemií a debaty, které vyvolává s ohledem na slavení svátostí, přispívají k opětovnému otevírání otázek týkajících se správy farních společenství. Kanonické právo podmiňuje řídící moc kněžským svěcením, způsobilost k řízení obce je tedy vázána na přijatou svátost, nikoli na konkrétní schopnosti zvolených osob. V kanonickém právu se tak vytváří situace, kdy je výkon pastorace možný pouze na základě celoživotního povolání: farní obec mohou řídit (předsedat jí) výhradně muži žijící v celibátu, kteří prošli značně formalizovaným vzdělávacím procesem. Kněžské svěcení se stalo ekvivalentem diplomu, který otevírá cestu ke konkrétním funkcím (podobně jako například absolvování příslušné vysoké školy jakožto podmínky pro některé funkce ve státní správě apod.).

Tento stav naráží na sociologickou realitu: pokles počtu kněžských povolání v diecézích (částečně vynahrazovaný imigrací kněží pocházejících z ekonomicky méně šťastných zemí) a vývoj způsobu myšlení. Vyhrazení přístupu k určitým funkcím pouze určité kategorii osob (muži žijící v celibátu) je v ostrém rozporu s kulturními tendencemi (rovnost pohlaví a volby způsobu života, zvláště v sexuální oblasti). Logickým řešením se zdá být otevření kněžské služby i dalším kategoriím osob tak, jak to učinily některé protestantské církve (svěcení ženatých mužů, žen, osob s různou sexuální orientací).

Role místního společenství

Toto téma je ovšem možné uchopit z jiného pohledu, který nevychází z funkce faráře jako představeného farního společenství, nýbrž přímo ze společenství jako takového. Jinak řečeno, článek se nezaměřuje na osobu faráře, nýbrž na možnosti výběru osob odpovědných za farní společenství.

Možnost odlišného postupu ukazují např. řeholní společenství. Představený společenství (opat, matka představená či abatyše) je volen samotným společenstvím z jeho středu (s výjimkou zvláštních případů, kdy je třeba nabídnout příslušnou funkci externí osobě: chybějící kandidáti, nedosažení shody na konkrétní osobě atp.). Představený společenství je volen buď na dobu určitou, nebo doživotně či do demise. Tento systém zaznamenává úspěchy jak z pohledu věrnosti tradici, tak při svém snadném začleňování do moderní kultury.

Nabízí se otázka: proč došlo k odchýlení od klášterní praxe, s jejíž pomocí se podařilo dosáhnout kontinuity duchovního života po více než tisíciletí? Odpověď spočívá v charakteru katolické církve. Pojem „katolická" pochází z řečtiny a obvykle se překládá jako „všeobecná". Je však míněno spíš ve smyslu „jednotný", jako opak pojmu „jednotlivý". Katolická církev tedy není souborem jednotlivých společenství, naopak se zaměřuje především na jednotnost, univerzalitu, vytváří všeobecnost, která drží pohromadě, nikoli všeobecnost roztříštěnou nebo odstředivou. Katolická církev se sama popisuje jako „jediná" a „univerzální".

Potřeba strukturálního propojení

Jsou-li lidská společenství ponechána samostatnému vývoji, mají tendenci stahovat se k vlastnímu středu, čímž se oddělují od svého okolí. Jelikož každé společenství má sklon zdůrazňovat jiný aspekt křesťanského učení, obvykle se objeví odlišnosti, jejichž důsledkem je narušení jednoty mezi jednotlivými lokálními společenstvími. (Dokládá to nejen historie katolické církve množstvím schizmat, ale též velký počet různých protestantských církví, což svědčí o obtížích se zachováním jednoty, pokud se oslabuje moc centrální hierarchie.)

Soudržnost v rámci diecézí, které jsou zase zasazené do světové církve vedené papežem, zajišťují biskupové. Pod centrální moc katolické církve spadá mnoho různých řídicích a kontrolních mechanismů (volba potenciálních biskupů, dohled prostřednictvím lokálních nunciatur, oprávnění ke jmenování a odvolávání). Ovšem skutečná existence církevních společenství se opírá o celý Boží lid. V konečném důsledku je katolická církev výslednicí přízně, kterou k ní křesťané chovají.

Pro katolickou církev je zásadní postarat se o to, aby si základní křesťanské obce, tedy farní společenství, uchovávaly věrnost pravé víře, svátostem a jejich liturgickému vyjádření. První široce využívaný postup spočívá ve standardizaci obsahu víry (*credo*), způsobu slavení svátostí a liturgie.

Ale katolická církev zdědila po římském impériu také druhý způsob uchování tradice, způsob velmi účinný, spočívající v postupném vytvoření sboru funkcionářů, kteří jsou pečlivě vybíráni a vzděláváni tak, aby byla zajištěna jednota praxe i vzdělání. Z organizačního hlediska je farář součástí omezené skupiny lidí, jejíž homogenní vzdělání a způsob života směřuje ve farních společenstvích, tedy přímo mezi lidmi tvořícími církev, k zachování souladu života s pravidly.

Otevření způsobu výběru a náboru kněží i pro osoby s jiným způsobem života s sebou nese nebezpečí vzniku odlišností a rozkolů mezi jednotlivými farnostmi, které by mohly uplatňovat ne ortodoxní liturgické postupy nebo trochu odlišnou víru (a tak se vzdalovat od oficiální doktríny). Pro ukončení jakýchkoli diskusí v tomto směru se často používá teologický argument (podle kterého farář představuje v rámci společenství osobu Krista).

Vzhledem k tomu, že krize kněžských povolání nutí diecéze k do slova ekvilibristickým kouskům při postupném upravování hranic farností podle počtu kněží a k masivnímu náboru kněží ze zahraničí, nebylo by myslitelné hledat pro jednou řešení z druhého konce? Tedy pokusit se vyřešit problém už v jeho zárodku zrušením funkce faráře? Tato teze je určitě poněkud obrazoborecká, nicméně zkusme ji podrobně prozkoumat a případně i rozporovat.

Ústřední úloha farářů

Katolické zaměření na kněžskou službu podmiňuje převládající formu existence katolické církve v tomto světě. O tomto přístupu je možné diskutovat (mimo jiné ve světle Pavlových listů, v nichž se popisují různé druhy darů, charismat vyskytujících se v jednotlivých společenstvích, zvláště pak v Prvním listu Korintským). Historicky je kněžská služba pověření ze strany církve k určité službě pro křesťanské společenství. Tímto pověřením osoby stojící mimo farní společenství se předchází zhroucení komunity do sebe díky tomu, že se společenství stává závislým na vnější hierarchické autoritě.

Je to tedy právě hierarchie, která strukturuje katolickou církev. Po vzoru římského modelu vybudovala církev hierarchii v sestupném smyslu: papež, biskupové, faráři. Tento model je založen na poslušnosti podřízeného vůči nadřízenému. Poslušnost faráře vůči biskupovi je stěžejní, právě ona zaručuje jednotu katolické církve. Přesto se vztah poslušnosti může ukázat jako nedostatečný, a tridentský koncil ho proto posílil prostřednictvím vzdělávacího procesu pro kandidáty farní služby v diecézích. Diecézní semináře jsou prostředkem nejen k předávání obsahu víry, ale také a zvláště k homogenizování lidí, kteří je absolvují. Z tohoto pohledu mají semináře mnoho společných aspektů s některými vysokými školami. Jejich absolventi mají do velké míry společné hodnoty a společné společenské zařazení. Jednotnost, a dalo by se říci dokonce uniformita liturgické praxe je založena jak na zřetelně normalizovaných procedurách, tak na jejich aktérech procházejících vzdělávacím procesem, který je rovněž normalizovaný a úzce kontrolovaný.

V případě kněží přicházejících ze zahraničí je požadavek na dodržování pravidel ještě zesílen pro kněze *fidei donum* (tedy kněze uvolněné z původní diecéze pro misijní podpůrnou službu v hostitelských diecézích), protože tito kněží nesmějí zavdat žádný důvod ke kritice, aby si mohli zachovat své zeměpisné přidělení. Podobně jako u všech organizací, v nichž má dodržování pravidel větší význam než poslání, se vztah spolupráce proměňuje ve vztah podřízenosti a poměr mezi farářem a jeho biskupem se zužuje na ochranu zdání jednotnosti.

Zásadní otázkou tedy není osobnost farářů ani jejich svatost, nýbrž zavedené mechanismy, které v kontextu ubývání kněžských povolání vedou k podpoře konformnosti (toto chování je podobné chování pozorovanému u mnohých sekulárních organizací). Ovšem pokud konformnost převažuje nad posláním, vede to paradoxně ke ztrátě kontroly ze strany biskupa. Ten totiž už nemůže své diecézi vdechovat vlastní misionářskou strategii, protože ztrácí blízkost svých zásadních prostředníků, kterými jsou právě faráři. Každý farář se totiž najednou stává vlastním pánem za předpokladu, že dodržuje kanonické právo a liturgický řád.

Odcizení se zdá být v katolické církvi nevyhnutelné: každý farář má tendenci spravovat svou farnost podle sebe a při tom navenek prokazovat dokonalou shodu s pravidly. V důsledku se pak určitý počet věřících přestane cítit jako součást příslušných farních společenství, která se vyvíjejí tak, jak si je proměňuje k obrazu svému farář, a která se z důvodu klesající ho počtu farářů územně rozšiřují a kompenzují tak pokles počtu praktikujících.

Problematika získávání uživatelů, posilování věrnosti zákazníků nebo praktikujících je v teorii řízení organizací dobře známa. Americký vědec Albert Hirschman upozornil na problém, s nímž se setkávají všechny organizace, když se snaží naplňovat očekávání zákazníků. Pokud jsou zákazníci nespokojeni se službami, které jim dodavatel nabízí, mohou přejít k jiné organizaci nebo vyjádřit svou nespokojenost, ozvat se. Ovšem v případě monopolních organizací nemá zákazník-uživatel-praktikující možnost přejít k jiné organizaci (někteří katolíci sice konvertují k protestantským nebo ortodoxním církvím, jedná se ovšem o velmi řídký jev), a organizace tedy ani nemusí nabízet mechanismy, které by zákazníkům-uživatelům-praktikujícím umožnily vyjádřit nespokojenost (v tomto ohledu mohou být mnozí členové struktur katolické církve příkladem značné hluchoty).

Žádoucí přitom není transformace církve v zákaznicky orientovanou servisní organizaci, nýbrž měla by se zohlednit omezení daná pozicí církve a očekáváním zákazníků-uživatelů-praktikujících. Mnozí lidé nevidí možnost přejít k jiné organizaci (jiné farnosti ani jiné církvi) ani vyjádřit svou nespokojenost, a zůstává jim tedy jediné: vzdát se hledané hodnoty a uspokojovat svá očekávání jinak (například příklonem k východním filosofiím, úsilím o pracovní úspěchy nebo vylepšováním své rodinné buňky i s rizikem jejího přetížení apod.).

Katolická církev se tedy musí konfrontovat s mechanismy, které nevyhnutelně vedou k opaku toho, o co původně usilovala. Zvěstování evangelia se přeměňuje na moralizující přednášky odpojené od reálného života lidí. Jednota přechází ve zdání uniformity činností s občasnými dynamickými oázami uprostřed pastorační pouště.

Vycházet ze společenství

Na křesťanské společenství je možné pohlížet ze dvou úhlů. Lze předpokládat, že společenství se rodí ze slova, které doputuje ke každému z jeho členů. Sám Kristus vyzývá věřící k vytvoření společenství. Tomu

odpovídá původní smysl řeckého slova ekklésia (francouzsky *église*): „shromáždění, které svolal…“ V tomto případě je prvotní Kristus a strukturování shromáždění věřících vychází od toho, kdo je volá (nebo od jeho zástupce). Otázky se potom točí kolem podmínek pro možnost stát se tím, kdo provádí obřady – knězem a současně vedoucím společenství: žít v celibátu, absolvovat vzdělávací proces v semináři, být poslušný vůči biskupovi a loajální k představitelům církevní hierarchie. S ohledem na pokles počtu kněžských povolání se hledají různá řešení: selektivní imigrace zahraničních kněží, možnost svěcení ženatých mužů, na konec třeba i svěcení žen.

Křesťanské společenství na sebe ovšem může pohlížet také právě z úhlu samotného společenství. Jak už v minulosti připomínal opat kláštera Pierre-qui-Vire, slovo „komunita“ pochází ze dvou výrazů – předložky *cum* („s“) a slova *munus*, které označuje službu či funkci nebo dar, který člověk vy užívá pro vykonávání své služby. Život ve společenství znamená sdílení služby a darů. V tomto případě nevycházíme z Krista nebo jeho zástupce, ale přímo ze společenství, a to nikoli společenství statického, jednou pro vždy daného, nýbrž společenství v pohybu, povolaného k životu. Otázka správy společenství potom není věcí vycházející z nejhlubších základů, stává se pouhou metodou pro dobrý život ve společenství. Představený společenství se tak stává jedním z jeho atributů, prostředkem pro jeho fungování, podobně jako například jeho majetek nebo finanční zdroje.

Teo-logická antropologie

Objevují se tedy diskuse o tom, co má být prvotní: zda přístup teologický nebo přístup antropologický. Je třeba prvotně vycházet od Boha nebo od člověka? Jak zdůrazňoval jezuita Joseph Moingt, Bůh přichází k člověku, zjevuje se v Ježíšovi a setkává se s člověkem. Bůh obvykle nepřichází s uragánem, který by přetvářel materiální svět, spíše je prvotně přítomen v jemném vánku, který promlouvá k lidskému srdci. Toto volání popisuje například Emmanuel Levinas. Jinými slovy: Bůh je prvotní, ovšem je třeba vycházet z člověka a v něm poznávat Boží přítomnost. Antropologický přístup nám umožní osvobodit Boha od našich projekcí a představ, od naší touhy po všemohoucím Bohu, který nám přijde splnit naše přání, který nás přijde zachránit před nepřáteli a který nám daruje zemi oplývající mlékem a strdím.

Vycházet z antropologie znamená hledat tam, kde je Bůh přítomen: u chudých, u ponížených, u těch, kteří se liší od našich obvyklých představ, u těch, kteří se nevejdou do zdánlivě dokonalých norem. Bůh je přítomen tam, kde se setkávají dva nebo tři v jeho jméně. Je přítomen tam, kde se jednotlivec rozhodne „něco sdílet s“ někým dalším, sdílet úkol společného života.

Z pohledu ekleziologie má toto tvrzení zásadní důsledky. Znamená to totiž, že římskokatolickou církev lze z organizačního pohledu chápat materiálně, tedy nikoli podle konceptu mystického těla Kristova. Poněvadž církev je organizací, má pro zajištění své činnosti vytvořené hierarchické struktury. V rozporu s ustanovením *Kodexu kanonického práva* nejsou organizační struktury prvotně božské podstaty, nýbrž prvotně podstaty lidské. Proto může docházet, podobně jako u každé lidské instituce, k jejich degradaci například ze strany prelátů zpronevěřujících prostředky nebo sledujících cíle, které nemají nic společného s jejich službou. Tím lze také vysvětlit, že odpovědní činitelé diecézí mohli krýt kriminální jednání některých kněží ve jménu jakési představy o svatosti církve.

Model v Poitiers

Jelikož kanonické právo ustanovuje ústřední roli kněze při sloužení liturgie a udělování svátostí a jelikož jsou pravomoci v oblasti správy farních obcí svěřeny farářům, nezbývá příliš prostoru pro inovace. Některé diecéze přesto provedly určité experimenty. Pozornost si zasluhuje experiment v arcidiecézi Poitiers za arcibiskupa Alberta Roueta (1994–2011).

Model vytvořený v Poitiers (synodními shromážděními, která Albert Rouet svolal na podporu společného úsilí) nevychází z osoby kněze, nýbrž z jednotlivých společenství. Každé společenství schopné shromáždit členy považované za nepostradatelné pro činnost „týmu pro pastorační oživení“ (*équipe d’animation pastorale*) mělo příležitost tento tým ve své farnosti vytvořit. Kritériem tedy již nebylo dané území (vesnice, čtvrť nebo společenství v obcích) ani počet farářů, kteří jsou diecézi k dispozici, nýbrž dynamika konkrétního společenství. Každé společenství, které nebylo schopné takový tým vytvořit, bylo připojeno k sousední obci. Naopak každé společenství, které díky svému rozvoji dosáhlo zvýšení počtu laických nebo kněžských povolání, mohlo být rozděleno na dvě farnosti (se souhlasem členů příslušné obce). Farnost se tedy stala nejmenší územní jednotkou schopnou zajistit základní životní funkce společenství.

Pastorační zástupci byli voleni farním společenstvím a potvrzováni biskupem na dobu určitou formou pověřovacího dopisu. Každá pastorační mise byla stanovena na omezenou dobu s požadavkem na rotaci odpovědností po uplynutí jednotlivých mandátů. Cílem bylo zabránit tomu, aby laici v podstatě zaujali místo faráře.

Nebezpečí zaměření na společenství spočívá v tom, že by se mohla rozpadat a že by v každém z nich mohly vznikat příliš rozdílné praktiky. Každé společenství má tendenci vytvářet vlastní specifika, a vzniká tak kaleidoskop různě pojaté praxe, který může po čase vést k odchýlení od katolické víry nebo od příslušnosti ke katolické církvi. Je tedy nezbytné, aby existovala nějaká funkce, která zajistí jednotnost napříč jednotlivými farními společenstvími a také vůči diecézi i univerzální (katolické) církvi. Tuto funkci na sebe přebírají kněží, kteří již nejsou představenými konkrétní farnosti, může jim být ovšem díky jejich autoritě svěřeno poslání udržovat jednotu napříč farnostmi.

Kněží ztrácejí svou centrální úlohu ve středu života farnosti a stávají se služebníky farních společenství. Tato nová situace samozřejmě vytváří různé nejistoty a mění dosud pevně dané pořádky. Kněží se vracejí k zaměření na svátostnou a liturgickou službu jako službu směřující k pevné příslušnosti farností k církvi v rámci diecéze. Kněží ztrácejí správní moc (kterou jim připisuje kánon 129 Kodexu kanonického práva) a mohou se plně soustředit na dvě klíčové role: zabránit, aby se společenství obrátilo do sebe sama (jsou garanty otevřenosti vůči univerzalitě, garanty katolictví křesťanského společenství), a zajistit, aby otevřenost vůči druhým probíhala při plném respektování jednoty církve v rámci diecéze.

Vzájemné jednoty farních společenství se dosahuje právě v prostředí diecéze. Tato jednota je tedy v konečném důsledku založena na biskupovi. V reálném životě ovšem biskup nemůže vykonávat tuto funkci samostatně, musí se opírat o tým kněží, jejichž úkolem je ve farních společenstvích, do kterých jsou vysíláni, probouzet a usnadňovat život podle evangelia. Diecézní kněz se stává zástupcem bis kupa v prostředí různých farností, které v průběhu roku navštěvuje. Není již v pravém slova smyslu představeným těchto farností, stává se garantem jejich příslušnosti k univerzální církvi.

Z této perspektivy získávají jednotlivé farní obce větší autonomii a mají větší odpovědnost za vlastní osud. Jejich příslušnost ke katolické církvi je podmíněna pastorační prací, kterou vykonává biskup a jeho kněží podporující jednotu napříč společenstvími, jež jsou nyní přirozeně vzájemně odlišnější. Část této pastorační práce spočívá v pověřování osob odpovědných za farní obce samotnými farními společenstvími, ještě než dochází k jejich potvrzení biskupem. Další část je založena na uskutečňování dlouhodobých pastoračních návštěv ze strany biskupa nebo jeho zástupců. Biskup i jeho kněží ztrácejí stálý domov a začínají se v tomto směru spoléhat na jednotlivá farní společenství, která zajišťují jejich ubytování. Krize kněžských povolání tak získává další aspekt. Nyní již není důležité získat více kněží, nýbrž mít takové křesťany, kteří se účastní života svých společenství a vy užívají k tomu své dary i své životní stavy (svobodní, ženatí, řeholníci žijící v rámci společenství atd.). Tento organizační model má navíc tu výhodu, že osvobozuje diecézní kněze od správních povinností a uvolňuje jim tak prostor pro rozvoj konkrétních misijních aktivit, ať už mezi mladými či starými, mezi nemocnými, migranty, vězni…

Výhled do budoucnosti

Sociologické studie bezpochyby prokážou, že měsíce „domácího vězení“ urychlily pohyb farních společenství směrem k odcizování. Eucharistie, která v životě katolíka získala doslova význam nej cennějšího srdce, byla věřícím po měsíce odpírána, aniž by došlo ke zhroucení světa. A co více, svaté přijímání, *communio*, které se dlouho zdálo být založené na společné přítomnosti věřících, bylo na hrazeno přijímáním na dálku, prostřednictvím telekomunikačních systémů, což se zdá být dosti vzdálené od Ježíše, který přiváděl do společenství i malomocné a vyváděl z hrobek mrtvé.

Studie fungování organizací ukazují, že hlavní příčinou úpadku ne bývá nezbytně konkurence ani většinová ideologie v opozici vůči hod notám vyznávaných danou organizací. Úpadek častěji přichází jako důsledek sklerózy, kornatění, neschopnosti příslušných organizačních struktur porozumět proměněnému okolnímu prostředí. Změna v čele organizace může usnadnit situaci, dočasně zvrátit sestupnou dráhu, ale pouze změnou celé struktury může organizace dosáhnout přeměny nutné pro adaptaci na Boží království, které vzniká právě dnes.

Struktura katolické církve přirozeně podporuje normalizaci jednání a zdánlivý soulad s pravidly, zatímco evangelium požaduje vystoupit z konformity a následovat specifičnost individuálního po volání. Existuje-li

uvnitř katolické církve zvláštní přítomnost Ducha svatého, pravděpodobně nespočívá v normalizaci chování a procedur (což je jev vlastní všem organizacím), nýbrž ve schopnosti vytvářet vzory jednání mimo normy. Například svatý Jan Vianney, farář z Arsu a patron farářů, prokázal doslova nezpůsobilost podřídit se normalizačnímu rámci své epochy (ať už za studií v semináři nebo v rámci své pastýřské činnosti) a Terezie z Lisieux, učitelka církve, nikdy nestudovala ani nevyučovala teologii. Možná je třeba akceptovat riziko větší různosti pastorační praxe a liturgie pro naplňování potřeb lidstva takového, jaké je, a tam, kde právě je.

GISBERT GRESHAKE: „NEPADNE-LI PŠENIČNÉ ZRNO DO ZEMĚ…“

Teologická reflexe problematiky nových „pastoračních celků“

Níže prezentovaný text je zkrácenou verzí překladu exkursu o nových „Seelsorgeeinheiten“ od Gisberta Greshake, Priester sein in dieser Zeit: Theologie – Pastorale Praxis – Spiritualität (Freiburg: Herder, 2000), str. 224-229. Kompletní překlad (včetně bohatých poznámek pod čarou) je k dispozici online ZDE. Tato teologická reflexe nám může pomoci nahlédnout do problematiky restrukturalizace farností z pohledu teologie německého jazykového okruhu (podrobná studie o restrukturalizaci v německy mluvících zemích vytvořená ChatGPT je k dispozici ZDE).

Církev jakožto ‚vyznavačské společenství‘

V rámci své reflexe pojetí církve jako „vyznavačského společenství“, těsně před zařazením našeho exkursu, se Gilbert Greshake, po uvedení do základních tendencí směřujících k nové podobě církve, zabývá dvěma důležitými body, které jsou shrnuty názvy příslušných odstavců: *„Společenství jakožto poslání“* a *„Biskupská církev, ne farní církev“*. Oba tyto body autor rozvíjí jako „korektivy“ k současné – jinak nutné a vítané – tendenci církve stávat se „vyznavačským společenstvím“.

‚Communio‘ jakožto ‚Missio‘

Greshake nejprve staví čtenáři před oči posledním koncilem inspirovaný a dnes všeobecně přijímaný obraz církve jakožto *„ikony Trojice“* a zmiňuje různá prostředí (farnosti, spolky, skupiny, hnutí), ve kterých je dnes tento obraz nosnou inspirací pro prohloubené *„communio“* (společenství) bratří a sester navzájem a s Bohem. Zároveň však upozorňuje na skutečnost, že v mnohých takovýchto prostředích je důraz na tento *„dostředivý“* pohyb takový, že zcela zatlačuje druhý základní pohyb nutný pro život církve, pohyb *„odstředivý“*, projevující se v *„missio“* (poslání), v ochotě vycházet až na samý okraj společnosti. *„Není tedy třeba dát přednost důrazu na ‚missio‘ před důrazem na ‚communio‘?“* Autor si sám odpovídá:

„Tato otázka vychází z falešných předpokladů, že oba tyto základní pohyby jsou buď alternativami (buď – anebo), nebo parataxemi (jak – tak). Avšak při pohledu na troj-jediného Boha, jehož je či má být církev obrazem, se ukazuje něco jiného: ‚Společenství‘, jímž je Bůh sám ve svém vnitřním trinitárním životě, se ve stvoření a v dějinách zcela a úplně otevírá pro ‚poslání‘ ve světě. Bůh jen nesetrvává v nějakém ‚blaženém společenství‘, ale ze svého vnitřního ‚communia‘ vystupuje, všechno rozdá a pro sebe si nic nenechá. Světu, který se mu vzpírá, daruje svého vlastního Syna a pošle svého Ducha, který se sjednocuje se nevyslovitelným sténáním celého stvoření (srov. Řím 8,26). Boží vlastní ‚společenství‘ se tak na základě svobody Boží bezedné lásky stává ‚posláním‘. Při pohledu na trojjediného Boha tedy platí: ‚communio‘ = ‚missio‘, či lépe: ‚Komunitární‘ Boží život se uskutečňuje jakožto ‚missio‘, jakožto vystoupení ze svého vlastního životního okruhu, jakožto odevzdání se ‚jiným‘, ‚cizím‘, ‚vzpírajícím se‘. Jestliže se tedy církev má považovat za ‚ikonu‘ trojjediného Boha, nemůže ani své vlastní vnitřní společenství uskutečňovat jinak, než jak to činí Bůh: jakožto ‚missio‘, poslání. Jinak řečeno: Autentické, vydařené a obšťastňující ‚communio‘ církve na všech rovinách spočívá právě v jejím ‚missio‘, ve společně vnímané a přijaté zodpovědnosti za svět a poslání ve světě.“

Biskupova služba jako centrum jednoty

Bezprostředně před naším exkursem pak Greshake zmiňuje ještě druhý, pro jeho teologii důležitý prvek: důraz na diecézní rozměr „místní“ či „partikulární“ církve. Odvolává se zde opět na poslední koncil (LG 20 a ChD 11), zdůrazňuje centrální roli eucharistie slavené za předsednictví místního biskupa, které je podřízeno veškeré další územní členění diecéze na jednotlivé farnosti či jiné celky (viz také SC 42), a

pokračuje (citujíce Joachima Kittela): *„Proto při otázce po podstatě církve ‚nejde v první řadě o nějaké určité, jasně vymezené území, nýbrž osobní pastýřské úkoly biskupa a presbyteria jsou zaměřeny na určitou část Božího lidu, na určité společenství věřících, jehož shromažďování se sice uskutečňuje na určitých místech, které ale není vázáno na nějaké striktně administrativně rozhraničené území‘. Proto má tedy jakákoli administrativně vytvořená územní struktura pouhý podpůrný a druhotný význam… V pastoraci proto již dále nemůže v první řadě jít o plošné vytváření územních farností nesené snahou bez jakéhokoli rozlišování pastoračně pokrýt celou plochu diecéze a tudíž nutně končící v zaměření se na určité velmi ‚zúžené sociální prostředí‘ (‚Milieuverengung‘), ale spíše o vytváření sítě nejrůznějších forem společenstevního života. Církev budoucnosti bude ‚společenstvím živých společenství‘.“*

Podle sociologa Ebertze však *„[tato ‚komunikativní pastorace‘] ovšem nemá v úmyslu odstranit klasickou farní pastoraci, ale na druhé straně se také stále nechce jen ospravedlňovat před ‚tribunálem‘ oněch nadšených ‚budovatelů farností‘, kteří si církevní ‚bázi‘ nedovedou představit jinak než jako sociální útvar spočívající na územně určené a v soustředných kruzích žijící parochiální obci. Pokud se takováto parochiální obec bude svými dostředivými silami ‚ze svého centra snažit všechno vcucnout do svého středu‘, nejen, že se očividně ocitne na okraji dnešního dění, ale také přispěje k tomu, že se církev bude zaměřovat jen na velmi zúžené sociální prostředí.“* Greshake pak pokračuje:

„Sociální prostředí je v tomto případě ‘zúžené‘ v tom smyslu, že v mnoha menších farnostech již není ani možné pomyslet, že by zde reálně existovala ‚nabídka‘ nejrůznějších a různorodých společenství, seskupení, společných projektů, sociologicky řečeno, nabídka nejrůznějších ‚estetických prostředí‘. Nabídka, která by byla jedině schopna naplnit očekávání a touhu dnešních lidí po nalezení společenství, které by jim bylo jakoby ‚šité na míru‘. Avšak tím, že je zatím většinou k dispozici pouze jen jedno určité, homogenní ‚sociální prostředí‘, složené jen z jednoho určitého typu křesťanů a sociálních vztahů, budou mnozí, především mladí, před tímto ‚zúžením estetického prostředí‘ kapitulovat.“

Gisbert Greshake: Problematika nových ‚pastoračních celků‘

V následujících odstavcích je nyní již nabídnut dále nekomentovaný, překladatelem jen o mezinadpisy a několik poznámek pod čarou doplněný překlad slíbeného exkursu. Kurzívou tedy dále nebudou označovány texty Gisberta Greshakeho, ale (kromě jednotlivých zdůraznění) citáty jiných autorů, které Greshake ve svém exkursu používá.

Dvě problematická východiska

Na základě pozadí načrtnutého v předchozích odstavcích je také třeba posuzovat skutečnost, že kněží musí stále častěji do své správy přibírat větší počet (malých) farností, jakožto i současné snahy mnohých diecézí vytvářet nové „pastorační oblasti“ (jednotky, celky). Zatímco za současných podmínek se soustředění pastorační péče na malé farnosti kumulativně spravované jedním farářem ukazuje jako zcela jasná slepá ulička, tendenci k vytváření nových „pastoračních oblastí“ (‚Seelsorgeeinheiten‘, umělý termín vytvořený pod vlivem francouzského ‚unité pastorale‘) je třeba hodnotit v zásadě pozitivně. Přesto jsou tyto snahy většinou chápány jako odpověď na dvě, samy o sobě krajně problematické, otázky:

(1) Jak nalézt způsob, který by nám v situaci stále se zvětšujícího nedostatku kněží umožnil tento nedostatek „zvládnout“?

(2) Jak by se tento nedostatek mohl zvládnout co nejbezbolestněji, tedy tak, abychom se nemuseli pouštět do příliš hlubokých změn (např. rušení stávajících farností, podstatná proměna současného stylu pastorace apod.)?

Obě tyto otázky či oba předpoklady, na kterých tyto otázky stojí, jsou zcela pochybné. Neboť ani zvládnutí nedostatku kněží, ani tabuizace jakýchkoli větších změn nemůže vést k nalezení nosné budoucí podoby pastorace a života církve.

Mýtus o nedostatku kněží

(ad 1) Neustále se opakující „báchorky“ o nedostatku kněží je třeba důkladně prověřit na základě faktů. Již skutečnost, že od konce 18. století se *nepřetržitě* mluví o nedostatku kněží, by nás měla zarazit. Samotná idea nedostatku kněží podle mě vzniká výlučně díky tomu, že si napřed vyjmenujeme určité předem dané „pastorační“ úkoly a funkce, které – navíc určitým, předem daným způsobem – mají být vykonávány kněžími, a pak zjistíme, že počet kněží pro naplnění *těchto* úkolů je nedostačující. Avšak co když problém

je třeba hledat někde úplně jinde, totiž v samotných našich východiscích či předpokladech? Jakým právem jsou určeny ony úkoly, na které pak současný počet kněží nestačí, a čím jsou vlastně odůvodněny? Navíc: I kdybychom tyto předem dané a od kněží očekávané úkoly nezpochybňovali, alespoň v dohledné budoucnosti se hlavní pastorační problém nebude nazývat „nedostatek kněží", ale spíše „nedostatek věřících". Již dnes (!) je v kolínské arcidiecézi počet návštěvníků bohoslužeb na jednoho kněze nižší než před 30 lety.

Životní prostor dnešního člověka

(ad 2) Často se domníváme, že tím, že se zdráháme či dokonce odmítáme rušit (či lépe: spojovat, případně relativizovat) stávající farnosti, jsme věrni principu stanoveném na würzburgské synodě: *„Životní prostor lidí má být i operativním prostorem církve."* Tímto „životním prostorem" hned však chápeme určitou místní obec či sídliště, kde musí být církev přítomna (alespoň) jakožto farní obec (když už v místě nesídlí žádný farář). Tento předpoklad je však třeba z různých důvodů zpochybnit. Neboť skutečným životním prostorem dnešních lidí již dávno není místní obec, i když rychlost vývoje v této oblasti (jakožto i v jiných oblastech) je samozřejmě místo od místa odlišná. Heinrich Pompey tento uvažovaný sociologický jev velmi dobře shrnuje následujícím způsobem:

„Prostor, ve kterém dnešní lidé žijí svůj život a prožívají své každodenní radosti i starosti, tj. prostor, ve kterém také musí být zvěstována, slavena a žita víra, se pro velkou část členů našich farních obcí rozprostírá daleko za současné hranice území jejich farnosti. Jejich všední život se odehrává spíše na místech nacházejících se mimo farnost: ve škole, v zaměstnání, na sportovišti apod. Stejně tak často jsou tyto životní prostory dnešních lidí ‚telekomunikativní', to znamená definované velkými komunikačními vzdálenostmi. Zkušenosti prožité či protrpěné na nějakém určitém místě, kde se lidé shromažďují na základě společné činnosti či zájmů, jsou často také přímo na tomto místě sdíleny s ostatními, případně si lidé o svých radostech či bolestech dnes běžně s druhými povídají a s pomocí druhých je zpracovávají ‚telekomunikativně' či na ‚neutrálních' místech – tam, kde člověk druhým není hned osobně znám – např. v nějaké kavárně apod. Oproti tomu dříve tak oblíbené zastavení se ‚na kus řeči' se sousedem pro mnohé dnešní lidi rychle ztratilo svůj význam. Dokonce i různé rodinné či jiné všednodenní problémy dnes lidé často raději probírají po telefonu s nějakým vzdáleným kolegou z práce či s kamarádem ze vzdělávacího kursu apod. Nejbližší sousedé, jak ukazuje praxe z domů s více bytovými jednotkami, jsou dnes často spíše těmi, kterým se buď přímo vyhýbáme nebo je pozdravíme jen ze slušnosti.

Sítě našich osobních vztahů se oproti minulosti rozprostřely do mnohem větší šířky. Velkoplošné vztahové sítě jsou dnes snáze vytvořitelné, především proto, že díky vlastním či veřejným dopravním prostředkům je možné rychleji uskutečnit kontakt tváří v tvář i na větší vzdálenosti. Jak staří, tak mladí, všichni využívají těchto nových možností vytvářet takovéto vztahové sítě…

Skutečnost, že mnohé obce jsou psycho-sociálně příliš malé, je možné vypozorovat na různých svépomocných či podpůrných skupinách v našich městech či okresech. Například skupiny pro svobodné matky či jiné jim podobné skupiny často překračují teritoriální hranice současných obcí; na územně-obecním principu, a tudíž ani na farním principu, takovéto skupiny často nemohou vůbec vzniknout, protože dotyčné místní obce jsou prostě příliš malé…

K podobnému rozdílu mezi světem místních obcí a skutečným životním prostorem dnešních lidí dochází také v oblasti volného času, např. ve světě diskoték. Zde se mladí lidé potkávají se spolužáky ze své školy, s mladými kolegy z práce a dalšími mladými lidmi. Jen náhodou tam přijde také ještě někdo z jejich vlastní malé domovské obce. Životní ‚communio' mladých lidí je mnohem rozsáhlejší… Podobně i sportovní a volnočasové aktivity dospělých již dávno nejsou identické s prostorem místních obcí… Společenský život z našich místních obcí zmizel…"

Církev jako společenství živých společenství

Tento rozsáhlý fenomenologický popis byl nutný k tomu, aby bylo jasně ukázáno: Mobilita, která je u dnešních lidí stále evidentnější, s sebou nese, ať chceme či nechceme, také jasné rozlišení mezi pouhým bydlištěm (v nejužším slova smyslu) a životním prostorem (jako je např. místo vzdělávání, pracoviště, místo setkávání ke společnému odpočinku či zábavě, nákupní centrum, okruh přátel či známých a další společenské kontexty nejrůznějšího druhu). Na základě těchto a mnohých dalších podobných *fakt*, a ne na základě na minulost orientovaných snů a přání, je třeba hledat a stanovovat nutné důsledky pro

budoucí život církve (a samozřejmě také pro způsob pastorace a stálé prvky kněžské služby). A to může znamenat jen jedno: Vytváření dostatečně prostorných a flexibilních církevních struktur, případně pastoračních oblastí, ve kterých se bude moci soustředit a uskutečňovat společenstevní život z víry v celé své šířce a pestrosti. M. Kehl zde mluví o *„koncentraci duchovního a společenského života buďto do farních obcí, které svou geografickou polohou, svým personálním vybavením a svou tradicí mají jasně vytvořený profil, nebo také do srovnatelných duchovních center (kláštery a řeholní domy, exerciční a vzdělávací domy, nová duchovní hnutí, poutní místa apod.).“*

V takovýchto *„krystalizačních bodech“* (M. Kehl) pak budou lidé moci zažít a zakusit církev jakožto *„společenství živých společenství“*, společenství utvořené z mnoha malých, přehledných, „zakusitelných“ a „potřebám“ jednotlivců (v dobrém slova smyslu!) odpovídajících společenství. Pouze takováto nová/stará církevní struktura bude odpovídat „znamením času“, kdy je mnohými *„v podmínkách [pro dnešní dobu charakteristické] individualizace vyhledávána nová pospolitost“*. To znamená, že dnešní člověk touží po společenstvích, která si může svobodně vybrat, které si na něj nebudu dělat výlučný nárok nebo na něj nebudou vyvíjet nepříjemný tlak, které mu umožní dostatečnou míru spoluúčasti, společenství, ve kterých mohou být rozvíjeny osobní vztahy, kde člověk může s ostatními sdílet svůj život a svoji víru, krátce: která jsou „krásná“. Církev budoucnosti bude společenstvím takovýchto společenství, „církví vztahů“ (‚Beziehungskirche‘; K. Nientiedt).

Relativizace územních farností

Proto bude třeba – na cestě k vytvoření nových církevních struktur – mnohé, snad dokonce většinu z ještě stále existujících malých farností zrušit, případně pospojovat, nebo přinejmenším (!) relativizovat v jejich významu. Tak také čteme listě münsterského biskupa R. Lettmanna: *„Vývoj situace nás vyzývá k tomu, abychom překonali fixaci na hranice farností, které byly rozhraničeny v době, kdy naše společnost žila ještě zcela jiným způsobem života… Tam, kde dnes skutečnost lidové církve je stále menší samozřejmostí, je mnohým stále jasnější, že hranice farností nás mohou zahánět do příliš úzkého prostoru.“* Toto vše samozřejmě *neznamená*, že je třeba se vzdát čehokoli z životaschopného „místního“ života z víry nebo že jakékoli projevy obecního života „v místě“ musí být potlačeny. To, co žije, má žít i nadále! A *možná*, že *„územní farní obec si – ovšem, že v obnovené podobě – podrží svůj velký význam jakožto zakusitelné, snadno dosažitelné společenství víry, jakožto trvalý zdroj vlastního života z víry, konkrétní místo prakticky žité solidarity a politické zodpovědnosti“*, jak v jednom ze svých dokumentů vyjádřil Centrální výbor německých katolíků. Ono „možná“ zde bylo přidáno proto, že dnes ještě není vůbec jasné, jak malá menšina křesťanů se vůbec ještě za pár let bude „v místě“ vyskytovat. V každém případě se „z místa“ (nebo z nějakého *oblastního* centra) nejspíše i nadále budou vést matriky, organizovat návštěvy nemocných a dalších potřebných, konat pohřby apod.

Tedy ještě jednou: Nic nemá být zničeno! Avšak pastorační energie a pozornost má být spíše soustřeďována na různá společenství přesahující rámec jedné obce: na nové „pastorační celky“, duchovní skupiny, ne teritoriálně organizované spolky, sdružení a pastorační projekty. Neboť, jak píše R. Lettmann, jednotlivé menší farnosti již *„nemají kapacitu k tomu, aby se v nich soustředily síly, které jsou třeba k plnému životu křesťanského společenství“*. Takovéto farnosti, z důvodů vysokého věkového průměru svých členů, zúženého sociálního prostředí a zředěné atmosféry víry, často již nejsou životaschopné, a to v tom smyslu, že v nich není možné nalézt ono spektrum různých forem života z víry a života ve společenství, které bezpodmínečně patří k životu církve v dnešních podmínkách (bohoslužby pro různé specifické skupiny, vícero různých duchovních společenství, skupiny mladých rodin, společenská a občanská angažovanost, svépomocné skupiny, sociální služby, pestrá pastorace mládeže apod.).

Shrnuto: Mnohé stávající farnosti jsou příliš malé na to, aby – způsobem odpovídajícím nejrůznějším nárokům, zájmům a potřebám dnešní doby – v nich bylo možné nalézt společenství, kde by hledající lidé našli společenství s Bohem a mezi sebou navzájem a kde by mohli skutečně žít z evangelijního poselství. Jak ve svém listě varuje biskup Lettmann, *„onen princip ‚nejmenšího jmenovatele pro všechny‘, tak obvyklý v naší dosavadní farní praxi, je stále méně a méně schopný odpovídat na specifické nároky a potřeby dnešních lidí“*. Jestliže proto církev nemá zcela ztratit blízký kontakt s aktuálními životními prostory dnešních lidí, bude – jak správně říká M. Kehl – nejspíše nutně *„žít dlouhodobě asi spíše v určitých krystalizačních bodech než v plošném systému farností nebo farních svazů“*.

Výzvy doby a evangelia

Změna stávající struktury farností tedy v žádném případě není otázkou jakéhosi neblahého „nedostatku kněží“ a také by tak neměla být prezentována. Stejně tak to není problém, který by mohl být nějak pozdržen pomocí nasazení více laiků do pastorace na plný úvazek. Alespoň to bychom se mohli přiučit od našich evangelických sesterských církví, jejichž situace je i přes vynikající *personální* zabezpečení alespoň stejně tak prekérní jako situace katolických farností. Ne, zde jde skutečně o novou epochální „sociální podobu“ církve, která musí odpovídat *jak* „znamením doby“, *tak* i evangeliu. Pouze *„jakožto síť živých křesťanských míst setkávání“* (M. Kehl) může být dnes církev tím, čím má být podle evangelia: „solí země“ a „městem položeným na hoře“.

Nářky a námitky

Bránit se tomuto nároku lpěním na současném stavu („*Naše* farnost musí v každém případě zůstat zachována!“) a nebýt ochotni tváří v tvář těmto výzvám doby a evangelia opustit své vlastní představy by mohlo být v pravém smyslu onoho slova považováno za hřích proti Bohu, hřích, jež je bezprostředně následován z něj samotného nutně vyplývajícím „trestem“: totiž dalším odumíráním církve a její postupnou přeměnou do podoby jakéhosi spolku zaměřeného na zachovávání zbožných tradic či její redukcí na jakési neživotné institucní shromáždění, jak se bohužel již dnes často stává. Smýšlení, které je zaměřeno jen na zachování současného stavu, jak říká biskup Lettmann, *„se nemůže podařit rozpoznat možnosti a nutnosti, které nám Bůh právě v této převratné době chce otevřít. Kdo chce, aby vše zůstalo zachováno při starém, tomu nakonec nezůstane zachováno nic a bude mít ještě méně. Kdo však… v našich farních obcích tyto výzvy přijme, … ten také odkryje šance v nich ukryté.*

Nejčastěji zmiňovanou námitkou proti zrušení nějaké farnosti, případně proti její „relativizaci“, je to, že místní obec či komunita tak bude připravena o svůj střed a víra že ztratí svůj vlastní „životní prostor“. K této námitce však již bylo to podstatné řečeno: *Pro mnohé místní obec jejich vlastním životním prostorem přestala být již dávno!* K tomu lze ještě dodat toto: Skutečnost, že člověk, aby s druhými mohl slavit eucharistii nebo aby se i jinak mohl podílet na farním životě, se musí „vydat na cestu“ a cestovat za křesťanským společenstvím někam mimo místo svého bydliště, je také skutečností velmi pozitivní: Takto na vlastní kůži můžeme zažívat, že církev, jak to odpovídá evangeliu, žije „v diaspoře“, „v rozptýlení“, a že takto putujíce je stále na cestě. Dále: že víra není totožná s narozením se do nějaké specifické společnosti věřících (jak je tomu v případě islámu či hinduismu). Víra je povoláním a výzvou k vykročení ze sebe sama a k postupnému překračování sebe sama, čemuž podle Písma odpovídá i neustálý postoj vycházení do svobody, postoj „exodu“. Ke stížnostem na náročnost takovéhoto neustálého cestování zde budiž uvedena jen jedna, spíše jízlivá poznámka: Když je člověk schopen jet často kilometry daleko do supermarketu, aby si tam nakoupil pivo laciněji, než potravinách v místě bydliště, nemělo by pro něj slavení eucharistie být tím spíše důvodem k nějaké třeba i delší cestě?

‚Právo‘ farnosti na eucharistii?

Ano, *slavení eucharistie*! V každém případě by se nemělo za řádné považovat „řešení“, kdy se v nějaké farnosti, jestliže chybí kněz ke slavení eucharistie v místě, koná nedělní bohoslužba slova. Takovéto bohoslužby slova místo nedělní eucharistie jsou *v našich zemích*, kde je vždy snadno možné účastnit se slavení eucharistie v nějaké větší či menší vzdálenosti od místa bydliště (na rozdíl od některých jiných oblastí církve, kde je celkový situační kontext často zcela odlišný), jsou podle mého názoru danajským darem, protože se tím lidem potichu sugeruje, někdy dokonce i výslovně vyjadřuje asi toto: ‚To, co je důležité, je, že se křesťanská obec setkává *zde* v místě a zakouší si zde *své* vlastní společenství. Když už to nemůže být v rámci slavení eucharistie, pak tedy alespoň při vlastní bohoslužbě slova (navíc nejlépe se začleněným podáváním svatého přijímání).‘

Avšak takovéto přesvědčení je hluboce pochybné. Protože každé místní slavení eucharistie je vždy nutně vztaženo ke slavení eucharistie za předsednictví biskupa a odtud získává svůj význam. Proto mohou věřící jednotu mezi sebou navzájem prožívat či „zakoušet“ a hlouběji do této jednoty vstupovat i účastí na slavení eucharistie v nějaké jiné (sousední či vzdálenější) obci. Neboť každé slavení eucharistie je zaměřeno nejen na jednotu oné farnosti, ve které se eucharistie právě slaví, ale navíc i na celou místní církev („biskupskou“ církev/ diecézi), a tím na jednotu celé části Božího lidu svěřené do pastýřské péče biskupovi (tedy případně i na nějaký konkrétní nový „pastorační celek“); ba ještě více je takovéto slavení

zaměřeno na celou univerzální církev strukturovanou do podoby sítě mnoha místních církví. Místní slavení eucharistie je tedy vždy – pokud je legitimní – otevřeno vůči celé biskupské i univerzální církvi. *„Účast na společném slavení eucharistie v nějaké jiné obci pak tedy není ztrátou vlastní identity, kterou jako by bylo možno zachovat jen a jen tím, že se v neděli celá křesťanská obec ze svého vlastního ‚teritoria' shromáždí ke slavení eucharistie, ale spíše konstituováním oné ekleziální identity, která nějakou křesťanskou obec dělá právě křesťanskou obcí"*, a to tím, že se tato obec takto začleňuje do sítě společné s ostatními obcemi v diecézi a nadto – zprostředkovaně skrze biskupa – s celou světovou církví.

Proto mi také jakékoli *bezpodmínečné* navázání nedělní eucharistie na určitou místní obec připadá jako něco hluboce nekatolického, sektářského, svazujícího. A to především tehdy, když je to odůvodňováno tak, že konec konců je přeci slavení eucharistie třeba považovat za nejdůležitější ‚sebeuskutečňující' aktivitu místní obce. V takovéto větě jsou skryty hned dva pochybné teologické důrazy: (1) řeč o „sebeuskutečnění" a (2) striktní vazba na místní obec. Naopak, každé slavení eucharistie je v první řadě a především *přijetím* daru, a to dříve, než se tento dar může ve vděčném přijetí stát „sebeuskutečněním"; a každé slavení je, za druhé, vždy vztaženo ke společenství univerzální církve (v opačném případě je buď nepochopené či zcela zvrácené).

Pšeničné zrno musí zemřít

A tak nic podstatného (i navzdory jakkoli hlubokým zvyklostem či jakkoli velké pohodlnosti) nemluví proti nové strukturalizaci církve, po které volá dnešní doba, ono „dnes", které je vždy také zároveň Božím dnes, aby tak církev mohla skutečně být znamením a nástrojem Božího ‚communia'.

I pro církevní struktury platí věta: *„Jestliže pšeničné zrno nepadne do země a nezemře, zůstane samo. Zemře-li však, vydá mnohý užitek"* (Jan 12,24).

Nelze očekávat, že by nový život byl k dispozici laciněji.

Církev jakožto ‚náboženská servisní společnost'

Na závěr ještě připojme, nyní již opět formou shrnujícího komentáře citujícího podstatné úryvky textu Gisberta Greshakeho, souhrn druhé části příslušné kapitoly navazující na uvedený exkurs a věnované druhému pólu onoho *„corpus permixtum"*, tedy pojetí církve jakožto „náboženské servisní společnosti" („religiöse Dienstlestungsgesellschaft").

Církev v očích dnešních lidí

Greshake zde přiznává, že označení církve jako „náboženské servisní společnosti" nejen že nevyniká přitažlivostí, ale je v nehorázném napětí k v předchozím oddíle reflektovaném pojetí církve jakožto „vyznavačského společenství". *„Ale právě tím"*, říká autor, *„je jasně zdůrazněna celý onen ‚rozkmit', ve kterém se dnes církev jakožto ‚hybridní smíšený útvar' uskutečňuje."* Sám se pak ptá: *„Co je tím míněno?"*

V návaznosti na tuto otázku pak na základě různých statistických údajů rozebírá obraz, jaký má církev v německy mluvících zemích: církev, od které většina očekává sociálně-diakonické služby a rituálně-pastorační služby v klíčových momentech životní cesty (křty, svatby, pohřby). *„Avšak"*, ihned se ptá, *„má toto vše ještě vůbec něco společného s pravou církví? Není uspokojování náboženských potřeb spíše perverzí církve, něčím, co mezitím v podstatě přejaly za svůj úkol mnohá další grémia, instituce či jednotlivci? Nemusí církev, která přeci je a má být oním ‚městem postaveným na hoře', toto vše od sebe odhodit?"*

Jednoznačné ‚Ano' k člověku

A zde Greshake čtenáře staví před nutnost jednoznačného rozhodnutí, které on sám řeší takto: *„Zde je ve skutečnosti zapotřebí jasného základního rozhodnutí. A toto rozhodnutí by mělo spočívat v jednoznačném příklonu k člověku, k lidem, kteří nejsou jednoduše ‚pohané'..., ale kteří mohou být v širokém smyslu toho slova považováni za ‚sympatizanty', kteří se z nejrůznějších důvodů a při nejrůznějších příležitostech obracejí na církev, aniž by se však chtěli ‚angažovat' jakkoli jinak. Toto ‚ano' k takovýmto lidem ovšem nesmí pramenit z jakési motivace založené na úmyslu jakousi ‚oklikou' přes církev jako ‚náboženskou servisní společnost' přeci jen nějak ‚zachránit' něco z oné odcházející církve ‚lidové'; zde jde spíše o to, abychom se ptali po vůli Ježíše Krista pro ‚jeho' církev. Pán však, jak víme z Nového zákona, nezaložil žádné ‚společenství světců', žádnou oddělenou ‚sektu' na způsob Qumránu, žádnou zvláštní*

‚náboženskou skupinu', nýbrž připustil, že se lidé kolem něj shromažďovali z nejrůznějších důvodů: aby byli uzdraveni (někdy dokonce téměř ‚magickým' způsobem: Mk 5,30), aby byli nasyceni, aby jim požehnal, aby nalezli naplnění jakési neurčité touhy svého srdce, aby prožili něco ‚senzačního', aby slyšeli jeho slova, a také aby jej – trvale nebo jen příležitostně – následovali. Všechny tyto ‚typy' se nacházejí kolem Ježíše, jak tehdy, tak i dnes."

Učednické společenství žijící své poslání vůči všem

Na tomto základě pak Greshake doporučuje přeci jen věnovat hlubší pozornost a větší ocenění onomu dnes tak v občanské společnosti populárnímu pojetí církve jakožto sociální a náboženské ‚servisní společnosti' a ptá se: *„Neskrývá se za tímto přístupem k církvi přeci jen jakási hlubší touha po vydařeném životě, která se zde začíná nesměle formovat a v posledku se dovrší ve ‚svátostné transcedenci'?"*

Proto také na závěr vyzývá:

„Proto se církev nemůže a nesmí omezit jen a pouze na to být ‚malá a milá', být pouze ‚malým stádem', které se přes všechny potíže staví žasnoucímu světu na odiv jako zářivé znamení, být jen vysoce motivovanou sektou a ‚sítí' malých společenství, ve kterých je víra zakusitelná a kde se evangelium příkladně žije jako obšťastňující životní praxe. Církev musí také akceptovat skutečnost, že za současných podmínek musí být i ve svých vnějších projevech oním ‚hybridním smíšeným útvarem', kde určitá část, oněch několik málo učedníků a učednic z ‚vnitřního kruhu' kolem Ježíše, má zvláštní poslání vůči ostatním, a že tito ‚ostatní' pro onen vnitřní kruh představují výzvu tím, že jim neustále kladou tuto pod kůži lezoucí otázku:

‚Avšak především nás zajímá – Vždy a znovu přede vším ostatním – Jak jedná člověk
Když vám uvěříme, co vy na to? – Především tedy: Jak jedná člověk?' (Berthold Brecht)."

MICHAL OPATRNÝ: DVĚ POZNÁMKY K ÚVAHÁM O RESTRUKTURALIZACI

K uspořádání bych si dovolil dvě poznámky z pozice pastorální teologie. Resp. je potřeba se vyrovnat se dvěma napětími:

- **Stejně smýšlející vs. špatně mobilní:** Tendence dát dohromady lidi, kteří podobně smýšlejí, resp. vyprofilovat nějakou novou strukturu diecéze, může vést k tomu, že se někdejší josefínská dostupnost kostela a farnosti změní v nedostupnost pro ty, kdo jsou špatně mobilní, což jsou všichni, kdo neřídí a nemají auto (senioři, rodiče s malými dětmi, mládež, osoby se zdravotním postižením).
- **Praktikující vs. sympatizanti:** Už i v jiných, více religiózních regionech, někteří farníci těžce nesou zaměření pastorace na ty, kdo do kostela běžně nechodí. Jde o dvojí problém: Farníci nemají za vlastní misijní úkol církve a správci farností se nedokáží věnovat stejným způsobem farníkům i sympatizantům.

Obojí podle mě řeší zaměření se na jednotlivé křesťany i na farní komunity jako subjekt pastorace. Tzn., **pastorace je úkolem každého křesťana i farnosti**, protože **pastorace v první řadě znamená službu církve světu** (viz. kap. *Gaudium et spes*, srov. zejména čl. 40-43). Pak je možné, aby se pastorační nasazení šířilo z center směrem ke špatně mobilním ve smyslu vzájemné služby křesťanů, a aby nevznikalo napětí mezi praktikujícími a sympatizanty, protože když se praktikující budou věnovat sympatizantům, bude mít správce farnosti prostor pro podporou praktikujících.

- Opatrný, M. „Náboženství a spiritualita v komunitní práci," Rainer Gehrig – Michal Opatrný – Nándor Birher – Klaus Baumann a kol., Spiritualita, etika a sociální práce, Freiburg, FreiDok plus, 2021, s. 258-263. https://spiritualsocialwork.net/files/prirucka_CZ.pdf
- Opatrný, M. „Gaudium et spes – nový postoj církve ke světu," Jindřich Šrajer – Lucie Kolářová a kol., Gaudium et spes „padesát let poté", Brno: CDK, 2015, s. 221-249. ISBN 978-80-7325-391-2
- Opatrný, M. Pastorace přítomností v prostředí pohanství a nevíry https://www.studiatheologica.eu/pdfs/sth/2013/01/09.pdf

ALBERT ROUET: NOVÉ FARNOSTI – NOVÁ ROLE KNĚŽÍ

Text prezentovaný níže je mírně zkrácenou, a především ve své druhé části částečně opravenou verzí původně strojového překladu článku Nouvelles paroisses. Nouvelles positions des prêtres, který vyšel v Revue Lumen Vitae 2012/1; český překlad (DeepL) online k dispozici ZDE. Autor článku, Albert Rouet (1936), byl roku 1986 vysvěcen na pomocného pařížského biskupa, od roku 1994 byl biskupem a od roku 2002 do roku 2012 arcibiskupem Poitiers. V tomto článku využívá možnosti zpětně reflektovat jak cestu jeho vlastní diecéze, tak zkušenosti z jiných diecézí ve Francii.*

K tématu rizika pouze administrativně řízené restrukturalizace lze odkázat také na překlad článku „La paroisse peut-elle évangeliser?“, který pod názvem „Nové farnosti – šance nebo slepé uličky pro evangelizaci“ najdete ve sborníku Prakticko-teologické reflexe MISIE“ (str. 40 – 45).

„Být v pastorační službě“ dříve znamenalo být farářem nebo farním vikářem. Kněží přidělení k jiným misiím nebyli považováni za kněze „v pastoraci“. Pokud se nepodařilo obsadit všechny farnosti, existovala dvě řešení: buď zvětšit území nejlidnatějších farností rozšířením agendy nebo delegovat povinnosti, a to i na laiky. Kodex kanonického práva, který je sám o sobě vyjádřením tohoto obvyklého rámce. Důraz je kladen na kněze jako faráře. Je zodpovědný za duše - jak naznačuje jeho titul - na stanoveném území: ve farnosti. Tato orientace je tak zřejmá, že některé diecéze stanovily počet „velkých farností“ na základě předpokládaného počtu kněží po deseti letech. Co se však s rostoucí velikostí farností děje s knězem?

Území a lidé

Francie má 36 000 obcí, což je stejný počet jako ve dvanácti největších zemích Evropského společenství. V posledních čtyřiceti letech se v rámci procesu decentralizace snažily jednotlivé vlády s různým úspěchem počet obcí snížit... V současné době omezující zákon vyžaduje vytvoření „společenství obcí“. Jeho uplatňování vyvolává četné protesty a silný odpor... Vzhledem k tomu, že většina obcí vznikla z bývalých farností, je pravděpodobné, že vznik „nových farností“ v mnoha diecézích vyvolá podobné reakce...

Mnoho diecézí se rozhodlo vytvořit „nové farnosti“ po řádně slavených, a tedy kanonicky legitimních synodách. Tato témata byla podrobně studována. To, co bylo zkoumáno mnohem méně - protože výzkum vychází z textů, které byly odhlasovány, promulgovány a zveřejněny -, se týká jiných faktorů, které jsou nicméně rozhodující. Jsou to např.:

- Jaké vztahy existují mezi delegáty synody a Božím lidem jako celkem? Jaké vzdělávací metody byly po synodě použity k zapojení křesťanů? Neexistuje mezi zúčastněnými a ostatními odstup podobný tomu, s jakým se setkáváme v politickém životě? Probíhaly široké konzultace se zúčastněnými?
- Jestliže reforma farností vzbuzuje méně nepřátelství než reforma obcí, je to známka podpory, nebo důkaz náboženské pasivity obyvatelstva? Bylo obyvatelstvo konzultováno více, než když se pošta rozhodla zrušit venkovskou pobočku a přesunout své služby do hlavního města kantonu? Není to známka nezájmu?
- Především, stačí kanonická shoda k tomu, aby se vypořádala s potřebami Božího lidu? Zde přichází na řadu nedostatek kněží jako konečné ospravedlnění. Legitimizuje administrativní rozhodnutí, které může být chirurgické, ale považuje se za nevyhnutelné.
- A konečně, *modus operandi* modifikoval farní systém, aniž by jej transformoval. Zůstává administrativní, aniž by se opíral o svátostný původ křesťanského života: svátosti iniciace.

Závěrem lze říci, že společnost i církev v současné době zpochybňují způsob, jakým se zachází s odpovědností každého člověka. Můžeme přijmout tyto reformy, které jsou pravděpodobně užitečné. Bylo však nutné koncipovat je tímto způsobem, ve státě více administrativním než občanským, v církvi více strukturálním než svátostným? Analogie není nevinná.

Podle lidského měřítka

Vzhledem k těmto trendům není překvapivé, že se vztahové a komunikační sítě a asociace rozšiřují. Sítě existují všude, včetně církve. Vznikají z volného prolínání příbuzenských vztahů a zájmů. Sdružení fungují způsobem, který je uznáván a kontrolován občanským právem. Navzdory svým excesům (někdy jsou posledním útočištěm snah o vládnutí) významně přispívají ke společenskému životu. Každý ví, že nejsou vhodná pro církevní život, pokud jsou striktně odvozena od občanského života, aniž by v nich bylo přítomno místo Hlavy, kterou je Kristus. Občanské sdružení usiluje o to, aby jeho členové byli podřízeni principu „stejní" (stejná identita, stejné volební právo atd.). Církev trvá na jinakosti, na označení tohoto Jiného, které je jejím základem.

Po těchto výhradách je třeba zdůraznit jednu zásadní věc: tyto reformy přímo zpochybňují to, co bychom mohli nazvat „lidským rozměrem" vztahů. Tento výraz odkazuje na skutečnost, že mimo rodinu člověk usiluje o život v prostoru, který zná, uprostřed vztahů, které poznal a které ho považují za člena své skupiny. Vycházejí z rozpadající se anonymity „společnosti". Právě o tento bod, o „lidskou velikost", jde při změnách občanských nebo církevních území, o první úroveň vzájemného uznání.

V jiné kultuře a s jinou tváří církve se pavlovské komunity řídily apoštolským příkazem, aby každý křesťan přispěl k celku dary, které mu Duch svěřil (1 Kor 12,7). List Efesanům se zmiňuje o „činnosti přidělené každému z orgánů těla" (Ef 4,16). Lukáš a Pavlovy spisy sledují anonymní tíhu velkých organizací, těch „vládců tohoto světa" (1 Kor 2,8), „panovníků tohoto světa" (Ef 6,12). Tak či onak se tyto texty - misijní impuls vůči všem pohanům nelze bagatelizovat - přesto starají o zachování bratrských společenství. Jednou z krizí, která postihla korintskou komunitu, byla právě přitažlivost pro křesťany žít podle logiky klanů (1 Kor 11,19), které v životě města stanovily hierarchii a vzájemně si konkurovaly.

V průběhu staletí se církev snažila tuto blízkost upevnit vytvořením farní sítě, která se na venkově stále více rozpadá. Poskytovala lidem správný prostor pro vzájemné poznávání a lásku, správnou míru, správnou velikost. Proto se zvýšil počet míst, kam bylo možné poslat kněze. O tom, že se nyní dostáváme na hranice tohoto přístupu, svědčí množství farností, které jsou příliš malé (méně než 200 obyvatel) nebo příliš velké. Bratrské vztahy se mění přílišnou uzavřeností nebo přílišnou expanzí. Výsledkem je, že většinu aktivit tvoří úkony veřejné bohoslužby (zejména mše) nebo soukromé bohoslužby (křty, svatby, pohřby), čímž vzniká škodlivé rozdělení na malé jádro věřících, kteří se navzájem znají, pravidelně se scházejí a podílejí se na životě celku, a na masu věřících, kteří chodí do kostela jen příležitostně. Naléhavou otázkou dnes již není, kdo chodí do kostela, ale koho církev oslovuje. V jádru těchto napětí leží otázka služeb chápaných jako „klouby a vazy" (Ef 4,16; Kol 2,19), především služeb kněží.

Pastýř zná své ovce

„Není církve bez kněze": slavná věta svatého Jeronýma z jeho listu proti luciferiánům, jakkoli je přesná, neříká nic o počtu ani službě kněží. Západ ji chápe tak, že chce jednoho kněze pro každou farnost; jeho dějiny ho k tomu tlačí. Mnoho jiných částí světa na to nemá prostředky. Teorie stranou, podívejme se na fakta.

Předpokládejme, že kněz je farářem „nové farnosti", kterou tvoří 25 věřících. Pokrývá území o rozloze 30 krát 15 kilometrů. Pro 16 000 obyvatel. Potřebuje solidní auto (30 000 kilometrů ročně) a spolehlivý mobilní telefon. Předpokládejme, že slaví 60 křtů, 20 sňatků a 250 pohřbů, a připočtěme katecheze. Vzhledem k nenáročnému terénu a příznivému klimatu jde samozřejmě o průměrné hodnoty. Především však lidé stále myslí na faráře v jeho faře ve stínu farního kostela. Farář byl vyškolen k tomu, aby řídil farní systém vytvořený kněžími a pro kněze: jinými slovy centripetální, vysoce centralizovaný systém.

Tuto minulost není možné udržovat ani zmírněním požadavků na svěcení, zejména přeceňováním bohoslužebných aktivit ve vztahu k širšímu výkonu pastoračního poslání. Stejná mentalita proto soudí, že církev vstupuje do recese, a to s těmi nejmalichernějšími důsledky: proč kněz bydlí tady a ne tam (tamější fara je přece honosnější)? Proč předsedá jednomu pohřbu a jinému ne? Proč seskupuje křty, když se rodina nemůže sejít v určený den... Každý přechod má své nepříjemnosti. Ať je to tak. Diecéze, které stanovily

počet „velkých farností“ na základě předpokládaného počtu kněží, se potýkají s dalšími obtížemi. Výpočet nebyl přesný.

Chybějí kněží a dvě nebo tři „nové farnosti“ již byly svěřeny stejnému faráři. Někteří kněží odmítli vést strukturu, v níž se cítili nekompetentní, neschopní nebo bázliví. Existuje nesoulad mezi způsobem, jakým je země pokryta sítí s rozšířenými oky, a skutečnou schopností poskytnout jim kněze schopné převzít vedení tak rozsáhlých oblastí.

To vyvolává dvě nepříjemné otázky. Za prvé, otázka moci. Její soustředění v rukou kněze, od liturgie po organizaci katechetických kurzů, od financí po organizaci slavností, uspokojuje ty, kteří v této organizaci nacházejí prostředky k uplatnění svých vůdčích schopností. Těm, kteří mají rádi šíři svých povinností a rádi mají vše pod kontrolou, poskytuje poctu a uznání, jedním slovem společenské postavení, o které usilují ve jménu posvátnosti svého svěcení a své osobní vhodnosti: jsou povýšeni. Nezapomínáme ani na častější případy, kdy ze strachu z ne zcela dokonalé práce raději jednají na vlastní pěst.

Za druhé tato otázka moci a uznání naráží na nevyhnutelná materiální omezení: nedostatek času znamená, že je třeba nejprve zachránit mnohé bohoslužebné úkony; neexistence nebo omezené síly a prostředky sekretariátu poskytuje jen omezenou pomoc; smršť povinností nepovzbuzuje dobrovolníky, aby přišli pomoci, tím méně, že často chybí objektivní reflexe fungování celého systému s pravidelnou kontrolou. Kněz tráví čas přebíháním od jedné činnosti k druhé. Stává se vyčerpaným a nespokojeným.

Samozřejmě existují rady: pastorační tým, ekonomická rada, pastorační rada. Plus skupiny: pro katechezi, pro mládež, pro nemocné a pro domovy důchodců... Čím více orgánů, tím více času je potřeba na jejich vedení. Je třeba připravovat programy, znovu číst zápisy (kdo je píše a kdo je rozesílá?), zprostředkovávat schůzky, přijímat rozhodnutí... Ve všech těchto oblastech nejsou pracovní metody vždy příliš důsledné a často se končí v pozdních hodinách. Pak jsou tu setkání kněží, někdy několikadenní školení, vzácná dovolená a duchovní rekolekce.

Stále si držíme své místo, ale za jakou cenu? Farář je známý, ale koho zná? Jeho čas, už tak roztříštěný, je rozsekán nepředvídanými událostmi. Setkává se s mnoha lidmi, ale dokáže je poznat tak, jak to vyžaduje trpělivá blízkost? Tu a tam slyšíme stížnosti na „malou skupinu“ lidí, kteří „obklopují pana faráře“. Tato skupina, která mu skutečně pomáhá, je zároveň tou, kterou ostatní podezírají, že kněze uzavírá do izolace, podobně jako apoštolové „chrání“ Krista (srov. Mk 10,13; Lk 18,39). Prostorová vzdálenost je umocněna distancí danou způsobem fungování.

Umět delegovat, nebo umět propojovat?

Výraz „*gonflement*“ (zvětšení, nafouknutí) může označovat buď záměrné posílení výkonu – jako u „vytuněného“ motoru, který jede rychleji –, nebo naopak nemocný otok, například edém. Můžeme se ptát, zda růst velikosti farností výrazně nemění způsob fungování, který byl určen pro menší jednotky. U velkých městských celků tomu tak bylo již dříve, ale obrovský počet návštěvníků kostela maskoval obtíže a proměnil farnost ve včelí úl vybavený všemi možnými nástroji a skupinami. Lze to přenést i do jiných oblastí? Možná, protože se to dělá. Ale je to žádoucí? Ztráta „lidského měřítka“ – jak pro věřící, kteří už nedokáží vnímat rozsah celého systému, tak pro faráře, který je pověřen jeho vedením – otevírá právě otázku způsobu řízení a také problém dalších ustanovených služeb (*ministérií*). Tyto dvě otázky si v menším územním celku nikdo nekladl.

Vedení (fr. *gouverner*) - jeden z úkolů svěřených svěcením a jmenováním - nespočívá primárně ve velení (fr. *commander*). Vojenský velitel (skvělá představa!) ani ředitel podniku nevydávají rozkazy, pokud nemají strategii. Neměli bychom se spíš řídit Kristovými slovy o moci, než přejímat tyto obrazy? Vedení vyžaduje propojovat, ukazovat směr a podporovat, což znamená něco jiného než všechno organizovat a řídit.

Umět nedělat všechno se pak stává pastoračním uměním. První reakcí je delegování, jmenování podřízeného, předání úkolu. Toto delegování se však neprovádí jen tak. Vyžaduje důvěru ve schopné a zkušené lidi. Vyžaduje týmovou práci a proces kontroly, takže primární manažer musí být schopen vzdát se nějaké činnosti a dát zástupci skutečný manévrovací prostor. Vyžaduje to čas a sebeobětování.

Delegování, při němž jedna osoba jedná jménem druhé, však plně neodpovídá „principu subsidiarity“, který zdůrazňoval Jan XXIII. Tato zásada stanoví, že záležitosti by měly být skutečně řešeny na úrovni, na které vznikají, a těmi, kterých se týkají, kteří jsou tedy odpovědní. Tento druhý postoj se značně liší od pouhého zastupování či delegování. To zůstává v oblasti pomoci: „Pomáháme panu faráři“. To není málo, ale tato pomoc plně neodpovídá těm dospělým úkolům, které jsou v Pavlových spisech přiděleny každé „části těla“ (srov. Ef 4,13-16). Opravdová odpovědnost totiž vyžaduje, aby byla orientována a vzájemně propojena – prostřednictvím „kloubů a vazů“, které jednotlivé údy spojují a koordinují, aniž by s nimi soupeřily či jim konkurovaly. Hrát si na šéfa je snadné. Koordinovat však vyžaduje autoritu, jejíž vlastní funkcí je respektovat odpovědnost druhých, a tím jim umožnit, aby opravdu byli tím, k čemu jsou voláni.

Vertikální organizace směřuje k hlavě, která si nárokuje plnost reality – na úkor horizontálních vztahů, jež pak vznikají jen skrze blahosklonnost. Ve farní struktuře, která je svěřena pravomoci faráře, zavedení dalších odpovědných osob – zvláště laiků – většinou vede buď ke střetu pravomocí, nebo ke klerikalizaci laiků. Každá kanonická formulace, která posiluje kněžskou moc, aniž by zkoumala podmínky jejího výkonu a analyzovala její fungování, jen prohlubuje slepou uličku.

Jáhenská služba jen obtížně nachází své místo v církvi pojaté centripetálně (směřující k centru), protože ze své podstaty má jáhenství směr opačný – odstředivý. Jáhen není ani náhražkou chybějícího kněze, ani podřízeným všudypřítomného faráře, ale jeho úkolem je vést společenství směrem ven – do světa práce, závazků a chudých, k těm, kteří zůstávají na okraji či daleko od centra. Podobně ani služby, které vykonávají laici, nejsou pouhým prodloužením vzdálené autority. Jejich základ vychází z křtu a charismat, která z něj plynou, a z misijního pověření přijatého od biskupa, které stvrzuje jejich pole působnosti.

Ve skutečnosti rozšířená farnost pokřivuje svůj původní význam – ledaže bychom ji vnímali pouze jako administrativní strukturu, vhodnou pro jakoukoli situaci. Ale může administrativa přehlížet pastorační péči o konkrétní osoby? Je třeba změnit myšlenkový rámec a přestat chápat farnost jako jednotný celek – místo toho ji začít vnímat jako společenství skutečně existujících komunit.

Hledání nového modelu služby kněží

„Už to nezvládáme!“ Ale je vůbec možné „to zvládnout“ v modelu, který nikdy nebyl navržen pro dnešní situaci – a do kterého se teď systém snaží přizpůsobit za cenu opotřebení, únavy nebo narcistního uchopení moci? Máme systém pro řízení výuky náboženství – ale kde je místo pro evangelium a jeho poslání? Přílišná ambice mnoha farností je vedla k postoji „mít všechno, nebýt na nikom závislí“. Právní autonomie právní subjektivity se tak obejde bez bratrských vazeb a vzájemnosti. Ale bez tohoto společenství – jak můžeme vůbec vyjadřovat evangelium, které je založené na vztazích a na druhém jako bratru či sestře? Je třeba poctivě zhodnotit, jakou daň si tato izolace vybírá na službě kněží. A není to otázka počtu nebo rozlohy území. Je to problém lásky, která jediná „buduje“ (srov. 1 Kor 8,1). Je proto nezbytné znovu vložit farní život do sítě vztahů – vnějších i vnitřních. A tato pozornost k vztahům proměňuje celé pojetí pastoračních služeb ve všech jejích formách.

Za prvé, biskup. Liturgie jeho svěcení spojuje tři aspekty jeho služby: je zodpovědný za hlásání evangelia, za dohled nad životy křesťanů a za péči o chudé. Ve své místní církvi se může ujmout toho, co Pavel VI. řekl o službě římského biskupa: je „křižovatkou lásky“, tedy místem, kde se kříží vazby. Ve svém úkolu je tkalcem. Je zřejmé, že poslušnost vůči ordinářům není osobní povinností - to by bylo příliš lehké -, ale spíše vůči směrnicím dohodnutým s presbyterními a pastoračními radami, bez nichž by se jeho vláda omezila pouze na jeho představy. Biskup dává podněty kapilárním působením a přesvědčováním.

Z toho vyplývá význam presbyterátu. Snížení počtu kněží a rozsah úkolů každého z nich mají tendenci příliš individualizovat postoj a osobnost kněze. Svátostný charakter kněžství však neospravedlňuje psychologické excesy! Kněz patří do presbyterátu. Členství v tomto společenství (těle) je důležitější než konkrétní jmenování – to se mění, ale začlenění do presbyteria zůstává. Aby se kněz vyhnul osamělosti, měl by být jeho život zakořeněn v účasti na presbyterátu. Právě z této sounáležitosti mu je svěřováno poslání. Ještě dříve, než je postaven do čela farnosti, je bratrem ostatních kněží – a to má být viditelné:

Věřící v tom nacházejí velkou útěchu – pevnější a církevně pravdivější než tu, kterou může nabídnout okruh příznivců, jimiž se kněz snadno obklopí, byť se tím může stát i jejich vězněm.

Kněz, který toto bratrství zakusí, ho bude umět oživovat i kolem sebe (srov. Gal 6,10). Jako kněz více komunit jim dovolí žít: pastýř vyvádí ovce a nechá je pást (srov. Jan 10,9). Podpoří jejich víru a rozšíří jejich prostor pro misii. Shromáždí je ke slavení svátostí. Nepředsedá eucharistii proto, že by předsedal jedné „dokonalé" komunitě (která by měla všechno), ale proto, že předsedá společenství mezi komunitami. Tímto způsobem eucharistie buduje církevní tělo Kristovo.

Pod pojmem komunita - což je nadužívaný termín - rozumíme původní význam „ti, kteří společně nesou stejné břemeno". Jde o úkol spojený s evangeliem: žít ho společně a vydávat o něm svědectví, a to nepřetržitě na jednom místě. Není to výsadou žádného orgánu v církvi. Plnění tohoto poslání vyplývá ze křtu a je odpovědností každého křesťana. Kněz koordinuje iniciativy, podněcuje nadšení, posiluje a živí víru: tak dává vzniknout dospělým věřícím (srov. 1 Kor 4,15). Tuto zodpovědnost si nepřivlastňuje jen pro sebe, ale naopak ji podporuje i u druhých. Tímto způsobem uvádí křesťany do vzájemných vztahů „jeden k druhému", který je v Novém zákoně tak běžný: „milujte se navzájem" (Jan 13,34), „buďte údy jeden druhého" (Řím 12,5), „noste břemena jedni druhých" (Gal 6,2). Je o to více otcem, že podporuje bratrství! Tento proces růstu ve vzájemnosti se nejlépe uskutečňuje v komunitách, které umožňují setkávání lidí tváří v tvář.

Z tohoto pohledu prošlo pojetí ustanovených služeb proměnou, která je přiblížila pavlovské orientaci. Kompenzovat nedostatek kněží snahou podpořit jejich stav sakralizací, která je cizí apoštolským službám, by znamenalo používat velmi lidské prostředky, které jsou na hony vzdálené evangelijním perspektivám. Přechod od faráře s jeho uznávaným společenským postavením ke služebníkovi bratrství s sebou jistě nese určité „zřeknutí se" (fr. *effacement*; umenšení, vytracení) vlastní důstojnosti. Pavel to zažil a přál si to (srov. 1 Kor 4,9-13; 2 Kor 4,8). Tato pokora je zdrojem plodnosti. Zatímco vznikají velké farnosti, ozývá se výzva nikoli k dalšímu „nafukování" služby kněží – to by je jen ještě více vyčerpalo –, ale k tomu, aby mohli skutečně konat službu společenství. Jeden farář pro každý kostel už není možný. Kněží putující po vzoru apoštolů, méně početní (protože k propojení stačí méně lidí), jinak situovaní v terénu, znovu objevují radost z prožívání Kristova přátelství (srov. Jan 15,15). A někteří tuto radost už zakoušejí – a to bez stresu z přetížení.

MICHAL KAPLÁNEK: NOVÉ SLUŽBY V CÍRKVI A DIECÉZNÍ SYNODA

V letošním (druhém) roce synody budeme hledat odpovědi na šest témat, které byly vybrány na základě výsledku prvního roku synody (dokument „Mistře, kde bydlíš?")

Východiska a základní otázky

Úkol synody k tématu č. 4 (uspořádání služeb) je formulován takto: *Navrhnout konkrétní způsoby uspořádání služby a života kněží, jáhnů a dalších pastoračních pracovníků a pracovnic ve farnostech, komunitách i v dalších oblastech služby diecéze (nemocnice, věznice, školy apod.)*.

Přitom se počítá s tím, že součástí řešení může být „zavedení nových služeb", mezi něž patří *katechisté a katechistky, kteří by byli odpovědní za vedení místních komunit, případně správci majetku zodpovědní za majetek farnosti*. K tomu patří také odpovědnost diecéze za zajištění *kategoriální pastorace* (nemocnice, věznice, školy apod.) a za podporu pastoračních pracovníků (vzdělávání, doprovázení, poradenství, supervize apod.).

To vše s sebou nese nutné *zvýšení finančních nákladů*. Proto toto téma souvisí s tématem č. 5 (odpovídající mzdy); při uvažování o tomto tématu bude úkolem synody *navrhnout konkrétní způsoby, jak poskytovat spravedlivé a odpovídající materiální zajištění kněžím, jáhnům, pastoračním asistentům a dalším pracovníkům v diecézi (např. katechistům či správcům majetku)*.

Vedle dosud nevyužitých forem fundraisingu je třeba uvažovat o těchto otázkách:

Bylo by vhodné uvažovat o tom, aby kněží pracovali jen na částečný úvazek a jinak si vydělávali v civilních zaměstnáních? Jakou formu spoluúčasti věřících na financování pastoračních pracovníků zvolit a v jaké výši? Jaká etická pravidla stanovit pro investiční hospodaření diecéze?

Otázky k teologické reflexi

Zejména k řešení tématu č. 4 považuji za potřebné teologicky prozkoumat následující otázky a navrhnout jejich řešení:

Současný způsob pastorace není udržitelný. Farní pastoraci nemůže zajišťovat kněz sám. Je nutné, aby sdílel *práci* i *odpovědnost* s dalšími osobami, z nichž některé již jsou a budou i v budoucnu zaměstnanci biskupství, resp. farností; jiní (a to většina) se budou zapojovat formou dobrovolné služby. Z toho vyplývají kromě praktických otázek tyto teologické otázky:

- Které *služby a jaká odpovědnost* by měla (bude-li to možné) zůstat na knězi působícím ve farnosti?

V současné situaci se jeví jako samozřejmé pole činnosti kněží udělování svátostí; jejich množství ale není velké (relativně malý počet křtů a církevních sňatků); trochu jiná je situace týkající se slavení eucharistie: již dnešní praxe života kněze v sobě zahrnuje obvykle slavení 2 až 3 mší za víkend; vzhledem k rozloze farností je to obyčejně na více místech, což neumožňuje, aby byl kněz *vlastním pastýřem všech farností (společenství)*. Přitom velkou zátěž pro kněze znamená skutečnost, že jsou *statutárními orgány farností*; s tím jsou spojené *administrativní a ekonomické úkoly*, jakož i vedení a komunikace v rámci pastorační a ekonomické rady farnosti; v praxi *také operativní řešení menších ekonomických záležitostí* a *zajištění provozu farnosti*; často se farář vůbec nedostane k tomu, aby se staral o vzdělávání a výchovu anebo o péči o nemocné, chudé a znevýhodněné osoby.

Možná praktická opatření

Praxe si tedy vynucuje následující opatření (které samozřejmě nebude realizované všude a ve stejné míře):

- Předání odpovědnosti za vedení části farnosti (filiální kostely a jejich společenství)
- Předání odpovědnosti za organizování farního života (celé farnosti nebo její části)
- Předání částečné odpovědnosti za ekonomickou správu farnosti
- Delegování výchovné a vzdělávací činnosti ve farnosti
- Delegování příprav ke svátostem
- Delegování charitativní činnosti ve farnosti
- Delegování bohoslužeb „bez kněze“ (bohoslužby slova, rozloučení, příp. křty atd.)

Při volbě „rozdělení úkolů“ ve farnostech nelze ovšem hledět pouze na praktickou složku. Je třeba zvážit jednak schopnosti a charismata jednotlivých lidí, kteří se v pastoraci zapojují, a také rozlišit, *zda se jedná o služby, které by měl* (ve světle učení církve a tradice) *vykonávat kněz* anebo spíš jáhen nebo laik (muž či žena). V případě, že by kněz předal kvantitativně větší část své dosavadní práce, *v čem by spočívalo těžiště jeho pastorační činnosti*? Také otázka po působení kněží „na částečný úvazek“ je rovněž otázkou teologickou: *Máme uvažovat o působení kněží částečně v církvi a částečně v civilním zaměstnání? Pokud ano, tak za jakých podmínek?*

Služby ve farnostech a jejich rozvoj

- *Jaké služby v praxi existují a jaké služby by se měly dále rozvíjet a jak?*

Vycházíme z toho, že většinu praktických i liturgických služeb vykonávají laici dobrovolnicky, tj. bez nároků na odměnu (kostelníci, zpěváci, hudebníci, lektoři, akolyté, uklízeči a uklízečky, osoby pečující o květiny, o kostelní prádlo atd.); v některých farnostech jsou zaměstnáni pastorační asistenti/asistentky, do jejichž náplně práce může patřit administrativa, ekonomika, katecheze dospělých, příp. katecheze a/nebo výuka náboženství dětí na školách.

Pro fungující uspořádání a další rozvíjení těchto služeb, je nutné zvážit body, které jsou uvedeny v předchozím odstavci (o úkolech, které může kněz delegovat):

- Jaké funkce potřebuje „živá farnost“?

- Jaké funkce potřebuje farnost, kam kněz jenom dojíždí a je tam málo lidí (nemyslím úplně „mrtvé“ farnosti)?
- Které z těchto funkcí by měly být placené? (Osobně bych to spojoval s časovou náročností a mírou odpovědnosti)
- Je vhodné, aby byli do těchto funkcí ustanoveni katechisté/katechistky, příp. lektoři/lektorky, akolyté/akolytky či jiné trvalé služby, které by mohl biskup event. ustanovit?

Úkoly pro teology

V této oblasti vidím před teology následující úkoly:

- Rozlišit, které z těchto služeb **konstituují reálnou pastýřskou odpovědnost** těch, kdo tuto službu vykonávají?
- Které služby jsou **s pastýřskou odpovědností tak pevně spojeny, že jejich vykonávání bez této odpovědnosti postrádá smysl**?
- Jak řešit (v současnosti Kodexem předpokládanou) závislost pastoračního pracovníka (zaměstnance i dobrovolníka) na faráři, resp. na biskupovi? **Jaké důsledky z této faktické závislosti plynou** (práva a povinnosti)?
- Pomoci odpovědět na otázku, **jak „zajistit pastoraci“ malých, ale ne zcela mrtvých farností**?
- Pomoci odpovědět na **otázku vhodnosti a konkrétního obsahu nových služeb** (lektor/lektorka, akolyta/akolytka, katechista/katechistka atd.).

Otázky k teologické reflexi

Jak je vidět, z výše uvedeného vyplývá osm otázek, které je třeba prověřit také z teologického hlediska:

1. Jaké jsou úkoly, které by měl (v našich podmínkách) vykonávat kněz?
2. Jaké by mělo být těžiště působení kněze, aby z něj nebyl jen „obřadník“?
3. Za jakých okolností je vhodné, aby měl kněz kromě své odpovědnosti za farnost další zaměstnání?
4. Za jakých okolností jsou ve skutečnosti reálnými pastýři společenství laici?
5. Co patří k úkolům vedoucího farnosti – laika?
6. Jaký je vztah vedoucího farnosti (katechisty) ke knězi, který je mu nadřízený?
7. Je vhodné preferovat, aby věřící byli každou neděli přítomni mše anebo raději chtít, aby budovali společenství kolem svého kostela jinou formou bohoslužby?
8. Pro které z uvedených úkolů by bylo vhodné ustanovit oficiálně věřící do tzv. „nových služeb“?

Nové služby v církvi a svátost svěcení

Je nesporné, že výzva k synodalitě papeže Františka, která byla jedním z impulzů pro svolání synody naší diecéze, se vrací do starokřesťanských dob, kdy fungovalo kolem biskupa presbyterium, a mnoho funkcí – včetně slavení eucharistie – se vykonávalo společně: středem církevní obce byl biskup a eucharistii předsedal zpravidla on anebo pověřený člen presbyteria. Rozdělení na víceméně autonomní farnosti vedené knězem se začalo vyvíjet až od 4. století. Začalo to tím, že biskup pověřil někoho z presbyteria, aby slavil příležitostně eucharistii na vzdálených místech, kam nemohl biskup přijít. Byl to vlastně takový vyslanec (vizitátor) biskupa. Biskupská moc byla ale především spatřována ve vedení obce, v návaznosti na úkol apoštolů. Teprve v 6.-7. století se přesunul důraz na slavení eucharistie jako na podstatně kněžský úkol. Tento vývoj byl dovršen v 11. století za papeže Řehoře VII., kdy se prosadilo takové pojetí kněžství, kdy kněz byl především liturgem (slavícím eucharistii a další svátosti). Toto pojetí bylo zpochybněno reformací, a proto muselo být slavnostně potvrzeno Tridentským koncilem.

Nové služby

Když tedy přemýšlíme o „nových službách“ v církvi, nejde o něco opravdu nového a nevídaného; jedná se spíše o hledání forem rozdělení úkolů v církvi na posvěcené (a Bohu trvale zasvěcené) služebníky – biskupy, kněze a jáhny – a na služebníky a služebnice bez kněžského svěcení, ale s trvalým nebo dočasným pověřením.

Rozhodnutí papeže Františka motu proprio (*Spiritus Domini*, *Antiquum ministerium*), kterými obnovil jak služby lektora a akolyty, tak také službu katechisty (s otevřeností k dalším službám stanoveným

biskupskými konferencemi – AM 7), znamená **možnost trvalého pověření mužů nebo žen k církevní službě**. Tito křesťané ale mají zůstat „laiky"; toto pověření tedy nepředpokládá svátost svěcení. Papež František tímto rozhodnutím prohlásil některé služby, které byly tradičně chápány jako výlučně kněžské, za služby vyplývající přímo ze křtu a biřmování. Jedná se o službu biblické katecheze (lektor), dále o spolupráci na svátostné pastoraci kněze (akolyta), a o úkol učit a organizovat církevní společenství tam, kde není kněz přítomen (katechista).

Pastýřská služba

Úkol katechisty nebo jiného laika, který organizuje podle kán. 517, § 2 místní církevní společenství, je chápán kodexem jako přechodné ustanovení; **za vlastního pastýře se považuje kněz**. Tak to odpovídá podstatě kněžství podle tradice. **Současná realita, kdy se kněz objevuje ve farnostech vedených laikem jenom výjimečně, je s touto tradicí v rozporu**. Dokud nebudou změněny předpoklady pro přijetí kněžského svěcení, musíme s tímto rozporem žít. V praxi to znamená, že některá společenství budou mít jednoho pastýře – kněze – a další věřící, kterým kněz některé služby deleguje, a jiná společenství budou mít „dva pastýře" – kněze pro svátostnou službu eucharistie, svátost smíření a svátost nemocných a katechistu, který bude organizovat život církevní obce a bude připravovat ke svátostem; s pomocí dalších věřících, tedy i s pomocí dojíždějícího kněze, bude pak zajišťovat věřícím pokud možno co nejplnější účast na životě církve.

Funkce farnosti a služby

Pokud hledáme pro naši diecézi nějaký nový model větší participace věřících (laiků) na evangelizačním poslání církve, měli bychom uvažovat o tom, jaké funkce místní církevní obec (farnost) má zajišťovat. Farnost – myslíme tím „živá farnost" – je společenstvím, v němž se realizuje ***martyria*** (svědectví slova a života křesťanů), ***leitúrgia*** (modlitba a bohoslužba) a ***diakonia*** (nezištná služba bližním). Ovšem toto společenství (***koinónia***) také samo potřebuje být soudržné, prohlubovat vztahy a vyzařovat navenek světlo Boží lásky. Služebníkem a symbolem této jednoty je právě kněz. Živá farnost má všechny tyto úkoly naplňovat, ale to nemůže a nemá dělat jen jeden člověk. Proto hledáme **lidi pro různé služby**, kteří se budou s knězem, příp. jáhnem, harmonicky doplňovat, a tak plnit poslání, které církevní obec má.

Úkolem synody je navrhnout **rozdělení úkolů mezi tyto služby**, upřesnění náplně těchto služeb, a nakonec i podíl jejich hmotné odpovědnosti.

Dočasnost či trvalost služeb

Dalším úkolem bude přemýšlet, pro jaké funkce a za jakých okolností je vhodnější hledat **pastorační pracovníky**, kteří budou určitou dobu (třeba i dlouhou) pracovat pro církev jako dobrovolníci anebo jako placení zaměstnanci, a v kterých situacích si může církev dovolit zavázat k takové službě **vybrané věřící natrvalo** (jedná se o zmíněné služby lektorů, akolytů a katechistů, ale také především jáhnů). Ačkoliv se jedná u lektora, akolyty a katechisty o tzv. služby laické, které nejsou spojeny ani s celibátem ani se závazkem zasvěcené poslušnosti, jedná se o důstojný, ale přitom – svou trvalostí – náročný úkol, který vyžaduje určité vzdělání a přípravu (viz směrnice ČBK).

Diasporní pastorace a služby

Vedle živých obcí, v nichž se život církevního společenství rozvíjí ve všech svých dimenzích, máme v diecézi poměrně rozsáhlé oblasti, které sice formálně patří do některé farnosti, která je živá a má své sídlo ve městě, ale ve skutečnosti na této poměrně velké rozloze existují obce s malým počtem stálých obyvatel. V těchto obcích se objevují praktikující věřící pouze ojediněle. Přitom v některých z nich je nevyužitý kostel, kde se buď nekonají bohoslužby vůbec anebo jen příležitostně.

Z výsledků diskusí prvního roku synody vyplývá, že se věřící z obcí, kde žije pouze malé společenství aktivních křesťanů, nechtějí vzdát svých bohoslužebných shromáždění, i když není možné, aby v těchto společenstvích byla pravidelně slavena eucharistie. Je na synodě, aby posoudila, za jakých podmínek může takové společenství reprezentovat církev v jinak sekularizované oblasti, a tak se stát „katolickou

misií“ anebo alespoň „pobočkou farnosti“. Na těchto místech mohou být ustanoveni buď *pastorační referenti* (obdoba německého modelu) nebo *katechisté*, případně jiné *osoby dočasně odpovědné za křesťanské společenství v konkrétní obci* (regionu).

Kromě osob odpovědných za pastoraci v obcích a regionech různého charakteru, potřebuje naše místní církev na každém místě mít několik dalších spolupracovníků, kteří budou odpovědní za jednotlivé sektory pastorace a provozu. Půjde zpravidla o dobrovolnickou činnost. Přesto je nutné počítat s tím, že některé funkce (např. organizátor farního života, ekonom, příp. fundraiser) musí být spojeny s pracovně-právním vztahem s farností nebo diecézí, a tedy i se spravedlivou mzdou.

Metodický výhled

Jedná se o natolik komplexní problematiku, že jednotlivé otázky nemůže synoda řešit. Druhý rok synody, který prožíváme, by měl ukazovat pouze směr jako například: *Chceme zachovat život církve v malých společenstvích anebo vytvoříme systém diaspory? Chceme v živých farnostech delegovat některé úkoly z kněze na laického zaměstnance? Chceme připravit ke službě katechisty/katechistky?*

Třetí rok synody by měl stanovit kroky (třeba jen ty první), které povedou zvoleným směrem, přičemž rozhodnutí o konkrétních opatřeních bude dále v odpovědnosti biskupa.

ETICKÝ KODEX DIECÉZE – ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA A INSPIRACE PRO JEHO TVORBU

Pro oblast rozvoje povolání a služeb Závěrečný dokument Synody o synodalitě velmi silně tematizuje *nutnost ochrany důstojnosti a respektování práv* zaměstnanců (srov. SoS 77), klíčovou roli *etiky pastorační služby* (srov. SoS 96), nezbytnost „postoje transparentnosti“ a „praktik transparentnosti, odpovědnosti a hodnocení“, a to především „v oblasti ochrany nezletilých a zranitelných osob“, kde je zapotřebí trvalého vzdělávání a rozvoje „kultury prevence a ochrany“ (srov. *SoS 97 a 150*). Podrobné podněty k zavádění systémů transparentnosti, obousměrné vykazatelnosti a participativního hodnocení služeb v církvi pak přinášejí články SoS 98 až 102 (které všechny stojí za prostudování). Tam, kde církev v oblasti ochrany důstojnosti a respektování práv selhala, „musí se zvláštní pozorností a citlivostí *naslouchat hlasům obětí a pozůstalých* po obětech sexuálního, duchovního, ekonomického, institucionálního, mocenského zneužívání a zneužívání svědomí ze strany duchovních nebo osob s církevním pověřením“ (*SoS 55*).

Jako inspiraci pro tuto oblast lze nabídnout např. před dvěma lety vydaný dokument Německé biskupské konference *Zneužití duchovní autority: Jak přistupovat k duchovnímu zneužívání* (online ZDE), nebo přednášku sestry Kathariny Kluitmanové *Spirituální zneužívání: Stručný úvod do tématu* (online ZDE).

Níže pak připojuji seznam inspirací pro tvorbu etického kodexu diecéze, které mohou poskytnout základní představu o možnostech tohoto nástroje vzdělávání, prevence a vykazatelnosti.

Podněty z různých stran

- **Zneužívání:** Potřeba rozvinutí systému prevence sexualizovaného násilí v diecézi, který zahrnuje i etický kodex diecéze
- **Mládež:** Výzva z ČBK k vytvoření pravidel zaměřených na bezpečnost práce s mládeží v diecézi
- **Katecheze:** Otázka vzešlá z úvah o podmínkách udělení kanonické mise, zda by dotyční neměli mít absolvované školení zaměřené na bezpečnost práce s dětmi
- **Supervize:** Otázka vznesená jednou z nasmlouvaných supervizorek, podle čeho se má řídit v případě nějakých eticky hraničních situací, na které při supervizi narazí
- **Stvoření:** Příslib rozšíření zásad šetrného zacházení s energiemi z budovy biskupství i na další oblasti života diecéze a výzva hnutí Žít Laudato si‘ ČR k závazku neinvestovat do fosilních paliv
- **Finance:** Otázka vzešlá z praxe projektového oddělení, zde je či není možné přijmout finanční dar od politické strany
- **Whistleblowing:** Zákon o ochraně oznamovatelů – povinný vnitřní systém organizace

Všechny tyto oblasti navrhuji principiálně zahrnout do jednoho etického kodexu diecéze, přičemž některé z nich pak budou mít ještě svá vlastní podrobnější pravidla.

Funkce etického kodexu

- **bezpečí:** omezení neetického jednání a nežádoucích praktik v organizaci
- **sebereflexe:** podpora etické sebereflexe a hodnocení zaměstnanců
- **rozhodování:** podpora řešení konfliktních situací a složitých rozhodování
- **socializace:** podpora kultury organizace a socializačního procesu, integrace
- **důvěryhodnost:** deklarace hodnot a zásad organizace vůči veřejnosti

Zdroje pro zpracování etického kodexu

- Desatero a evangelium
- Kodex církevního práva
- Sociální nauka církve
- Církevní dokumenty
- Organizační etika
- Zkušenosti lidí z diecéze
- Příklady dobré praxe

Typy etických kodexů

- Etické kodexy organizací
- Kodexy pro etické jednání (profesní etické kodexy)
- Specializované etické kodexy (investiční, fundraisingový, pobytový)
- Aspirační etické kodexy (hodnoty) vs. regulační etické kodexy (normy a pravidla)

Navrhuji vytvořit jeden komplexní etický kodex diecéze, který pokrývá základní oblasti, které pak lze v případě potřeby rozvíjet podrobnějšími instrukcemi (např. v oblasti zneužívání, pastorační služby, přípravy akcí apod.).

Etická zodpovědnost vůči

- klientům
- kolegům
- organizaci
- společnosti

Rizika etických kodexů

- pouhá sbírka hezkých slov a frází, idealistické slohové cvičení
- pouhá výkladní skříň pro public relations
- přílišná obecnost, minimální etický obsah, nevymahatelnost
- míjení se s osobními etickými postoji části zaměstnanců

Těmto rizikům je možné se alespoň do určité míry vyhnout způsobem přípravy kodexu.

Modely tvorby etického kodexu

- **skandinávský:** kodex vzniká za aktivní účasti všech zaměstnanců (výhodou je lepší motivace pro jeho dodržování, rizikem je snižování etické laťky)
- **americký:** kodex vzniká na úrovni managementu a odborníků (výhodou je vyšší kvalita zpracování a etických standardů, rizikem je malá akceptace zaměstnanci)
- **kombinovaný:** kodex připravuje pověřený tým v komunikaci s managementem, odborníky i zaměstnanci

Navrhuji zvolit model kombinovaný, s přípravou základního textu v úzkém týmu s následným procesem konzultace v různých skupinách v diecézi.

Obsah etického kodexu

- Úvodní slovo
- Smysl a účel etického kodexu
- Identita plzeňské diecéze
- Základní etické principy: principy etického jednání organizace
- Vztahy a komunikace: zásady interní a externí komunikace a práce s informacemi
- Právní rámec: respektování základních dokumentů a právních předpisů
- Spravedlnost a bezpečí: sociální odpovědnost, spravedlnost, ochrana a podpora
- Etické vedení a rozhodování:
- Pastorace: kvalita a bezpečí pastoračních služeb a pastorační spolupráce
- Životní prostředí: odpovědnost ve vztahu k životnímu prostředí
- Finance: zásady pro přijímání darů, zásady pro investování
- Nástroje podporující dodržování kodexu
- Revize a aktualizace etického kodexu
- Závěrečné slovo

Implementace etického kodexu

- distribuce a publicita vůči partnerům
- potvrzení o přijetí zaměstnanci
- integrace mezi strategické dokumenty
- používání a průběžná aktualizace

Zdroje

- Etický kodex: Jak vytvořit živý a funkční dokument?
- Prävention im Bistum Fulda - Verhaltenskodex
- Verhaltenskodex | Bistum Passau
- Startseite Prävention im Bistum Trier | Prävention im Bistum Trier

JOSEF MIKULÁŠEK: MISIJNĚ ORIENTOVANÁ SPOLUZODPOVĚDNOST BOŽÍHO LIDU

Spoluzodpovědnost v církvi se mi zdá velmi úzce spojeno s tématem (1) Misijní charakter diecéze, že se mi skoro zdá na škodu oddělovat tato dvě témata.

A také mě napadá důležitost promyšlení, v místních podmínkách, vztahu mezi kněžskou radou a pastorační radou diecéze. V současném znění CIC 1983 je spíš nejasnost než jednoznačné vyjasnění kompetencí. Zatímco o kněžské radě je řečeno, že „pomáhá biskupovi v řízení diecéze, aby se co nejúčinněji podporoval pastorační prospěch části Božího lidu, svěřené biskupovi," (kán. 495) o diecézní pastorační radě je řečeno, že jí „přísluší zkoumat pod vedením biskupa vše, co se vztahuje k pastorační činnosti v diecézi" (kán. 511). Kompetence jednotlivých rad tedy nejsou vyjasněny a jasně rozděleny. Nabízí se tedy otázka, jaká má být vzájemná spolupráce, součinnost a informovanost mezi oběma těmito radami… O to víc se nabízí tato otázka s vědomím toho, že současný CIC bude postupně po částech proměněn a více zaměřen na společné přemýšlení (dle zpráv ze Sekretariátu Synody).

Teologická východiska

Dekret *Ad gentes* o misijní činnosti církve 2. vatikánského koncilu zdůrazňuje hned na počátku, že "putující církev je svou podstatou misionářská, protože odvozuje svůj původ z poslání Syna a z poslání Ducha svatého podle plánu Boa Otce." (AG 2) Mít na zřeteli *společnou misi* pokřtěných v *rozmanitosti* služeb a podob poslání je primárním úkolem veškeré synodální konverze církve: "Stát se synodální církví proto

vyžaduje opravdovou konverzi vztahů. Stále znovu se musíme z evangelia učit, že naše péče o vztahy není pouhou strategií nebo nástrojem pro vyšší organizační efektivitu církve, nýbrž podobou, jíž se Bůh Otec zjevil v Ježíši a v Duchu." (*Závěrečný dokument SoS*, 50). Bůh-Trojice, společenství osob, je *principem* a *základem* veškerého přemýšlení o rozmanitosti a jednotě (životů/obdarování/služeb/poslání). Téma autority v církvi hluboce souvisí s naší schopností uvažovat o *mnohosti v jednotě*, kterou představuje sama Boží Trojice: Bůh sám v sobě není monarchický, ale rozmanitý – není *ab-solutus*, nýbrž jeho esenci vyjadřuje *vztahovost osob*.

Misijní synodální proměna církve znamená náročnou práci na odklonu od (překonaného) modelu církve jako "svátostného servisu" k živému společenství, kde všichni pokřtění nesou spoluodpovědnost za hlásání evangelia. Synodalita vyžaduje navrácení se k pneumatologickým kořenům církve, tedy k vědomí rozmanitosti darů a charismat udělovaných Duchem svatým k růstu Těla Kristova *na základě křtu* všem, nikoliv jen nositelům služebného kněžství na základě svátostného svěcení. Západní církev trpěla dlouho deficitem pneumatologie, což vedlo k jednostrannému zdůrazňování hierarchické struktury na úkor vědomí společenství všech věřících. (Srov. více v článku Josef Mikulášek: „Současné trendy a perspektivy v interpretaci a recepci Druhého vatikánského koncilu (1962 – 1965)"; online ZDE)

Biblický citát z 1 Jan 1,1-4 ukazuje na klíčový princip – sdílení života s Kristem i mezi sebou je zdrojem růstu církve, doslova: je principem *ekleziogeneze*, tj. popisem, v jakých podmínkách a za přičinění jakých osob *roste církev*. Tento princip musí inspirovat jakoukoliv snahu o oživení křesťanského společenství: "Co bylo od počátku… co jsme viděli… a čeho jsme se dotýkali… to vám zvěstujeme… aby naše radost byla úplná."

1. Autorita – *episkopé*

Téma autority je klíčové v každém pojednání o spoluzodpovědnosti. Zatímco v katolicismu 2. tisíciletí bylo rozvinuto výlučně individuální/osobní pojetí autority a jejího výkonu, ekleziologie Božího lidu 2. vatikánského koncilu a také ekumenické dialogy na téma autority zdůrazňují roli *episkopé* celého Božího lidu – ještě předtím, než je, například, vykonávána jednotlivým *episkopos*, tj. biskupem. Toto pojetí autority a jejího nositele jako *korporátní osoby* představuje základní princip veškeré synodální konverze ve smyslu nejen spoluúčasti všech, ale právě jako spoluzodpovědnosti (pouze spoluúčast by stále potenciálně chápala většinu církve jako „pasivní vykonavatele"). Na rovině diecéze i na rovině jednotlivých společenství/farností, přemýšlení o komplexitě života a rozhodování (zejm. rozhodovacích pravomocí) na základě *episkopé* se jeví jako velmi přínosné a ve značné míře „osvobozující."

V současné situaci jde tedy mimo jiné také o to, jakou míru autority v podobě autonomie může mít místní společenství křesťanů tak, aby bylo „místem misijní iniciativy," rozvíjející obdarování a kompetence farníků.

2. Synodální orgány spoluzodpovědnosti

„Udržovací model" církve dovoluje delegovat autoritu hierarchii, zatímco misijní dynamika vyžaduje sdílení zodpovědnosti. Teprve postupné uvědomování si nutnosti misijní proměny s sebou přináší přechod od *statického* k *dynamickému* (= misijnímu) pojetí výkonu autority v církvi. Podceňování misijní/pastorální konverze církve je viditelné např. v CIC dvojím způsobem: 1) oproti ekonomickým radám (diecézním/farním) jsou pastorační rady ponechány zvážení „pokud tomu radí pastorační okolnosti" (kán. 511 CIC 1983), tj. jako dosud nepovinné; 2) eventualita existence a podoba fungování pastoračních rad je delegována na partikulární právo diecéze (kán. 536).

a) Diecézní pastorační rada

- Pastorační rada diecéze „se stává místem rozhodování pod specifickou autoritou biskupa" (MTK, *Synodalita*, čl. 81). I když prozatím mají diecézní pastorační rady pouze poradní hlas, platí (dle kán. 127, § 2), že žádá-li biskup o projednání nebo souhlas, jeho jednání je neplatné, pokud se odchýlil od shodného názor většiny grémia.

- Je třeba vyjasnit odlišnost v poslání kněžské rady a diecézní pastorační rady; dosud CIC 1983 neuvádí odlišnost jasně – jaký je rozdíl mezi pomocí při „řízení diecéze“ (kán. 495) a „prozkoumání a projednávání veškeré pastorační činnosti“ (kán. 511)?
- Pastorační rada diecéze musí být v živém kontaktu s kontextem a aktivně sbírat podněty z farních komunit, což vyžaduje jakousi dobrovolnickou (?) službu „moderátorů“ pastorace v jednotlivých vikariátech, případně kontakt se všemi farními pastoračními radami.
- Jaké možnosti jsou v nastavení transparentnosti diecézní pastorační rady? Jestliže je tento orgán *obrazem společenství* diecéze, jaký přístup k projednávanému programu a jakou zpětnou vazbu mohou projevovat farnosti?
- Pro efektivní kontinuitu diecézního života by diecézní pastorační rada mohla hrát roli i při instalaci nového biskupa – je možné ve stanovách změnit obvyklou klauzuli o rozpuštění DPR v období sedisvakance? Je-li *episkópé* na prvním místě záležitostí společenství, a nikoliv primárně nově jmenovaného biskupa, jakou roli může DPR sehrát?

b) Pastorační rada farnosti

- Jaké je složení a způsob volby členů pastorační rady farnosti? Jaké jsou možnosti členství v tomto synodálním orgánu všech těch, kdo mohou prožívat marginalizaci z života církve (mládež, rozvedení, znovusezdaní)?
- Závěrečný dokument Synody o synodalitě (čl. 106) zdůrazňuje, aby členy pastoračních rad nebyly jen osoby „zapojené do organizace života farnosti,“ nýbrž aby v nichž byly zastoupeny ženy, mládež, marginalizovaní.
- Je třeba pracovat na proměně mentality, aby farář ve farnosti vnímal sebe samého na prvním místě jako jednoho ze společenství než jako „dosazeného pastýře“.
- Je možné, aby – zejména v menších farnostech – převzala roli pastoračních rady např. farní shromáždění/sněmy, ve kterých by byly diskutovány a rozlišovány vize směřování farnosti?
- V rámci partikulárního práva je vhodné se zamýšlet, zda by v administrativních a ekonomických záležitostech mohly mít větší zodpovědnost ekonomické rady – je možné promýšlet praxi „administrátor in materialibus“ jako rotující funkce předávaná mezi členy ekonomické rady farnosti?

3. Centrum pro podporu života farností

Důležitým tématem, které vysvítá ze *Závěrečného dokumentu SoS*, je formace služeb. Pracujeme teď u nás v Olomouci na proměně Katechetického centra v *Centrum pro podporu života farností*, kde chceme nabízet formaci k *ekleziální podobě* života křesťanů se zaměřením na spoluzodpovědnost a aktivizaci farníků, jakož i formaci členů pastoračních rad v jejich proměně v „kreativní týmy“ společně hledající vizi budoucí podoby farností. Mezi řádky kap. 4 vašeho dokumentu čtu, že by taková myšlenka mohla být prospěšná i pro vaši diecézi. Napadá mě proto, že by bylo důležité pro vaši diecézi přemýšlet o podobě pastoračních center, jejich sloučení/zaměření na *misijní* poslání církve.

PETR HRUŠKA: TEOLOGICKÁ REFLEXE A PRAXE SLUŽBY PASTORAČNÍCH RAD FARNOSTÍ

Podrobné podněty k rozvoji pastoračních rad přinesl Závěrečný dokument Synody o synodalitě (srov. *SoS 104 až 107*). Lze také očekávat navazující vatikánské instrukce, které tyto podněty budou konkretizovat do pastorační praxe celosvětové církve. Zde proto jen připojím několik odkazů na online zdroje, které mohou pomoci při revizi směrnic pro službu pastoračních rad farností a diecéze. Přesto, že tyto směrnice u nás v diecézi byly vytvářeny již v duchu synodálního pojetí, po několika letech jejich platnosti bude, myslím, na čase jejich důkladná revize a zpracování praktických podpůrných materiálů.

Platné směrnice a s nimi související materiály k pastoračním a ekonomickým radám farností v diecézi:

- Směrnice pro službu PRF v plzeňské diecézi a prováděcí pokyny

- Materiály pro pastorační rady farností plzeňské diecéze
- Směrnice pro službu ERF v plzeňské diecézi
- Prodloužení platnosti směrnice pro službu Ekonomických rad farností
- Materiály pro Ekonomické rady farnosti plzeňské diecéze

Anglická „Škola synodality“ vydala velmi inspirativní příručku pro transformaci služby pastoračních rad od organizačního či administrativního stylu ke stylu více synodálnímu:

- Nový způsob služby pastoračních rad (School of Synodality)

Americký pastorální teolog Mark F. Fischer nabízí základy svého, striktně konzultativního pojetí služby pastoračních rad v příbězích:

- Mark F. Fischer: Radím, radíš, radíme – základy služby pastoračních rad v příbězích

Irský pastorální teolog Donal Harrington již před lety rozvíjel koncept pastoračních rad jako „týmového vedení farnosti“, které je inspirativní i pro jejich dnešní synodální obnovu:

- Donal Harrington: Farní pastorační rady (problémy a trendy)

Zajímavá vlaštovka z moravského prostředí zaměřená na praktickou službu pastoračních rad je k dispozici ke stažení zde:

- Veronika Mičulková: Sedmero prvních kroků – inspirace z tišnovské pastorační rady farnosti

Komplexní prakticko-teologická reflexe synodálního pojetí služby pastoračních rad s praktickými aplikacemi v 6. části je k dispozici v této dizertaci:

- Petr Hruška: Pastorační rady farností jako realizace synodality v české církevní provincii

MICHAL OPATRNÝ: CHARITA JE SOUČÁSTÍ ŠIRŠÍHO DIAKONICKÉHO POSLÁNÍ CÍRKVE

Předběžné poznámky

- Charita není jen organizace, existuje mnohem širší diakonický úkol církve. Jeho součástí je jak práce Charity (DCHP), tak služba kaplanů (věznice, nemocnice), tak i vzájemná služba, pomoc ve farnostech a služba farností svému prostředí (městu, obci)
- Důvodem pro charitu/diakonii není misie, křesťané nedělají charitu/diakonii proto, aby získali na svou stranu nekřesťany.
- Křesťanské důvody pro charitu:
    - **Antropologický důvod:** Láska k bližnímu je součástí lidské přirozenosti (viz encyklika *Deus caritas est*, čl. 25: Lásku k bližnímu zapsal Stvořitel do samotné lidské přirozenosti). Člověk je Božím obrazem, proto pomáhat druhým je naplnění lidství.
    - **Kreacionistický důvod:** Bůh stvořil svět z lásky, charita/diakonie jsou pro křesťany součástí úkolu pokračovat v tomto božím stvořitelském díle *ex amore*.
    - **Trojiční důvod:** Boží Trojice je předivo vztahů mezi Otcem, Synem a Duchem, takže se jejich láska stává plodnou, rozšiřuje se – zapojuje do těchto vztahů člověka. Tzn., že člověk věřící v Trojjediného Boha uskutečňuje svou víru podobně, tzn. zapojením ostatních lidí skrze solidaritu s ostatními lidmi.
- Příklady aplikace:
    - *Je charita vnímána jednotlivými křesťany jako jejich (antropologický, kreacionistický, trinitární) úkol/postoj? Dříve se proto charita označovala jako ctnost.*
    - *Je charita, resp. diakonický úkol chápán i kolektivně, tj. na úrovni farnosti i diecéze? Mohou farnosti nějak podporovat charitu? Mohou farnosti nějak podporovat kaplany?*

- *Jak mohou na charitativních aktivitách participovat i nekatolíci a nekřesťané? Mohou farnosti podporovat nekatolické kaplany nebo pomáhající organizace?*
- *Promítá se charita, diakonický úkol i do „Uspořádání", protože je to také úkol vzájemné solidarity mezi křesťany?*

- Z toho plyne: Důvody k charitě a její role v církvi jsou vlastně pro katolíky „vysoká spiritualita", tzn. umění, být i přes zahlcení praktickou dobročinností a věcnou organizaci pomoci nebo její poskytování schopný, vnímat to jako součást Božího úkolu pro člověka, stvoření a církev.
- Zatím se mi zdá jako nosný model pro farnosti to, s čím u nás na Hluboké stále spíše experimentujeme:
  - Farnost si vybere (hlasováním nad návrhy PRF) charitativní projekt, který bude podporovat.
  - Na projekt posílá dle principu *patrimonium pauperum* třeba jednu kostelní sbírku v měsíci.
  - Projekt podporuje třeba i tím, že mu umožní propagaci při Noci kostelů, ap.
  - Na projekt může jít např. i výnos farního plesu, pokud se farníci postarají o minimalizaci nákladů na realizaci, i když třeba sami na ples nejdou (třeba usmaží řízky pro kapelu).
  - Např. po roce se hlasuje o výběru projektu znova, musí to být zkrátka revidovatelné, kdo bude podporován.

Nezištná láska a služba

Chápete, co jsem vám udělal? Vy mě nazýváte Mistrem a Pánem, a to právem: to skutečně jsem. Jestliže jsem vám tedy umyl nohy, já, Pán a Mistr, máte také vy jeden druhému umývat nohy. Dal jsem vám příklad: Jak jsem já udělal vám, tak máte dělat i vy (Jan 13,12b-15).

Původ slova *charita* v řečtině (*agapé*) odkazuje k nezištné lásce, původ slova *diakonie* k službě.

- Pro charitu by se tedy nemělo zapomínat zejména na kaplanskou službu (vězení, sociální služby, nemocnice, školy, IZS, armáda).
- Pro charitu by se také neměla podceňovat péče o vlastní blízké osoby, např. domácí péče o vlastní rodiče, vážně nemocné příbuzné, obecně také péče o děti, zejména pokud jsou nemocné apod.
- Služebný charakter charity nesmí být zneužíván k nátlaku, ovládání druhých, manipulaci, duchovnímu zneužívání apod. v smyslu „sloužím ti, tak mě musíš poslouchat/obrátit se apod." (viz také *Deus caritas est,* čl. 31.c)

Hlavní kritérium (proprium) charity

Charita je pomocí těm, které ostatní obešli: „Podle modelu, který nám nabízí podobenství o milosrdném Samaritánovi, křesťanská charita je nejprve odpovědí na to, co v určité konkrétní situaci představuje bezprostřední potřebu: je nutno nasytit hladové, obléci nahé, je třeba pečovat o nemocné a usilovat o jejich uzdravení, je třeba navštěvovat vězněné a tak dále" (*Deus caritas est*, čl. 31).

Podrobněji viz Michal Opatrný (2016), „Podobenství o milosrdném Samaritánovi a proprium křesťanské charitativní práce", online ZDE.

Místní církev, resp. její součásti (farnosti) mohou vést debatu, jak toto kritérium uplatňovat:

- Komu není pomoc poskytována ani systémem zdravotních a sociálních služeb, i když ji potřebuje?
- Které formy pomoci jsou okrajové, i když je někdo potřebuje?
- Kdo jsou ti, které ostatní obcházejí?

Tři formy charity

V praxi se můžeme setkat s trojí podobou charity, resp. trojím porozuměním, co je to charita:

1. ***Charita jako sběr financí nebo materiální moci*** (a jejich přerozdělování)

Každé společenství (farnost) se může synodálně rozhodnout, koho a jak bude podporovat např. formou vyčlenění některých sbírek při mši, charitativním plesem nebo jinou charitativní nabídkou zapojující jak farníky, tak širší veřejnost (obec, kde farnost sídlí).

2. Charita jako profesionální organizace (poskytovatel sociálních služeb podporovaný státem)

Diecéze může přijmout synodální rozhodnutí, jak a v čem pro ni bude tato forma charity důležitá, jak bude financována a jak může být propojena s diecézní strukturou.

V praxi se zatím neukázalo mnoho modelů propojení, které by byly zaručené úspěšné. Je potřeba najít vhodnou místní, kulturně podmíněnou formu propojení, což může být podpora dle bodu 1 spojená s aktivitami Charity směrem k farnostem. Při nich by ale mělo jít spíš o klienty a jejich problémy, než o organizaci a její financování. Aktivity směrem k farnostem mohou spočívat také v podpoře dobrovolných farních aktivit, předávání potřebného know-how pomáhajících profesí z profesionálních sociálních služeb na dobrovolnickou úroveň.

Může jít také o zapojování dobrovolníků z farností do práce Charity nebo o projekty *Young Caritas*, kde se děti učí dobročinnosti.

3. Charita jako sociální přátelství (odkaz papeže Františka)

Jde o zaujetí pastorálního postoje vůči sekulárnímu prostředí (*Gaudium et spes* 40-45): Podobenství o Milosrdném Samaritánovi „nám ukazuje, jak se může společnost obnovovat s pomocí mužů a žen, kteří se ztotožňují se zranitelností druhých, kteří odmítají vytváření jakési exkluzivní společnosti, a naopak jednají jako bližní, když padlého člověka pozvedají a navracejí mu čest, aby dobro bylo pro všechny (*Fratelli tutti* 67).“

Podstatou takové pomoci není materiální pomoc nebo poradenství, ale vytváření společenství s těmi, kdo jsou na okraji společnosti.

Synoda tedy může přijmout opci/volbu pro tuto cestu.

Ekumenický potenciál charity a charitní spiritualita

Charita má evangelizačně-ekumenický potenciál a zároveň je potřeba ji chápat jako „vysokou formu“ spirituality:

- **Evangelizačně-ekumenický potenciál:** Výhoda křesťanské dobročinnosti je, že není zatížena věroučnými spory. Charitativní aktivity mohou proto spojovat katolíky s křesťany-nekatolíky, křesťany s nekřesťany.
    - Do charitativních aktivit farností se mohou zapojit všichni místní, v Charitě mohou pracovat nekatolíci i nekřesťané, na společenství postaveném na sociálním přátelství se mohou podílet všichni.
- **„Vysoká forma“ spirituality:** Chápat charitu jako „vysokou formu“ spirituality znamená, že se jí církev věnuje proto, protože následuje Ježíše Krista v jeho solidaritě s člověkem a stvořením, tedy že chápe vtělení, učení, smrt a vzkříšení Ježíše Krista jako projev Boží solidarity s člověkem. A že tuto solidaritu dokáže uskutečňovat stejně nezištně, jako se uskutečnila v osobě Ježíše Krista, což je patrné zejména z toho, jak přijal své utrpení a smrt.

Zdroje a doporučené odkazy

- Benedikt XVI. Intima *Ecclesiae natura*, Apoštolský list „motu proprio“ o charitativní službě
- Caritas et veritas: Caritas et veritas, 2022 (vol. 12), issue 2
- CENTRUM DIAKONICKÉ TEOLOGIE – při Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
- Doležal Jakub: Farní charity: Dozvuky encykliky *Deus caritas est*
- Opatrný, M. „II. vatikánský koncil a charita,“ in Mezi historií a evangeliem: Existence a život církve ve světle II. vatikánského koncilu, Prokop Brož a kol., Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014, s. 213-225. ISBN 978-80-7465-107-6
- Opatrný, M. „Podobenství o milosrdném Samaritánovi a proprium křesťanské charitativní práce v kontextu tzv. teorie charity“, Studia theologica 18, č. 3, *(2016): 167-184.* ISSN 1212-8570; online ZDE
- Opatrný, M. „Vězeňská duchovní služba v perspektivě pastorální teologie,“ *Studia theologica* 24, 4/2022: 131-150. ISSN 1212-8570; online ZDE
- Opatrný, M. Sociální práce a teologie: Inspirace a podněty sociální práce pro teologii, Praha: Vyšehrad, 2013, 327 s. ISBN 978-80-7429-408-2
- Opatrný, M., Charita jako místo evangelizace, Jihočeská univerzita, 2014 (recenze Petra Pospíšila ZDE)

- Opatrný, M., Morongová, T. „Outsourcing bliženeckés lásky“, *Studia theologica* 18, č. 4, (2016): 111-124. ISSN 1212-8570; online ZDE
- Opatrný, M., Šimr, K. (eds.): Církev v době pandemie (diakonickateologie.cz)
- Opatrný, M., Teorie a praxe charitativní práce: uvedení do problematiky: praktická reflexe a aplikace, Jihočeská univerzita, 2010 (recenze Petra Pospíšila ZDE; online ke stažení ZDE)
- Opatrný, M.: Církevní diakonie nebo diakonická církev? (evangnet.cz)
- Profese a spolužití za nepříznivých okolností, SAT 2019.pdf (cuni.cz)

KAREL ŠIMR: KŘESŤANSKÝ PROFIL CHARITY A DIAKONICKÉ POSLÁNÍ CÍRKVE

Předesílám, že k tématu přistupuji zejména perspektivy evangelicky orientované teologie, mezioborové teorie diakonie a diakonické praxe v prostředí evangelické církve – a současně na základě profesní zkušenosti práce v diecézní charitě, která mou reflexi tématu diakonie výrazně ovlivnila.

Charita a diakonické poslání církve

Oblast se zaměřuje na problematiku institucionalizované Charity, nikoli obecně na diakonický rozměr poslání církve, jak je reflektován např. v rámci teorie konstitutivních prvků církve. Je však zřejmé, že se tyto dvě oblasti překrývají a odpověď na otázku po fungování diecézní charity není možné najít bez teologické reflexe diakonického rozměru života a poslání církve.

Dvě základní otázky

Přesto je podle mne třeba v kontextu dané oblasti **formulovat dvě odlišné otázky**:

1. Jak rozvíjet **křesťanský profil** diecézní charity a jejích služeb?
2. Jak rozvíjet **vztahy mezi diecézní charitou a farnostmi** či komunitami v diecézi?

ad 1. Jak rozvíjet křesťanský profil diecézní charity a jejích služeb?

Odpověď na první otázku, domnívám se, musí vycházet ze specifik fungování organizace. To se sociologicky odlišuje od fungování skupin nebo společenství, tedy od toho, nač je kladen důraz v životě místních církevních obcí. Organizace fungují podle určitých formálních pravidel, které je třeba při úsilí o rozvoj křesťanského rázu respektovat (např. potřeba jasné struktury vedení, ekonomická udržitelnost, komunikace navenek apod.).

Teologicky je možné o tom uvažovat podobně jako o vztahu přirozenosti a milosti. Jde o to, aby křesťanský ráz organizace nebyl pouze nominální, deklarovaný v písemných dokumentech a při zvláštních příležitostech, ale skutečně prodchl život organizace. K tomuto tématu je možné přistupovat různými způsoby.

Vedle obecných a často nikam nevedoucích debat o profilu či identitě organizace se v novější diskusi ukazuje jako přínosnější **uvažovat o spiritualitě či kultuře organizace**. Joachim Reber rozlišuje dva možné přístupy k implementaci duchovního rozměru do života organizace: **aditivní** a **integrativní**.

Aditivní přístup se ptá: Kde je v naší organizaci místo pro působení Ducha? Prostor víry je následně lokalizován např. slavením eucharistie v charitním zařízení ve čtvrtek odpoledne.

Integrativní přístup se ptá: Jaký (D)duch vane v naší organizaci (a je možné se s ním setkat nejen ve čtvrtek odpoledne, ale také na pondělní ranní poradě, u společného oběda, v prožívání adventu, úmrtí klienta nebo příchodu nového zaměstnance)?

Druhému, kýženému, přístupu odpovídá **rozvíjení křesťanského ducha v rámci konceptu organizační kultury**. Beate Hofmann hovoří v souvislosti s Diakonií či Charitou přímo o **diakonické kultuře** a modeluje ji na příkladu leknínu, který má své skryté kořeny (východiska v křesťanské víře a z ní vycházejícího obrazu Boha a člověka), částečně viditelný stonek (v podobě hodnot, poslání, etických kodexů apod., tedy psaných dokumentů) a viditelný květ (artefakty jako jsou symboly, rituály, užívaný jazyk apod.). Významnou roli zde hrají hodnoty organizace, které mají pomáhat propojovat skrytá východiska s viditelnými projevy.

Je zřejmé, že úkol rozvíjet (či spíše pěstovat, kultivovat – jde o dlouhodobý proces, nelze to nařídit „shora“) křesťanský charakter organizace přísluší především managementu, případně se na něm výrazně podílejí

za církev kaplani, spirituálové, pastorační pracovníci apod., možnosti farností jako subjektů mimo organizaci jsou omezené. Organizace totiž tvoří poměrně uzavřený svět.

Má to i své historické kořeny, kdy charitativní díla církve (teď ovšem mluvím hlavně z perspektivy těch evangelických) vznikala v 19. století na spolkovém principu v určitém oddělení od života farností. Eklesiologicky je možné o nich uvažovat jako o jakési kvasi-farnosti. Jürgen Moltmann to kdysi vyjádřil výrokem, že řešení problému vztahu odcizení církve a Diakonie vidí v **diakonizaci církve** a v tom, aby se Diakonie stala sborem – tím se mohou vzájemně přiblížit. Dávám k úvaze, jak je možné to vztáhnout na situaci Charity a katolické církve.

ad 2. Jak rozvíjet vztahy mezi diecézní charitou a farnostmi či komunitami v diecézi?

Nastíněná skutečnost – a tím se dostávám k druhé otázce – ovšem nemusí a nemá bránit pokusům o **přiblížení Charity a farností**. V evangelické církvi je tento problém řešen – aspoň do určité míry – tím, že každé středisko Diakonie má svůj **partnerský sbor/farnost**, který volí dozorčí radu střediska, jejímž úkolem je pečovat o jeho křesťanský ráz a rozvíjet vzájemnou spolupráci.

První úkol vidím na základě výše uvedeného jako problematický, druhý je smysluplný. I diecézní synoda ukázala, že na místní rovině existuje dobrá spolupráce (například ve sdílení prostor apod.), kterou je možné rozvíjet v praktické i pastorační oblasti (například duchovní aktivity v Charitě více vázat na místní farnost, diecézními strukturami ji doplňovat jen tam, kde se to nedaří, v rámci principu subsidiarity). Významnou příležitost zde představuje Tříkrálová sbírka, v rámci které dochází k jedinečné spolupráci Charity, farností a občanské společnosti. Význam této aktivity vidím především v jejím komunitním rozměru, samotné využití vybraných prostředků je často vnímáno problematicky (např. přímé rozdělování peněz v rámci farnosti).

Problém napojení středisek Charity na farnosti vidím ale v širších souvislostech **orientace sociální práce na poskytování individualizovaných sociálních služeb**. V tomto systému organizace včetně těch církevních usilují na kvasi-tržním principu o peníze povětšině z veřejných prostředků, aby mohly poskytovat sociální služby. Problém tohoto systému spočívá v tom, že z hlediska logiky fungování organizací vede namnoze ke **konkurenčním vztahům**, k úsilí o udržení vlastní pozice „na trhu“, resp. jejímu posílení, a to jde ruku v ruce s dokládáním vlastní potřebnosti získáváním a udržováním „klientely“.

Pokud by například církevní pojetí sociální práce více akcentovalo komunitní a svépomocný rozměr, jak ostatně lépe odpovídá samotnému smyslu sociální práce, bez spolupráce s farnostmi jako důležitými aktéry v komunitě by se neobešlo.

Závěr

Na závěr chci připomenout, že **existence charitních struktur pochopitelně z teologického hlediska nemůže farnosti dispenzovat od rozvíjení jejich diakonického poslání**. To ovšem nevidím v zakládání dalších sociálních služeb – a tedy vstupováním do vztahu konkurence s Charitou a dalšími organizacemi, ale spíše **v rozvíjení malých prorockých projektů**, které neusilují o systémové řešení.

Považuji za důležité v této souvislosti také zdůrazňovat, že **diakonický ráz má farnost jako společenství i bez realizace projektů, totiž jako síť vzájemné podpory a pomoci**. Křesťanské společenství tak již svou existencí uskutečňuje určitou základní podobu diakonie a zdůrazňování nutnosti dělat něco „navenek“ může vést spíše k oslabení společenství a vytváření potřeby „plnění povinností“. I tato podoba diakonie má význam pro společnost, protože pro ni představuje jisté „odlehčení“ (kde si lidé pomohu navzájem, uvolní se např. kapacita pečovatelské služby).

Tato forma diakonie funguje zpravidla přirozeně a „zdola“ i bez strukturální podpory a vychází spontánně z hlásání evangelia a slavení eucharistie (katolický pastorální Hermann Steinkamp na otázku na farářském kurzu, co pro tuto podobu diakonie může udělat farář, odpověděl lapidárně: nic. Teolog Paul Philippi to vyjádřil dílčím, ale velmi pregnantním způsobem slovy, že „v sociální otázce dluží sbor světu sám sebe“.

- Šimr, K.: Od společenství ke službám (diakonickateologie.cz)

KŘESŤANSKÁ ETIKA A IDENTITA SLUŽBY DIECÉZNÍ CHARITY

Tento text vychází z textu z Přílohy 2: Uspořádání a život (čl. 2.4.), přílohy k Závěrečnému dokumentu I. etapy diecézní synody Mistře, kde bydlíš? a je doplněn odkazem na přehled situace v různých světových regionech a prakticko-teologickou reflexí vztahu komunitní diakonie a profesionální Charity.

Křesťanská etika a identita služby diecézní charity

Kromě základní orientace charitních služeb podle **Kodexu Charity Česká republika** a **Etického kodexu sociálního pracovníka ČR** se diecézní charita v posledních letech účastnila projektu Vzdělávacího institutu pro charitativní praxi (www.charitni-institut.cz) založeného Diecézní charitou Hradec Králové, který se snaží ve službě charitativních církevních organizací zavádět nástroj etického řízení managementu církevní organizace zvaný **DEKACERT** (www.charitni-institut.cz/dekacert). Tímto úvodním školením prošly týmu OCH Klatovy a OCH Rokycany a v obou Charitách přijali lokalizovanou verzi této etické deklarace (srov. Dekacert OCH Klatovy a ZDE).

Charita jako místo evangelizace?

Otázce křesťanské identity katolické Charity se velmi podrobně ve svém výzkumu a pastoračně-teologické reflexi věnoval ve své dizertaci a následně pak v knize, která tuto dizertaci aktualizuje, Michal Opatrný, současný děkan Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. I když je tato reflexe založena na terénním výzkumu v naší diecézi starém 20 let, z roku 2004, otázky tam řešené jsou stále aktuální. Proto z knihy *Michal Opatrný: Charita jako místo evangelizace* (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Scientia 07, 2010, ZDE) přinášíme alespoň krátké shrnutí (srov. také recenze této knihy v Teologické texty a Caritas et veritas).

V úvodu studie Michal Opatrný prezentuje diskusi dvou německých teologů Henricha Pompeye a Rolfa Zerfaße o významu a profilu spolupracovníků charity:

- Na jedné straně stojí názor, že nosným pilířem Charity mají být „menší společenství věrohodných křesťanů“, tedy ti, kteří žijí ve společenství církve (jsou účastni církevního *communia*), a mohou tak tedy plnit a rozvíjet úkoly církve.
- Na druhé straně je zastáván názor, že pracovníky Charity mohou být všichni ti, kterých se dotýká lidské utrpení, jako například milosrdného Samařana z Ježíšova podobenství, který rovněž nebyl členem lidu Božího a přesto je dáván za příklad toho, jenž naplnil Boží vůli.

Zodpovězení této otázky je důležité pro hledání další podoby diakonické služby i u nás v diecézi.

Vývoj směrem ke komplementaritě

Od doby vydání výše zmíněné Opatrného studie lze v praktické teologii v této otázce ovšem zaznamenat určitý „posun ke komplementaritě“ těchto dvou pohledů.

a) Katolická teologická reflexe v německy mluvících zemích

- **Z Caritas-Theologie se vyvinul konsenzus**, že profesionální zaměstnanci Charity, i když nejsou věřící, mohou aktivně přispět v charitativní práci.
- Současně se klade zvláštní důraz na **formaci** – zaměstnanci i dobrovolníci by měli být otevřeni a přístupni duchovním konceptům charity, např. ke eucharistii, ke křesťanskému angažování.
- V etických profilech (např. *Leitbild* Caritas Deutschland) se spojuje **profesionální kvalita i loajalita k církvi**, včetně biblického a církevního základu hlavních rolí.

b) Pastorační teologie ve Francii, Itálii, Británii, Irsku

- Zabřednutí do dilematu, „kdo je věřící“, se nestalo hlavním tématem; spíše zde dominuje hledisko empatie, solidarity a efektivní služby lidem.
- Typická je otevřená pozice: **soucitná osoba = služebník**, vycházející z biblické tradice a sociálního učení církve.
- Vedoucí pracovníci však často stále vykazují **věřící profil**, protože nesou zodpovědnost vůči biskupu a mají být zárukou koherence charitativní identity.

c) Novější teologické přístupy

- Některé proudy pastorální teologie mluví o **„diakonickém demokratismu“**: Charita jako **společné dílo církve a ostatních partnerů**, kde věřící i nevěřící se setkávají v praktické lásce.
- Výzva: jak udržet **katolickou DNA** organizace při otevřenosti vůči společenskému pluralitnímu charakteru?
- Důležitým se stává koncept **spiritual accompaniment**, tedy duchovní doprovázení pracovníků Charity, aby se hlouběji identifikovali s charitativním posláním Církve.

Dnešní pozice pastorálních teologů

1. **Syntéza identity a otevřenosti:**
    - Drtivá většina současných teologů zastává kombinaci – profesionální pracovníci mohou sloužit, ale **formace, sdílené hodnoty a duchovní smysl** jsou nevyhnutelné.
2. **Role formace jako mostu:**
    - Nejde ani o „věřící pracovníky vs. nevěřící“, ale o **doprovázení pracovníků Charity**, aby porozuměli křesťanským základům služby a začlenili se do communia.
3. **Rozšířená diakonická identita farností:**
    - Pastorační teologie vidí charitu jako **všecírkevní angažování**, kde farní diakonie propojují věřící a nevěřící. Diecézní Caritas se postará o **odborné rámce**, formaci a strategickou podporu.
4. **Dynamické napětí jako pozitivní výzva:**
    - Teologie přestala vnímat toto napětí jako konflikt, ale spíš jako **pole dynamické rovnováhy**, kde se jedna strana navzájem vyvažuje druhou – princip *tensio gratiosa*.

Shrnutí dnešních pozic

- **Nejde o dilema „buď-nebo“**, ale o **syntézu „věrohodní věřící + profesionalita + duchovní doprovázení“**.
- Pastorační teologové zavádějí praktické programy formace pro pracovníky Charity, posilují spirituální dimenzi v práci s nevěřícími zaměstnanci i dobrovolníky.
- Stále je silný apel na **vedoucí pracovníky** (ředitelé, pastorační koordinátoři), aby byli **věrohodní nositelé církevní identity**, což umožní organizaci zároveň zůstat otevřenou a inkluzivní.

Tento vývoj teologické reflexe nám v českém prostředí otevírá cestu k hledání struktury, která zahrnuje podporu identity, formaci, profesionální kvalitu i otevřenost řady lidí zvenčí. Nabízí šanci rozvíjet Charitu jako skutečně **celospolečenskou službu ve jménu církve**, nikoliv jen jako „církevní instituci pro věřící“.

Dva podněty pro další etapy synody

Pro solidní zmapování situace ohledně chápání a praktického žití křesťanské identity charitních služeb v diecézi nemáme bohužel žádná čerstvější data než data z výše zmíněného Opatrného výzkumu. Proto toto téma uzavřeme dvěma podněty, které mohou přispět do uvažování o místě charitních služeb v plzeňské diecézi ve II. etapě diecézní synody.

Charita a „patrimonium pauperum“?

V předchozím oddíle zmíněný Michal Opatrný toto téma dobře nastínil v rozhovoru pro Pracovní skupinu pro sociální otázky při ČBK z roku 2016 nazvaném „Dobročinnost patří ke křesťanství stejně jako návštěva nedělních bohoslužeb“ (srov. ZDE). Na otázku po tom, nakolik si lidé spojují Charitu s církví a jak funguje financování charitních projektů Michal Opatrný kromě jiného říká i toto:

„… V odborném diskurzu se běžně rozlišuje pomocí malého a velkého písmena charita jako křesťanská dobročinnost a Charita jako organizace, tj. Charita ČR. Slovo charita má základ v latinském *caritas*, kterým bylo překládáno řecké slovo *agapé*, původně použité ve Starém i Novém zákoně pro takovou lásku k druhým lidem, která si nežádá protislužbu. Jde tedy o nezištnou, pomáhající lásku k druhým lidem… Jiná

věc je, zda to, čemu se církevní pomáhající organizace věnují, by skutečně mělo být jejich prioritou jako křesťanských a církevních organizací. Tradičním kritériem křesťanské pomoci bylo pomáhat těm, kterým se pomoci nedostává – nikdo jim nepomáhá. Tak, jako v podobenství o milosrdném Samaritánovi přepadeného nejprve všichni obcházejí, a pomůže mu až Samaritán, i křesťanská charita by měla pomáhat především těm, které ostatní obešli. Je podle mě velkou otázkou dnešní doby, kdo by to měl být. Zřejmě to však nejsou ty oblasti sociálních služeb, které jsou momentálně nejlépe financovány z veřejných rozpočtů.

Pak je ale samozřejmě třeba se ptát, jak takto orientovanou charitu financovat. Jednou z cest je, že si Charity na tuto činnost vydělávají takovými sociálními službami, které jsou dobře finančně zajištěny. To je však poměrně nešťastné, protože tyto prostředky jsou určeny na péči o určité konkrétní klienty, ne k vytváření zisku, byť by byl použit sebelépe. Domnívám se proto, že je možné v této souvislosti uvažovat o církevních restitucích jako příležitosti, jak se věnovat skutečně křesťanské charitě. V historii platil princip *patrimonium pauperum* – církevní majetek je majetkem chudých. Bylo tím myšleno, že vše, co má církev nad své ‚provozní' potřeby a nad platy duchovních, musí použít k péči o potřebné. Pokud se však prostředků nedostávalo, dělily se na třetiny: třetina na ‚provoz', třetina pro duchovní, třetina pro potřebné."

Spiritualita v charitních sociálních službách?

Pro budoucí reflexi výše naznačených otázek bude nakonec nutné se také pečlivě zabývat otázkou pojetí spirituality v sociální práci, ale i obecně v pastoraci. Co je jádrem křesťanské spirituality žité uvnitř sociálních či charitativních služeb? V jakém vztahu je tato křesťansky orientovaná spiritualita ke spirituálním potřebám ostatních sociálních pracovníků a klientů těchto služeb? Je možné se zde nějak inspirovat např. ze zkušeností se spirituálním rozměrem služby a konceptů spirituality nemocničních, hospicových či vězeňských kaplanů? Je cílem křesťansky orientované charitní sociální služby „konverze" či „obrácení" klienta? Jsou motivace a cíle spatřované v „pouhé" nezištné pomoci trpícímu bližnímu dostatečně „křesťanské"? Kdo by měl být za udržení a rozvoj křesťanského rozměru charitativní práce zodpovědný?

Diakonický rozměr poslání církve a role Caritas v různých regionech

Pro naše úvahy o místě Charity v plzeňské diecézi může pomoci přiblížit, jak je diakonický rozměr církve realizován prostřednictvím organizací Caritas (a obdobných katolických charit) v různých zemích Evropy, v USA a ve vybraných státech Latinské Ameriky. Proto je vám ZDE k dispozici studie vytvořená pomocí ChatGPT nazvaná *Diakonický rozměr poslání církve a role Caritas v různých regionech*. U každé země se tato studie zaměří na strukturu a činnost tamní Caritas, spolupráci s církevními strukturami (farnostmi, diecézemi, biskupskou konferencí), teologicko-pastorační rámec jejich služby a konkrétní příklady projektů či inovativních modelů pomoci.

Teologické reflexe vztahu církevní diakonie a institucionalizované charity

V tomto oddíle na základě výše zmíněné studie *Diakonický rozměr poslání církve a role Caritas v různých regionech* (online ZDE) prezentujeme názory současných teologů a církevních dokumentů, které se zabývají propojením mezi *spontánní diakonií církve* (každodenní službou lásky věřících) a *institucionalizovanou charitou* reprezentovanou organizacemi Caritas. Klíčová otázka zní: nepotlačuje institucionální rámec spontaneitu evangelijní lásky? Nehrozí, že církev deleguje lásku na "profesionály" a věřící ztratí osobní angažovanost? A naopak: jak zajistit, aby instituce Caritas zůstala skutečně církevní – tedy nesplynula s běžnou "NGO" a neztratila duchovní rozměr?

Benedikt XVI.: Deus caritas est a Intima ecclesiae natura

Katolická církev od počátků chápala službu potřebným (diakonii) jako nedílnou součást svého poslání, vedle hlásání evangelia a slavení svátostí. Papež Benedikt XVI. to jasně vyjádřil v encyklice *Deus caritas est* (čl. 25): nejhlubší podstata církve se uskutečňuje trojím úkolem – hlásáním Slova (*kerygma*), slavením svátostí (*leiturgia*) a službou lásky (*diakonia*). Tyto povinnosti jsou neoddělitelné a vzájemně se předpokládají, neboť „pro církev nejde charitativní činnost o jakousi sociální službu, kterou by mohli stejně tak dobře zajišťovat jiní, ale je součástí její přirozenosti, nepostradatelným vyjádřením její podstaty". Při zahájení biskupské synody o nové evangelizaci zdůraznil papež Benedikt XVI. znovu důležitost tohoto

propojení, když připomněl, že „‚*confessio*' a ‚*caritas*' (jsou) dva způsoby, jimiž nás Bůh angažuje a nechává nás konat s ním a v něm, konat pro lidstvo a pro své stvoření – ‚*confessio*' a ‚*caritas*'". A svá slova zakončil výrokem: „‚*Confessio' je, můžeme říci, prvním opěrným sloupem evangelizace, a ‚caritas' je druhým sloupem. ‚Confessio' není čímsi abstraktním, ale je to ‚caritas', je to láska*." (srov. ZDE). Jinými slovy, jak později prohlásil i papež František, „církev bez charity neexistuje".

V encyklice *Deus caritas est* Benedikt XVI. také naznačil, že kanonická legislativa, týkající se zodpovědnosti biskupů za charitativní službu v církvi, potřebuje doplnit (č. 32). Tuto mezeru pak zaplnil publikací svého motu proprio *Intima ecclesiae natura* o charitativní službě (online k dispozici ZDE). Benedikt XVI. zde doplnil soubor kanonického práva o patnáct normativních článků regulujících výkon organizované charitní praxe a biskupskou odpovědnost za ni. Jedním z ústředních motivů a argumentů obou Benediktových dokumentů „bylo potvrdit zaprvé, že tyto církevní pomáhající organizace nejsou jen ‚dceřinými společnostmi' církve, ale její ‚opus proprium', zadruhé, že církev je ‚přímo odpovědný subjekt' jejich služeb, a zatřetí, že v charitních organizacích církev koná v souladu se svou vlastní povahou" (Jakub Doležel: Farní charity). Klíčová pasáž se nachází v *Intima ecclesiae natura* v devátém článku, paragrafu prvním:

V každé farnosti svého území napomáhá biskup založení služby farní „Caritas" nebo její obdoby, která v rámci celého společenství přispívá i k pedagogické činnosti s cílem výchovy k duchu sdílení a autentické lásky. Pokud se to ukáže jako vhodné, může být taková služba založena společně pro různé farnosti téhož teritoria. (IEN čl. 9)

Jakub Doležel to komentuje takto: „Podobně jako církev v žádné z úrovní své struktury, od malých místních společenství až po univerzální společenství církve, nemůže opomíjet hlásání evangelia a službu slavení svátostí, nesmí opomíjet ani službu bratrské lásky zejména chudým a trpícím. A podobně jako se žádná farnost nemůže nechat zastupovat ve svém poslání slavit a poskytovat svátosti někým druhým, např. klášterní komunitou v sousedství, nemůže ani delegovat na jiný subjekt, byť rovněž církevní, své principiální poslání dosvědčovat víru praktickými skutky pomáhající lásky (caritas) na svém vlastním území." A dále: „Strukturálním vyjádřením této ekleziální zásady je existence tzv. farních charit, jaké můžeme nalézt standardně ve světě v mnoha farnostech, v jednotlivých jazykových prostorech pod názvy *Gemendecaritas, Cáritas parroquial, Caritas parrocchiale, Parish Charity* nebo *Parafialny Zespół Caritas*." Tuto část reflexe pak uzavírá takto: „Můžeme tedy shrnout, že IEN požaduje v souladu s teologickou konstrukcí tří konstitutivních dimenzí církve, aby se tytéž dimenze uplatnily prakticky i strukturálně ve fungování farností v podobě určitých farních charit. Ustanovení ponechává otevřené, zda a jak takové farní charity budou přičleněny k diecézním a národním strukturám Charity. Podobně zůstává otevřené, jakým způsobem budou přičleněné ke strukturám farnosti a pastoračním aktivitám a zapojeny do jejích komunikačních toků." (Jakub Doležel: Farní charity, str. 149 – 151)

Kodex kanonického práva

Tomu odpovídají i některá ustanovení kanonického práva: Např. kán. 528 CIC, par. 1 ukládá faráři za povinnost integraci „evangelia i do oblasti sociální spravedlnosti". Hned následující kán. 529, par. 1 stanovuje spektrum cílových skupin farářovy podpory a pozornosti, přičemž „zvláštní pozornost věnuje chudým, utiskovaným, osamělým, vyhnancům a postiženým zvláštními nesnázemi." A charitní závazek je v kán. 1253 kladen také na užívání majetku farnosti, který má sloužit k „dosahování sobě vlastních cílů" (par. 1), mezi něž patří kromě konání bohoslužeb, apoštolátu a zaopatření církevního personálu také „charitativní činnosti, hlavně mezi chudými" (par. 2). V perspektivě kanonického práva lze tudíž pokládat rozlišení charitní praxe do tří úrovní – univerzální církve, partikulární církve a farnosti – za samo zřejmost. (srov. Jakub Doležel: Farní charity, str. 152)

Navazující teologické reflexe

Právě z tohoto teologického rámce vyrůstá **Caritas Internationalis**, celosvětová konfederace národních charitativních organizací katolické církve, skrze niž církev *organizovaně* koná službu lásky. Caritas je institucí církve, nikoli jen nezávislou nevládní organizací – její poslání je inspirováno evangeliem a včleňuje

se do pastorační služby církve na všech úrovních (farnost, diecéze, celonárodní církev). Právě skrze Caritas se viditelně realizuje diakonický rozměr církve: **Caritas musí být více než „oslavovaná sociální služba“**, má jít o společenství víry a lásky v akci. To ovšem klade nároky na *spiritualitu služby*: pracovníci a dobrovolníci Caritas mají být svědky Kristovy lásky, nejen „sociálními pracovníky“. Nesmí se vytratit onen duchovní zdroj – osobní nasazení z víry – jinak hrozí redukce Caritas na pouhou humanitární organizaci.

- **Caritas jako podmět teologie:** Ještě před pár desítkami let byla charitativní služba spíše okrajovým tématem v systematické teologii. Dnes však teologové zdůrazňují, že Caritas potřebuje teologii a teologie potřebuje Caritas. Například prof. Klaus Baumann (Německo) v roce 2023 napsal, že Caritas se musí stát ústředním objektem studia pro teologii a zároveň uplatňovat poznatky vědy v praxi – jedině tak zůstane spolehlivou a efektivní službou. To ukazuje posun: charita už není vnímána jen jako “důsledek” dogmat, ale jako zdroj poznání o Bohu v činné lásce.
- **Caritas a identita církve:** Papež Benedikt XVI. v *Deus caritas est*, čl. 25 (2005) zásadně vyzdvihl, že charitativní služba patří k samotné identitě církve – je rovnocenná s hlásáním Slova a slavením svátostí. Z toho plyne, že **celá církev (všichni věřící) je povolána k diakonii**, a Caritas jako instituce má sloužit tomu, aby tato diakonie byla dobře organizovaná a účinná. Současní teologové pastorální teologie (např. v našich poměrech prof. Karel Šimr) však upozorňují i na **riziko odcizení**: ve velmi sekularizovaném prostředí může praktická charitní práce odvádět lidmi, kteří nemají osobní vazbu na církev, fungovat z veřejných peněz a podle státních standardů – pak vyvstává otázka, zda se ještě dá mluvit o “církevní diakonii”. Jinými slovy, je Caritas stále církví, pokud v ní pracují třeba jen profesionální sociální pracovníci-nevěřící? Někteří teologové varují před **rozštěpením**: že církev deleguje dobročinnost na instituce, kdežto věřící v běžném životě tuto roli už nežijí.
- **Model integrace** by však měl být takový, že Caritas integruje dobrovolníky z farností a posiluje charitativního ducha mezi věřícími. Příkladem dobré praxe je např. Argentina či Španělsko, kde se hrdě prohlašuje: *“Caritas jsme my všichni – jsme to my jako církev”*. Generální sekretářka Cáritas Española Natalia Peiro říká: *“Rozdíl Caritas oproti jiným NGO je v tom, že naše organizace je neoddělitelná od církve. V každé diecézi je prezidentem Caritas biskup a na místní úrovni jsou to farnosti. **My jsme církev; jsme její služba lásky, jedna ze tří nohou vedle liturgie a slova**”*. Tato slova shrnují ideální vztah: Caritas není paralelní struktura, ale je to způsob, jak církev vykonává jedno ze svých poslání.
- **Profesionalita vs. duchovní poslání:** V praxi mnoho národních Caritas zaměstnává odborníky (zdravotníky, sociology, manažery) a získává velké granty, což vede k nutnosti sekulární profesionality. To je samo o sobě pozitivní – církev má poskytovat kvalitní pomoc. Nicméně papež František opakovaně varoval Caritas před *“světským způsobem myšlení”*, který by z její misie udělal pouhou filantropii bez Krista. „Nenechte se redukovat na pouhou NGO,“ apeluje papež. Tvrdí, že to, co udrží Caritas v její pravé povaze, je **živý duch modlitby a víry**: pokud pracovníci Caritas sami přijímají Boží lásku v modlitbě a svátostech, pak ji mohou nést dál; pak *jejich plány nebudou prázdné, protože ponesou Kristovu lásku v sobě*. Problém nastává tam, kde se duchovní nasazení vytratí a zůstane jen projektový cyklus, reporty donorům atd. Různé Caritas to řeší třeba společnými duchovními obnovami, přítomností kaplanů, začleněním modlitby do denní rutiny. Například Caritas v Latinské Americe vytvořila Teologickou poradní komisi, aby pomáhala udržet duchovní směr v praktické činnosti – jde o konkrétní krok, jak překlenout propast mezi teologií a praxí.
- **Hranice mezi profesionální službou a duchovním posláním** tedy není nepřekročitelná zeď, ale spíše napětí, které se musí tvůrčím způsobem spravovat. Jak píše jeden autor: *“Kvalitní odborná práce a milující srdce – obojí je třeba, aby se to, co děláme, kvalifikovalo jako církevní charitativní dílo”*. Jinak řečeno, Caritas musí neustále **obnovovat inspiraci v evangeliu**, aby se nestala jen dodavatelem služeb. Zároveň je však volána ke **kompetentnosti**, aby ta láska opravdu pomáhala.

Současné výzvy a perspektivy

Dnes církevní charita čelí novým fenoménům: pandemie, migrace biblických rozměrů, změna klimatu a s ní spojené katastrofy, ale i digitalizace společnosti či nová chudoba (osamělí senioři, mladí bez práce). Caritas na to reaguje rozšiřováním oblastí působení (např. environmentální projekty, psychologická pomoc) a také prohlubováním spolupráce v ekumenickém a mezilidském rozměru (Caritas pracuje s jinými církvemi i s občanskou společností; v některých zemích je součástí národní humanitární platformy). Výzvou uvnitř církve je **zapojení mládeže** do diakonie – v době, kdy mladá generace volá po autentičnosti, může právě služba chudým být mostem k živé víře. Papež František často zmiňuje, že v setkání s chudými se evangelizuje i ten, kdo slouží: *chudí evangelizují nás, pomáhají nám potkat Krista*.

Další perspektivou je **synodalita**: Caritas může být školou synodality, protože v jejích projektech běžně spolupracují biskupové, kněží, laici, řeholníci – všichni pro společný cíl. V Caritas se navíc církev setkává i s "vnějšími" partnery (stát, neziskový sektor), což vyžaduje dialog a otevřenost. Církev tak skrze charitu vstupuje do *polyfonního prostředí* a učí se naslouchat světlu i stínům moderní doby.

V neposlední řadě se rýsuje téma **"digitální charity"** – využití technologií pro solidaritu (crowdfunding, online dobrovolnictví). I to je pro Caritas příležitost inovace. A konečně, teologové reflektují i eschatologický rozměr diakonie: Caritas není jen humanismus, ale ukazuje k Božímu království, kde nebude hlad ani slzy. Každý charitní skutek je malým znamením naděje, *"solí a světlem světa"*. Jak řekl papež František Caritas pracovníkům: *"Vy skutečně zjevujete sílu křesťanské lásky a touhu církve dosáhnout až k Ježíši v každém trpícím člověku"*. To je možná nejkrásnější syntéza poslání Caritas: být dotekem církve – a tedy Krista – v ranách světa.

Zdroje a další doporučené odkazy

- Hruška Petr: O diakonii a charitě zdola a shora
- Diakonický rozměr poslání církve a role Caritas v různých regionch
- Benedikt XVI.: *Intima ecclesiae natura* – motu proprio o charitativní službě
- Farní charity: dozvuky encykliky Deus *caritas est* a pravděpodobný stav moravských farností
- Diakonická funkce katolických farností v Arcidiecézi olomoucké – Bc. Marek DOLÁK
- Opatrný Michal: „Postsecular, Christian, or Humanistic Spirituality in Social Work within Secular Europe", Journal of Religion and Health, 23 August 2024 (dostupné ZDE)
- Spalová Barbora, Vojtěch Pelikán a Martin Liška: „Religious-secular as non-competetive: Encouraging participative church in a Czech Catholic diocese", Social Compass, Volume 71, Issue 2; ZDE

ZÁVĚREČNÁ TEOLOGICKÁ SYNTÉZA

I. SHRNUTÍ ZÁKLADNÍCH PRAMENŮ

Nejprve se podívejme na souhrn **pojetí strukturálního uspořádání diecéze v základních pramenech** uvedených v první části dokumentu (4, D, E, 3). Tyto části představují prakticko-teologickou syntézu pramenů – zejména Písma, dokumentů papeže Františka, závěrů Synody o synodalitě a I. etapy plzeňské diecézní synody (dokument *Mistře, kde bydlíš*).

(4) Uspořádání služeb k misii

Uspořádání služeb k misii má odpovídat misijnímu poslání církve, a to i při klesajícím počtu kněží. Evangelium, papež František i dokumenty synody vybízejí ke struktuře pružné, týmové a komunitně založené, ve které je farnost nejen organizační jednotkou, ale živým společenstvím víry.

- **Cíl**: restrukturalizace diecéze podporující misijní poslání tváří v tvář úbytku kněží.
- **Klíčové otázky**: formy spolupráce kněží, možnost „misijních oblastí“, nové typy služeb (např. katechisté, správci majetku), míra odpovědnosti mezi týmy a jednotlivci.
- **Evangelium**: Ježíšova rozmanitá strukturalizace učedníků jako model pro diferencované pastorační uspořádání.
- **Evangelii gaudium (EG)**: volá po flexibilní, misijní a reformovatelné farnosti.
- **Synoda o synodalitě (SoS)**: důraz na mobilitu, negeografické pojetí „místa“, potřebu nových forem komunitního života.
- **Mistře, kde bydlíš (MkB)**: konstatuje neudržitelnost stávajícího systému a vybízí k redefinici farnosti a otevřenosti ke komunitám.

(D) Rozvoj povolání a služeb

Rozvoj povolání a služeb má zajistit bezpečné, podpůrné a formující prostředí, které podporuje různé na darech, kompetencích a povoláních založené služby. Kromě formace a doprovázení se zdůrazňuje i prevence zneužívání a etické zakotvení služeb.

- **Cíl**: vytvoření bezpečných podmínek a prostředí pro rozvoj a podporu povolání i služeb.
- **Klíčová témata**: formace, doprovázení, prevence zneužití, etický kodex, participace věřících.
- **Evangelium**: důraz na zodpovědnost těch, kdo přijali dary; Ježíš dává službu učedníkům.
- **EG**: každé povolání je misionářské, církev má formovat, chránit a podporovat.
- **SoS**: různé typy služeb – spontánní, pověřené, ustanovené – je třeba kultivovat; ochrana důstojnosti, transparentnost, formace jako kultura prevence.
- **MkB**: kritika přetížení kněží i ostatních pastoračních pracovníků, chybějící systém vzdělávání, potřeba podpory mladých, potenciál věřících s teologickým vzděláním.

(E) Spoluzodpovědnost v církvi

Spoluzodpovědnost v církvi je chápána jako výraz křtu a sdíleného misijního povolání všech pokřtěných. Prameny volají po rozvoji pastoračních a ekonomických rad a zavádění procesů synodálního rozlišování.

- **Cíl**: vytvořit participativní kulturu v pastoraci i rozhodování.
- **Klíčová témata**: pastorační a ekonomické rady, spolupráce farníků a vedení, vzdělávání k synodalitě.
- **Evangelium**: Ježíš deleguje, učí skrze sdílení cesty a života, vede k rozlišování.

- **EG**: důraz na participativní organismy jako nástroj k naplnění misijního cíle.
- **SoS**: pastorační rady jako základní struktury synodality, důraz na zapojení všech vrstev věřících.
- **MkB**: spoluzodpovědnost žitá jen částečně, chybí generační obměna, participace mladých i ostatních věřících s odborností.

(3) Místo Charity v diecézi

Profesionální Charita i diakonická služba farností je vnímána jako integrální součást církve. Nejde jen o službu chudým, ale o vyjádření Boží blízkosti skrze solidaritu, péči a diakonii v nejširším slova smyslu. Diecézní Charita má být propojena s farnostmi, dobře zakotvena teologicky i organizačně.

- **Cíl**: hlubší integrace Charity do misijního a duchovního života diecéze.
- **Klíčová témata**: spolupráce s farnostmi, dobrovolnictví, křesťanský charakter Charity, otázky rozdělení kompetencí.
- **Evangelium**: Ježíšova služba nemocným, chudým a vyčleněným jako základní model diakonické církve.
- **Teologické důrazy**: diakonie jako podstatná součást misijní identity církve, nikoli pouhý nástroj evangelizace.
- **MkB**: Charita jako prostor propojení farností, komunit a veřejného svědectví; potřeba jasné vize a strukturálního ukotvení.

II. SHRNUTÍ TEOLOGICKÝCH REFLEXÍ

V tomto druhém kroku nabízíme souhrnnou **tematickou syntézu různých pojetí uspořádání**, která vychází z jednotlivých teologických reflexí obsažených ve druhé části dokumentu vycházejících z různých pohledů na uspořádání a s tím související otázky.

(1–8) Reflexe k oblasti (4) Uspořádání služeb k misii

Reflexe k uspořádání služeb k misii (1–8) zdůrazňují, že církevní restrukturalizace má být duchovní proces, nikoli technokratická reforma. Důležitá je místní autonomie, formační doprovázení, role všech věřících a otevřenost vůči malým společenstvím.

1. **Petr Hruška – Farnost jako prostor synodality**
   Farnost nemá být primárně strukturou, ale komunitou – „církví pro místo“. Synodalita vyžaduje otevřenost, naslouchání a cestu s druhými, ne jen hierarchické řízení odtržené od komunity.
2. **Restrukturalizace farností ve světě**
   Přehled různých modelů: seskupování farností, vznik pastoračních jednotek, společné týmy, role místních komunit věřících. Důraz na dlouhodobé procesy s důkladnou přípravou.
3. **Josef Hurt – Reflexe restrukturalizace ve Francii**
   Zdůrazňuje důležitost vnitřního obrácení, ne jen organizační změnu. Restrukturalizace má být službou misii, nikoli údržbě systému; restrukturalizace „zdola“ (Poitiers) vs. „shora“ (Besançon).
4. **Albert Rouet – Naděje v akci (Poitiers)**
   Místní komunity a základní týmy tvoří základ církevní struktury. Důraz na místní autonomii, doprovázení a formaci vedoucích.
5. **Alphonse Borras – Komunity jako základ církve**
   Společenství je základní jednotkou církve, ne pouhá pomocná struktura. Potřebná je pružnost a rozlišování. Důležitá je specifikace role kněží a zachování inkluzivity místních komunit. Ocenění místních komunit jako „inkubátorů“ nových povolání. Otázka využití ustanovených služeb.

6. **Benoît Pigé – Správa farností**
   Manažerské nástroje mají být podřízeny teologickému cíli. Efektivita nesmí nahradit smysl poslání. Vedení „zdola“, doprovázení kněžími, záruka jednoty v biskupovi.
7. **Gisbert Greshake – Umírající církev jako pole nového života**
   Smrt starého způsobu existence církve je prostor pro nový růst. Krize je příležitostí k opravdovému obrácení. Nové uspořádání je šancí žít církev podle trojičního modelu vztahů.
8. **Michal Opatrný – Dvě poznámky k restrukturalizaci**
   Nabádá k opatrnosti: změny musejí vycházet z pastorační reality, nikoli z ideologií nebo manažerských představ.

Společné motivy:

- Církev se proměňuje jako „lid Boží na cestě“, ne jen reorganizací struktur.
- Klíčová je role společenství a místního rozlišování.
- Restrukturalizace je službou misii, nikoli sama sobě.
- Je třeba vnitřní obrácení, ne jen organizační změny.
- Role lokálních komunit věřících, nových služeb a ocenění teritoria je klíčová.

(9–11) Reflexe k oblasti (D) Rozvoj povolání a služeb

Reflexe k rozvoji povolání a služeb (9–11) akcentují nové pojetí služby kněží, podporu nových typů služeb a význam etického kodexu jako nástroje prevence a kultivace služby.

9. **Albert Rouet: Nové farnosti – nová role kněží**
   Rouet navrhuje pastorační obrat k farnostem propojeným sítí vztahů, kde kněz není manažerem všeho, ale členem presbyteria, služebníkem společenství a průvodcem ve víře malých komunit.
10. **Michal Kaplánek – Nové služby a synoda**
    Potřeba pojmenovat a podpořit nové služby, nejen liturgické, ale i sociální, organizační, formační. Důraz na rozlišování charismat. Hledání nové podoby kněžské služby a její komplementarity.
11. **Etický kodex diecéze – inspirace pro tvorbu**
    Kodex má vymezit základní pravidla a chránit důstojnost každého. Má být nástrojem prevence a podpory důvěryhodnosti služby.

Společné motivy:

- Nutnost formace, podpory a uznání různorodých služeb.
- Služby nejsou jen výkonem, ale projevem charismatu.
- Důležitost prevence zneužití a ochrany lidské důstojnosti.

(12–13) Reflexe k oblasti (E) Spoluzodpovědnost v církvi

Reflexe ke spoluzodpovědnosti v církvi (12–13) poukazují na potřebu opravdové participace pokřtěných, nejen formální, ale reálně uskutečňované. Pastorační rady jsou vnímány jako nástroj rozlišování a misijního směřování.

12. **Josef Mikulášek – Spoluzodpovědnost Božího lidu**
    Spoluzodpovědnost není volitelná, ale vychází ze křtu. Vyžaduje změnu kultury vedení a rozhodování. Klíčová je role diecézní pastorační rady a diecézní kurie jako modelů synodality.
13. **Petr Hruška – Reflexe pastoračních rad**
    Pastorační rady nejsou pouhým poradním tělesem, ale nástrojem rozlišování a spoluúčasti na poslání církve.

Společné motivy:

- Participace všech pokřtěných je nezbytná.
- Pastorační rady mají být místem autentické synodality.
- Nutnost vzdělávání k rozlišování a sdílené odpovědnosti.

(14–16) Reflexe k oblasti (3) Místo Charity v diecézi

Reflexe k místu Charity v diecézi (14–16) znovu potvrzují, že Charita není vedlejší složkou, ale vyjádřením samotné identity církve. Je potřeba jasně vymezit její duchovní profil a propojit ji s celkovým životem farností.

14. **Michal Opatrný – Charita jako součást diakonie církve**
    Charita není externí služba, ale jádro církevního života. Potřebuje jasnější teologické ukotvení a propojení s pastorací.
15. **Karel Šimr – Křesťanský profil Charity**
    Identita Charity vychází z evangelia, ne z efektivity. Její svědectví má být prorocké a lidsky blízké.
16. **Křesťanská etika a identita Charity**
    Charita má být řízena srozumitelně, transparentně a ve věrnosti církvi. Vyžaduje dobře formované pracovníky. Místní buňky Charity mají být integrovány do farností a podporovat farní diakonii.

Společné motivy:

- Charita je součástí misijního poslání, nikoli jeho doplňkem.
- Je potřeba jasnější teologická reflexe a strukturovaného začlenění do života diecéze.
- Formace, spiritualita a identita Charity jsou klíčové.

III. SYNTÉZA ZDROJOVÝCH TEXTŮ A TEOLOGICKÝCH REFLEXÍ

Ve třetím kroku této shrnující reflexe nabízíme finální syntézu pojetí uspořádání vycházející ze spojení **základních pramenů** (Písmo, *Evangelii gaudium*, synodální dokumenty, dokument *Mistře, kde bydlíš?*) a **teologických reflexí** jednotlivých autorů.

Spojením základních pramenů a teologických reflexí se vyjevují následující hlavní linie a důrazy týkající se strukturálního uspořádání diecéze v kontextu její misijní proměny:

1. Uspořádání služeb k misii jako dynamická struktura společenství

Dynamické a komunitní pojetí církve: církev se formuje skrze společenství, nikoli hranice. Uspořádání má být nástrojem, nikoli cílem. Nutnost zachování tvůrčího napětí mezi personálním (komunita) a teritoriálním (misie) principem života a služby farností.

Obě roviny – prameny i reflexe – zdůrazňují, že struktura farností a diecéze nemá být cíl sama o sobě, ale prostředkem pro uskutečňování evangelia. Církev je „lid Boží na cestě“, jehož podoba se mění podle kontextu. Farnost má ocenit jak teritoriální, tak komunitní rozměr svého života a služby. Reflexe (Rouet, Hruška) volají po lokálně zakotvených, ale misijně otevřených společenstvích. Prameny (EG, SoS, MkB) varují před strukturálním ustrnutím a vyzývají k flexibilitě a mobilitě respektující nové „existenciální“ lokality – k proměně z vnitřního přesvědčení, ne jen z organizační nutnosti.

2. Posílení místního společenství a jeho spoluodpovědnosti

Místní společenství jako subjekt poslání: důležitost malých komunit, farních týmů, rodin a místně zakořeněných „buněk“ misijního života.

Základní i reflexní část upozorňují, že místní společenství (malé komunity, farní týmy, rodiny, řeholní komunity) jsou nositeli života a misie. Jejich uznání, podpora a provázání je zásadní. Biskup, kněz, pastorační pracovník, „prostý“ věřící – každý má odpovědnost za podporu a kultivaci těchto místních

„buněk“ života církve. Vznik nových služeb (katechisté, správci) má být reakcí na potřeby a charismata těchto komunit, nikoliv byrokratickou reformou.

3. Diferencovanost a vzájemná spolupráce služeb

Různorodost a spolupráce služeb: kněží, farníci i nové typy služeb mají tvořit vzájemně provázaný celek.

Synoda i reflexe (Kaplánek, SoS) podporují rozlišení mezi typy služeb: spontánní, pověřené, ustanovené. Všechny ale slouží společnému poslání. Pastorační správa nemůže zůstat v rukou jedné osoby (kněze), ale musí být sdílena (dvojice, tým, komunita). Reflexe (Pigé, Opatrný, Rouet) varují před „manažerským pokušením“ – řídit struktury bez duchovního rozlišování. Naopak vybízejí k ekosystému služeb, jejichž spolupráce je založena na charismatech a povolání.

4. Synodalita jako styl, ne jen metoda

Synodalita jako duchovní styl života církve: nejen pastorační praxe, ale i rozhodovací procesy mají být vedeny společným rozlišováním.

Jak prameny (SoS, EG), tak reflexe (Hruška, Mikulášek) zdůrazňují: synodalita není organizační přístup, ale duchovní styl církve. Pastorační a ekonomické rady mají být místy rozlišování, nikoli jen „papírovými“ strukturami. Všichni pokřtění mají být subjekty misijní církve – a to jak v pastoraci, tak v rozhodování. Spoluzodpovědnost není přívěsek, ale podstata církve. Důležité je proniknutí tohoto stylu do všech participativních orgánů farností i diecéze, včetně stylu diecézního vedení a služby diecézní kurie.

5. Udržitelný rozvoj povolání a služeb

Podpora, formace a etika: je nutné vytvořit systém vzdělávání, doprovázení a etického ukotvení služby.

Prameny i reflexe shodně upozorňují na potřebu bezpečného prostředí pro vznik, rozvoj a doprovázení povolání – duchovních i ostatních pastoračních pracovníků, mužů i žen. Důležité jsou nástroje podpory: trvalé vzdělávání, formace, supervize, zpětná vazba. Etický kodex není formalita, ale základ důvěry a důstojnosti služby. Zde se synteticky spojují otázky struktury, kultury a spirituality.

6. Charita jako integrální součást církve

Charita jako výraz Boží blízkosti: propojení s pastorací a obecnou diakonickou službou farností, duchovní formace pracovníků a rozvíjení dobrovolnické sítě jako výraz solidarity a svědectví.

Reflexe o Charitě jasně doplňují prameny: Charita není „přidružený spolek“, ale výraz církevní identity. Její profesionalita a účinnost musí být doplněny duchovní hloubkou, propojením s farnostmi, formací pracovníků a sdílením hodnot. Diakonie je nejen reakcí na bídu, ale účastí na stvořitelském a vykupitelském díle Boha.

IV. Doporučení pro plzeňskou diecézi

Čtvrtým a posledním krokem této závěrečné teologické syntézy tématu „uspořádání“ je pokus o formulaci některých **konkrétních doporučení** pro plzeňskou diecézi na cestě restrukturalizace jejího uspořádání směrem k uspořádání lépe podporujícímu misijní poslání diecéze.

Na základě výše uvedené syntézy základních pramenů a teologických reflexí lze formulovat následující doporučení pro restrukturalizaci uspořádání diecéze směrem k její hlubší misijní orientaci:

1. Rozvíjet místně zakotvená, ale misijně otevřená společenství

- **Podporovat vznik a rozvoj místních komunit** (nejen tradičních farností), které jsou schopné být subjektem víry, služby i svědectví ve svém prostředí.
- **Zohlednit ne-geografická „existenciální území“** (mobilní, digitální, kulturní) a hledat nové formy přítomnosti církve v těchto prostředích.

- **Rozlišovat, kde má smysl zachovat tradiční farnost, a kde vytvořit novou formu „misijní oblasti“** či komunitní správy.

2. Posílit spoluodpovědnost v řízení i v pastoraci

- **Zavést jasné a funkční procesy společného rozlišování a rozhodování**, především skrze vzdělávání členů pastoračních a ekonomických rad v synodálním stylu práce.
- **Podpořit vznik farních (nebo oblastních) týmů** nesoucích společně zodpovědnost za pastoraci, s jasně stanovenými kompetencemi.
- **Posílit diecézní orgány spoluúčasti (pastorační rada, ekonomická rada, kněžská rada)** a propojit je s konkrétními komunitami v terénu.

3. Kultivovat rozmanité služby a jejich vzájemnou spolupráci

- **Ustanovit a doprovázet nové typy služeb** (např. katechisté, komunitní vedoucí, správci farností, koordinátoři Charity), a to s důrazem na formaci, duchovní doprovázení a týmovou spolupráci.
- **Podporovat rozlišování charismat a povolání na úrovni komunit a farností** – misijní církev roste z darů lidí, ne z funkcí.
- **Zajistit provázanost a důvěru mezi kněžími, řeholníky a ostatními věřícími pověřenými pastoračními službami**, včetně pravidelných platforem sdílení.

4. Vytvořit bezpečný a podpůrný rámec pro službu

- **Vytvořit funkční systém trvalého vzdělávání, supervize a podpory pastoračních pracovníků**, včetně laiků a dobrovolníků.
- **Implementovat etický kodex do praxe celé diecéze** jako nástroj ochrany, rozlišování a posilování kultury důvěry.
- **Zřídit nezávislé mechanismy zpětné vazby a řešení stížností a trápení s vedením** (ombudsman, whistleblowing, externí koučink, externí supervize apod.).

5. Integrovat Charitu do celkového života a poslání diecéze

- **Posílit teologickou identitu a propojení Diecézní charity s pastorací**, propojit Charitu s pastoračními strukturami diecéze, např. zřízením oddělení pro diakonii a sociální spravedlnost, a zároveň strukturálně jasně od sebe oddělit doprovázení diakonických služeb ve farnostech a řízení profesionálních Charit v diecézi.
- **Podpořit místní formy dobrovolnické Charity jako součást farního života** – ne jen jako přívěsek, ale jako vyjádření víry v praxi, např. ustanovením jednoho člena z každého farního týmu koordinátorem diakonických služeb farnosti.
- **Vytvořit systém formace pro zaměstnance Charity zaměřený na křesťanské hodnoty, spiritualitu a identitu služby** a v rámci tohoto vzdělávacího systému propojovat sice zaměřením odlišenou, ale částečně společnou formaci členů farních týmů zodpovědných za diakonii a pracovníků profesionálních Charit

V. Závěrečné shrnutí

Téma *uspořádání* v životě diecéze se v této teologické syntéze ukazuje jako klíčové pole pro uskutečňování hlubší proměny církve v duchu synodality, misijního zaměření a evangelní věrnosti. Zkoumání základních pramenů a teologických reflexí ukázalo, že strukturální reforma diecéze není jen organizační nutností, ale duchovní cestou, na níž se propojuje to, *kým jsme jako církev*, s tím, *jak žijeme a jednáme jako společenství*.

Proměna struktur jako cesta k větší věrnosti evangeliu

Struktury církve – ať už farnosti, diecéze, pastorační rady nebo Charita – nejsou cílem samy o sobě. Jsou nositeli určité teologické vize a zároveň jejím zrcadlem. Pokud se v nich odráží spíše potřeba zachovat systém než odpovědět na výzvy evangelia, přestávají být živé. Proto je reforma struktur možná a plodná jen tehdy, když vychází z duchovního obrácení a sdíleného rozlišování. Jak ukazuje řada reflexí, nejde o správu zmenšujícího se systému, ale o hledání nové vitality.

Společenství jako subjekt církve

Východiskem reformy není „nadstavba“, ale základ – místní společenství. Je třeba se znovu naučit vidět farnost ne jako hranici na mapě, ale jako *komunitu*, která sdílí víru, život i poslání. V některých případech to bude znamenat zachovat tradiční farnost, jinde vytvořit „misijní oblast“, nebo dát prostor komunitám bez klasického kněžského vedení. Společným jmenovatelem zůstává: *církev je tam, kde se křesťané spolu sdílejí, modlí, rozlišují a slouží druhým*.

Spoluodpovědnost a rozlišení rolí

Zásadní výzvou je změna postoje vůči moci, odpovědnosti a rozhodování v církvi. Synodalita není administrativní styl, ale duchovní forma života, kde každý pokřtěný má místo, hlas i odpovědnost. Pastorační a ekonomické rady nejsou jen pomocnými orgány, ale místy skutečného rozlišování. Kněží nejsou jedinými pastýři, ale těmi, kdo podporují a doprovázejí ostatní ve společné službě. Kultura participace vyžaduje nejen formální změny, ale trpělivou a dlouhodobou formaci.

Rozmanitost služeb a charismat

V misijní církvi mají své místo nejen kněží a jáhni, ale i katechisté, koordinátoři, dobrovolníci a další služebníci – často bez formálního pověření, ale s hlubokou duchovní motivací. Diecéze, která chce být synodální a misijní, musí tyto služby rozpoznat, doprovázet a chránit. Nejen kvůli jejich efektivitě, ale kvůli věrnosti tomu, jak Bůh působí ve svém lidu.

Péče, etika a bezpečné prostředí

Prostor služby musí být zároveň prostorem důvěry. Nejde jen o výkonnost, ale o zdravé a bezpečné vztahy. Zavedení etického kodexu, systém supervize a podpory, transparentnost a otevřenost vůči zraněním – to vše jsou prostředky, jak umožnit, aby služba v církvi byla lidsky a duchovně udržitelná.

Diakonická dimenze církve

Zvláštní místo má Charita – nejen jako instituce, ale jako jeden (ne jediný) z důležitých výrazů diakonické povahy církve. Její integrace do života diecéze není záležitostí strategie, ale věrnosti evangeliu. Ježíšova blízkost k chudým a zraněným je stále měřítkem pravosti církevní identity. To vyžaduje propojení Charity s farnostmi, promýšlení jejího duchovního profilu i vzdělávání jejích pracovníků.

Závěr

Tato syntéza není jen návrhem na změnu struktury. Je výzvou k obrácení, k návratu ke kořenům a zároveň k odvaze kráčet novými cestami. Plzeňská diecéze má šanci stát se skutečně synodální místní církví – ne v tom, že bude mít nové organizační schéma, ale v tom, že si osvojí nový způsob života: sdílený, naslouchající, misijní a otevřený Duchu, který „vše obnovuje“.